

T.C.

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

**YAKUP KADRI KARAOSMANOĞLU’NUN “ANKARA” İSİMLİ
ROMANINDA KELİME GRUPLARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ONUR BUZUNOĞLU

DANIŞMAN

DR. ÖĞR. ÜYESİ MURAT ALTUĞ

AKSARAY 2022

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

YAKUP KADRI KARAOSMANOĞLU’NUN “ANKARA” İSİMLİ
ROMANINDA KELİME GRUPLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ONUR BUZUNOĞLU

DANIŞMAN
DR. ÖĞR. ÜYESİ MURAT ALTUĞ

AKSARAY 2022

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren(....) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Onur

Soyadı : BUZUNOĞLU

Bölümü : Türk Dili ve Edebiyatı

İmza :

Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı: Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun "Ankara" İsimli Romanında Kelime Grupları

İngilizce Adı: Word Groups in Yakup Kadri Karamanoğlu's Novel "Ankara"

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme kurallarına uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Onur BUZUNOĞLU

İmza:

T.C.
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
JÜRİ ONAY SAYFASI

Onur BUZUNOĞLU tarafından hazırlanan “Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun ‘Ankara’ İsimli Romanında Kelime Grupları” başlıklı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Aksaray Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Murat ALTUĞ
(Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Aksaray Üniversitesi)

.....

Üye: Prof. Dr. Hacı İbrahim DELİCE
(Oğuz lehçeleri Anabilim Dalı, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi)

.....

Üye: Dr. Öğr. Üyesi İsmail GÜNEŞ
(Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Aksaray Üniversitesi)

.....

Tez Savunma Tarihi: 15/09/2022

Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
Doç. Dr. Sevilay USLU DİVANOĞLU

TEŞEKKÜR

Başta, tez yazma sürecimin başından sonuna kadar beni destekleyen, bilgi ve tecrübesini benden esirgemeyen danışman hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Murat ALTUĞ'a şükranlarımı sunuyor; tez çalışmam boyunca beni manevi olarak destekleyen ve sabır gösteren aileme, sevgili eşim Merve BUZUNOĞLU ve oğlum Mehmet Kağan BUZUNOĞLU'na teşekkür ediyorum.

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YAKUP KADRI KARAOSMANOĞLU’NUN “ANKARA” İSİMLİ
ROMANINDA KELİME GRUPLARI

(Yüksek Lisans Tezi)

Onur BUZUNOĞLU, Aksaray 2022

ÖZET

Bu çalışmada, Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun “Ankara” isimli romanında yer alan kelime gruplarının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda ilk olarak alanla ilgili kaynak taraması yapılarak kelime grubu kavramının tanımı, adlandırılması, tasnifi ve genel özellikleriyle ilgili dil bilimcilerin görüşleri incelenmiştir. İncelemeler esnasında kelime gruplarıyla ilgili farklı tanımlama ve tasniflerle karşılaşılmıştır. Yapılan bu çalışmada Leyla Karahan’ın “Türkçede Söz Dizimi” adlı kitabında yer alan tasnif ve tanımlar esas alınmıştır. Bu doğrultuda yapılan çalışma giriş, üç ana bölüm, sonuç ve kaynakça bölümlerinden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, yapılan çalışmanın amacı, yöntemi ve sınırlılıklarıyla ilgili bilgilere yer verilmiştir. Birinci bölümde Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun hayatı, edebi kişiliği, eserleri hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde kelime gruplarıyla ilgili dil bilimcilerin tanımlamalarına, adlandırmalarına, tasniflerine yer verilerek görüş farklılıkları ortaya konmaya çalışılmıştır. Üçüncü bölümde kelime grupları tasnif edilerek incelenmiş ve kelime gruplarının başka kelime grupları içerisindeki durumuna bakılmıştır. Bu bölümde kelime grupları incelenirken konuyla ilgili örnekler incelemiş olduğumuz romandan verilmiştir. Sonuç bölümüne gelindiğinde tesadüfi örneklem yoluyla seçilen sayfalardaki kelime gruplarının sayıları ve kullanım yüzdelikleri verilerek buradan hareketle de yazarın dili ve üslubuyla ilgili birtakım değerlendirmeler yapılmıştır. Kaynakça bölümünde ise tezimiz boyunca faydalandığımız kaynaklara yer verilmiştir.

Bilim kodu:110507

Anahtar Kelimeler: Yakup Kadri Karaosmanoğlu, kelime grupları, söz dizimi, Ankara

Sayfa Adedi:140

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Murat ALTUĞ

AKSARAY UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
WORD GROUPS IN YAKUP KADRI KARAOSMANOĞLU’S NOVEL
“ANKARA”

(Master Thesis)

Onur BUZUNOĞLU, Aksaray 2022

ABSTRACT

In this study, it is aimed to examine the word groups in Yakup Kadri Karaosmanoğlu’s novel ‘Ankara’. For this purpose, first of all, the literature on the field was searched and the views of linguists about the definition, naming, classification and general characteristics of the word group concept were examined. During the examinations, different definitions and classifications of word groups were encountered. In this study, the classification and definitions in Leylâ Karahan’s book “Turkish Syntax” are based. In this direction, the study consists of introduction, three main sections, conclusion and bibliography. In the introduction part, information about the purpose, method and limitations of the study is given. In the first chapter, information is given about the life, literary personality and work of Yakup Kadri Karaosmanoğlu. In the second part, the definitions, naming and classifications of the linguists about the word groups were included and the differences of opinion were tried to be revealed. In the third part, the word groups were classified and examined, and then the situation of the word groups in other word groups was examined. While examining the word groups in this section, examples related to the subject are given from the novel “Ankara”. When it comes to the conclusion part, all the word groups on the pages selected by random sampling were tried to be determined and some evaluations were made about the language and style of the author. In the bibliography section, the sources that we have used throughout our thesis are given.

Science Code: 110507

Key Words: Yakup Kadri Karaosmanoğlu, word groups, syntax, Ankara

Page Number:140

Supervisor: Dr. Öğr. Üyesi Murat ALTUĞ

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	2
YAKUP KADRİ KARAOSMANOĞLU'NUN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ.....	2
1.1. Hayatı.....	2
1.2. Edebi Kişiliği	3
1.3. Eserleri.....	3
İKİNCİ BÖLÜM	6
TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE KELİME GRUPLARI.....	6
2.1. Kelime Gruplarının Adlandırılması, Tanımı ve Tasnifi.....	6
2.1.1. Kelime Gruplarının Adlandırılması ve Tanımı.....	6
2.1.2. Kelime Gruplarının Tasnifi.....	8

2.2. Kelime Gruplarının Özellikleri	14
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	16
ANKARA ROMANINDA KELİME GRUPLARI.....	16
1. İsim Tamlaması.....	16
1.1. İsim Tamlamalarının Diğer Kelime Grupları İçindeki Durumu 27	
2. Sıfat Tamlaması	28
2.1. Sıfat Tamlamalarının Diğer Kelime Grupları İçindeki Durumu 43	
3. Sıfat-Fiil Grubu.....	45
3.1. Sıfat-Fiil Grubunun Diğer Kelime Grupları İçindeki Durumu	49
4. İsim-Fiil Grubu	51
4.1. İsim-Fiil Grubunun Diğer Kelime Grupları İçindeki Durumu	56
5. Zarf- Fiil Grubu.....	57
5.1. Zarf-Fiil Grubunun Diğer Kelime Grupları İçindeki Durumu	61
6. Tekrar Grubu.....	62
6.1. Tekrar Grubunun Diğer Kelime Grupları İçindeki Durumu ..	68
7. Edat Grubu.....	69
7.1. Edat Grubunun Diğer Kelime Grubu İçindeki Durumu	76
8. Bağlama Grubu.....	77
8.1. Bağlama Grubunun Diğer Kelime Grupları İçindeki Durumu	85
9. Unvan Grubu.....	87
9.1. Unvan Grubunun Diğer Kelime Grupları İçindeki Durumu ...	90
10. Birleşik İsim Grubu.....	91
11. Ünlem Grubu	93
12. Sayı Grubu	95
12.1. Sayı Grubunun Diğer Kelime Grupları İçindeki Durumu ...	98
13. Birleşik Fiil Grubu.....	98
13.1. Bir Hareketi Karşıllayan Birleşik Fiiller	99
13.2. Bir Hareketi Tasvir Eden Birleşik Fiiller	106

14. Kısaltma Grupları	111
14.1. Kısaltma Gruplarının Yapısı.....	114
14.2. Kısaltma Gruplarının Diğer Kelime Grupları İçindeki Durumu	116
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	118
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	118
KAYNAKÇA	123
TEZ DEĞERLENDİRME FORMU	125

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Ankara Romanında İncelenen Sayfalardaki Kelime Gruplarının Sayısı ve Kullanım Yüzdeliği.....	119
--	-----

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Ankara Romanında İncelenen Sayfalardaki Kelime Gruplarının Toplam Sayıları.....	120
Şekil 2. Ankara Romanında İncelenen Sayfalardaki Kelime Gruplarının Kullanım Yüzdelikleri.....	120

KISALTMALAR LİSTESİ

be. :	bağlama edatı
bln. :	belirtili nesne
bsn. :	belirtisiz nesne
e. :	edat
is. :	isim
s. :	sayfa
sf. :	sıfat
tn. :	tamlanan
ty. :	tamlayan
y. :	yüklem
yt. :	yer tamlayıcısı
yf. :	yardımcı fiil
zt. :	zarf tümleci

GİRİŞ

Çalışmanın Amacı: Bu çalışmanın amacı Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun "Ankara" isimli romanında geçen kelime gruplarını ve kullanım sıklıklarını tespit etmek, dönemin durum ve şartlarını göz önünde bulundurarak yazarın dili ile üslubu hakkında çıkarımlarda bulunmak ve incelediğimiz bu roman vasıtasıyla da Türkiye Türkçesi söz dizimi çalışmalarına katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Çalışmanın Yöntemi: Çalışmaya ilk olarak incelenecek eserin yazarı olan Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun hayatı, edebi kişiliği ve eserleri hakkında bilgi verilerek başlandı. Ardından kelime gruplarına, özelliklerine, tasnif farklılıklarına ve bazı dil bilimcilerin bu konu hakkındaki görüşlerine yer verildi. Daha sonra kelime grupları ayrıntılı bir şekilde incelenerek diğer kelime grupları içindeki durumlarına bakıldı. İnceleme esnasında konuyla ilgili örnekler "Ankara" romanından verildi. Sonra tesadüfi örneklem yoluyla belirlenmiş sayfalardaki kelime grupları sonuç bölümünde tablo ve grafiklerle gösterildi. Kelime gruplarıyla ilgili yapılan bu çalışmada adlandırma ve sınıflandırmada temel kaynak olarak Leylâ Karahan'ın "Türkçede Söz Dizimi" adlı eserinin 27.baskısı esas alındı. Çalışma esnasında "Ankara" romanından alınan örnekler yazarın yazım ve noktalamasına bağlı kalınarak verilmiştir.

Çalışmanın Sınırlılıkları: Bu çalışmada Ankara romanındaki kelime grupları incelenmiş ve inceleme Leylâ Karahan'ın esas aldığı 14 kelime grubuyla sınırlandırılmıştır. İncelenen sayfalar tesadüfi örneklem yoluyla belirlenmiş olup bu sayfa aralıklarındaki tüm kelime grupları tespit edilmeye çalışılmıştır. Tesadüfi örneklem yolu ile belirlenen sayfa aralıkları şu şekildedir:13-22, 62-71, 111-120, 160-169, 209-218.

BİRİNCİ BÖLÜM

YAKUP KADRİ KARAOSMANOĞLU'NUN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1.1. Hayatı

Yakup Kadri Karaosmanoğlu 1889 yılında Kahire'de doğmuştur. Altı yaşındayken Kahire'den Manisa'ya dönmüştür. Manisa'nın Karaosmanoğlu ailesindendir. 1906 yılında ailesiyle birlikte tekrardan Kahire'ye dönmek zorunda kalmıştır. İki yıl daha Kahire'de kalan Yakup Kadri 1908 yılında İstanbul'a dönmüştür. İlk ve ortaöğrenimini Manisa, İzmir ve Kahire'de tamamlamıştır. Şahabettin Süleyman ile birlikte çıkardığı Ümit dergisiyle edebiyat dünyasına ilk adımını atmıştır. Bunun akabinde 1909 yılında Fecr-i Atı topluluğuna katılmıştır. 1909 yılından I. Dünya Savaşına kadar geçen süre zarfında kaleme aldığı eserlerini Servet-i Fünûn, Resimli Kitap, Rubab ve Yeni Mecmua dergilerinde yayımlamıştır.

1920 yılında Milli Mücadeleyi yakından görmeleri için Anadolu'ya çağrılan aydınlar arasında yer aldı. Bu yıllarda Anadolu'yu gezip gören Yakup Kadri, gözlemlerinden hareketle ilk romanı olan Kiralık Konak'ı yayımladı. Ardından 1922 yılında ikinci romanı olan Nur Baba'yı yayımladı. Bundan sonra da Milli Mücadeleyi destekler nitelikte yazdığı yazılarını Ankara'da yer alan Hâkimiyet-i Milliye gazetesinde yayımladı. 1926- 1928 yılları arasında sağlık problemlerinden dolayı İsviçre'de kaldı (Akyüz, 2010, s. 175).

Yakup Kadri 1932 yılında dört arkadaşıyla birlikte politik içerikli olan Kadro dergisini çıkardı. Bu dergi 1934 yılına kadar yayın hayatına devam etmiştir. Yakup Kadri'nin 1934 yılında elçilik görevine atanmasıyla bu derginin yayın hayatı bitmiştir. Yakup Kadri Tiran, Prag, La Haye, Bern, Tahran gibi değişik ülkelerde elçilik görevlerini ifa etmiştir. Elçilik göreviyle yurt dışında bulunduğu esnada Atatürk, Zoraki Diplomat, Anamın Kitabı adlı eserlerini kaleme almıştır. Bunlarla birlikte iki ciltten oluşan Panorama adlı romanını kaleme

almıştır. 1960 yılında Kurucu Meclis üyeliğine getirilmiştir. 1961 yılındaki seçimlerde memleketi Manisa'dan milletvekili seçilmiştir. 4 yıl boyunca vekillik görevini üstlenen Yakup Kadri, 13 Aralık 1974'te Ankara'da vefa etmiştir. Mezarı ise İstanbul'un Beşiktaş Semtindeki Yahya Efendi Mezarlığındadır (Karaosmanoğlu, 2020, s. 237-239).

1.2. Edebî Kişiliği

Fecr-i Ati topluluğundayken eserler vermeye başlayan Yakup Kadri, bu topluluğun benimsediği ferdiyetçi sanat anlayışına sahipti. Daha sonra Balkan Savaşlarıyla birlikte ferdiyetçi sanat anlayışının pek doğru olmadığını anlamıştı. Buna rağmen alışkanlıkları ve bireysel yapısı doğrultusunda ferdiyetçi sanat anlayışından pek kopamadı. Birkaç yıl süren bocalama ve arayış dönemi içerisinde Yahya Kemal ile birlikte yeni bir akım olan Nev-Yunanilik akımının yayılmasını hedeflemiştir. Fakat bu akım Türk edebiyatında yer edinmemiştir. Yazar, I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte ülkede yaşanan sıkıntılar ve acılar karşısında kayıtsız kalamayarak 1916 yılından itibaren memleket gerçeklerini ve milli duyguları ele alan şiirler yazmaya başlamıştır. Bu düşünce yapısıyla Milli Edebiyat hareketine katılmıştır.

Hikâyelerinde genelde sosyal temaları işleyen Yakup Kadri güçlü gözlem yeteneğine sahipti. Yakup Kadri aynı zamanda realizmin edebiyatımızdaki en güçlü temsilcilerinden biridir. Realizmi eserlerine uygularken kendi düşüncelerini de belirtmeyi ihmal etmez. Eserlerinde karakterleri çok başarılı bir şekilde canlandırmış ve kendi fikirlerini de iyi bir şekilde yerleştirmiştir. Yazar eserlerinde kullandığı dilin yanında üslubunun kalitesiyle de dikkat çekmektedir (Akyüz, 2010, s. 176-177).

1.3.Eserleri

Öykü

- Bir Serencam
- Rahmet
- Mili Savaş Hikâyeleri
- Bir Şehit Mezarı
- Ses Duyan Kız
- Ceviz

Roman

- Kiralık Konak
- Nur Baba
- Hüküm Gecesi
- Sodom ve Gomore
- Yaban
- Ankara
- Bir Sürgün
- Panorama I
- Panorama II
- Hep O Şarkı

Mensur Şiir

- Erenlerin Bağından
- Okun Ucundan

Anı

- Zoraki Diplomat
- Anamın Kitabı
- Vatan Yolunda
- Politikada Kırk Beş Yıl
- Gençlik ve Edebiyat Hatıraları

Monografi

- Ahmet Haşim
- Atatürk

Tiyatro

- Nirvana
- Veda
- Mağara

Çeviriler

- Horatius
- Swanların Semtinden

Derlemeler

- İzmir’den Bursa’ya
- Seçme Yazılar

Farklı Yazılar

- Kadınlık ve Kadınlarımız
- Ergenekon
- Alp Dağlarından ve Miss Chalfrin’in Albümünden (Karaosmanoğlu, 2020, s. 239).

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE KELİME GRUPLARI

2.1. Kelime Gruplarının Adlandırılması, Tanımı ve Tasnifi

2.1.1. Kelime Gruplarının Adlandırılması ve Tanımı

Kelime gruplarıyla ilgili dil bilimciler arasında görüş farklılıkları mevcuttur. Özellikle kelime gruplarının adlandırılması ve tasnifi konusunda dil bilimciler arasında görüş birliğine varılamamıştır. Bunun için de kelime grupları konusu dil bilim alanında tartışılan konulardan biri olmuştur.

Dil bilimciler, kelime grubunun adlandırılmasıyla ilgili *kelime öbeği*, *belirtme öbeği*, *belirtme grubu*, *söz öbeği*, *yargısız anlatım*, *sözcük öbeği* gibi farklı adlandırmalar kullanmaktadırlar. Bu çalışmada genel kullanımı fazla olan *kelime grubu* adlandırmasına yer verilmiştir. Konuya ilgi duyan bazı dil bilimciler, söz konusu kavramı adlandırmayı ve tanımlamayı şu şekilde yapmışlardır.

Nurettin Koç, “Yeni Dil Bilgisi” adlı kitabında sözcük öbeğinin birden fazla kelimeden oluştuğunu ve cümlenin ögesi konumunda olan bir kuruluş olduğunu ifade etmiştir (1996, s. 419).

Muharrem Ergin, “Üniversiteler İçin Türk Dili” adlı kitabında kelime grubunu birden fazla sözcüğün bir araya gelerek oluşturduğu bir yapı olduğunu ve bu yapının da kendi içerisinde birbirini tamamladığını dile getirmiştir (2009, s. 343).

Tahsin Banguoğlu, “Türkçenin Grameri” adlı kitabında kelime öbekleri terimini kullanmış ve şu şekilde tanımlamıştır: “Sözü geliştirmek üzere kelimeler öbeklenirler, kavramlar arasında derece derece ilişkiler meydana getirirler. Böylece tek kavramdan anlatmaya doğru giderler. Bunlara kelime öbekleri diyoruz” (2019, s. 496).

Leylâ Karahan, “Türkçede Söz Dizimi” adlı eserinde kelime grubunu “Bir varlığı, bir kavramı, bir niteliği, bir durumu, bir hareketi karşılamak veya belirtmek, pekiştirmek ve nitelemek üzere, belirli kurallar içinde yan yan dizilmiş kelimelerden oluşan yargısız dil birimidir.” şeklinde tanımlamıştır (2020, s. 39).

H. İbrahim Delice, “Türkçe Sözdizimi” adlı eserinde kelime öbekleri terimini kullanmış ve şu şekilde tanımlamıştır:

“Birden çok kelimedenden oluşan, yapı ve anlamında bir bütünlük bulunan, cümle veya cümlemsi içinde, tek cümle ögesi; kelime öbeği içinde, bütün halinde, yardımcı veya temel öge olarak işlem gören ve isim, sıfat, zamir, edat vb. bir kelime türü yerine kullanılan söz dizileridir.” (Delice, 2018, s. 14)

Vecihe Hatipoğlu, “Kelime Grupları ve Kuralları” adlı makalesinde kelime grubunu “Kelime grupları, kavramları, en verimli şekilde getirmek için başvuru olan kolaylıklardır. Kelime gruplarının en küçüğü iki kelime ile kurulur, en büyüğü ise, on kelimeye kadar çıkan deyiş veya cümlelerdir.” şeklinde tanımlamıştır (1963, s. 203).

İsmet Cemiloğlu, “Dede Korkut Hikâyeleri Üzerinde Söz Dizimi Bakımından Bir İnceleme” adlı kitabında kelime grubunu “Nesne ve hareketleri daha geniş olarak karşılayabilmek için birden fazla kelimeyi arka arkaya getirerek yaptığımız anlamlı gramer birlikleridir.” biçiminde ifade etmiştir (2001, s. 6).

Mustafa Altun, “Türkçede Kelime Grupları Çözümlemeleri Türk Romanlarından Örneklerle” adlı kitabında kelime gruplarını kendi içerisinde bütünlük taşıyan iki kelimenin bir araya gelerek oluşturduğu dil birlikleri olarak tanımlamıştır (2011, s. 11).

Arzu Sema Ertane Baydar ile Turgut Baydar “Türkiye Türkçesinde Kelime Grupları” adlı makalesinde kelime grubunu “Tek kelime ile karşılanamayan varlık, kavram, nitelik, durum ve hareketlerin ifade edilebilmesi için birden fazla kelimenin belirli kurallar içinde yan yana gelmesiyle oluşur.” biçiminde açıklamıştır (2001, s. 28).

Mustafa Özkan ve Veysi Sevinçli, “Türkiye Türkçesinde Söz Dizimi” adlı kitabında kelime grubunu “Tek kelime ile karşılanan varlıkları, hareketleri ve kavramları daha geniş olarak belirtmek veya tek kelimeyle ifade edilemeyen varlıkları, kavramları ve hareketleri karşılamak üzere birden fazla kelimeyle kurulan dil birlikleridir.” şeklinde tanımlamıştır (2009, s. 11-12).

Hürriyet Gökdayı, “Türkiye Türkçesinde Öbekler” adlı makalesinde “öbek” terimini kullanarak öbeği “Birden fazla sözcüğün tek bir kavramı göstermek üzere belirli kurallara

göre geçici biçimde bir araya gelerek oluşturdukları yapısal ve anlamsal bütünlüğe sahip sözcük dizisi” (2010, s. 1304) şeklinde açıklamıştır.

Abdurrahman Özkan, Mustafa Toker ve Ufuk Deniz Aşçı “Türkiye Türkçesi Söz Dizimi” adlı kitabında kelime grubunu “Birden çok kelimedenden oluşan, yapısında ve anlamında bir bütünlük bulunan, cümle içinde tek öge olarak işlem gören söz dizisi” (2020, s. 45) şeklinde ifade etmişlerdir.

Bazı Türk dil bilim araştırmacılarının kelime gruplarıyla ilgili yaptığı adlandırma ve tanımlamalardan hareketle bu konuda görüş farklılıklarının fazla olduğunu söyleyebiliriz. Görüş farklılıklarına örnek olarak da kelime grubunun farklı adlandırmalara sahip olması gösterilebilir. Kelime grubu kavramının yanında *sözcük grubu*, *söz öbeği*, *öbek*, *belirtme öbeği*, *yargısız anlatım* gibi adlandırmalar da kullanılmaktadır.

Söz dizimi üzerinde çalışmış dil bilimcilerin görüşlerinden hareketle kelime grubu şu şekilde tanımlanabilir: En az iki kelimedenden oluşmuş, kendi içinde hem anlamsal hem de yapısal açıdan bir bütünlük oluşturan kelimeler topluluğudur.

Kelime gruplarının adlandırılması ve tanımı konusunda farklılıklar olduğu gibi tasnifi konusunda da farklılıklar mevcuttur. Söz dizimi üzerinde çalışmalar yapmış bazı dil bilimcilerin kelime grubuyla ilgili yapmış olduğu tasnifler şu şekildedir.

2.1.2. Kelime Gruplarının Tasnifi

Bazı dil bilim araştırmacılarının kelime gruplarıyla ilgili yaptığı tasniflere bakacak olursak farklı adlandırmalar ve sınıflandırmalar mevcuttur. Farklı görüş ve düşüncelere sahip olan bazı dil bilimcilerin yapmış oldukları kelime gruplarıyla ilgili sınıflandırmalar şu şekildedir:

Vecihe Hatipoğlu, “Kelime Grupları ve Kuralları” adlı makalesinde kelime gruplarını şu şekilde tasnif etmiştir:

1. Bileşik Kelimeler
2. Terimler
3. Deyimler (Tekerlemeler, Ayaklar)
4. Bilmece
5. Atasözleri
6. Vecizeler

7. Argo (1963, s. 203).

Rasim Şimşek, “Örneklerle Türkçe Söz Dizimi” adlı kitabında kelime gruplarını şu şekilde ele almıştır:

1. İyelik Öbekleri
 - 1.1. Ad Takımı: Belirtili Ad Takımı, Belirtisiz Ad Takımı, Ad Takımlarının Zincirlemesi
 - 1.2. Adıl Takımı
2. Niteleme Öbekleri
 - 2.1. Önad Takımı
 - 2.2. Sayı Öbeği
 - 2.3. San Öbeği
 - 2.4. Belirteç Öbeği
3. Çekim Öbekleri
 - 3.1. Ad Öbekleri: Yönelmeli Ad Öbekleri, Kalmalı Ad Öbeği, Çıkmalı Ad Öbeği, Belirtmeli Ad Öbeği, Katmalı Ad Öbeği, İyelikli Ad Öbeği, Başka Ad Öbekleri
 - 3.2. Eylem Öbekleri
 - 3.3. İlgeç Öbekleri
4. İkileme
5. Bağlaç Öbekleri
6. Ünlem Öbeği (1987, s. 321-400).

Muharrem Ergin, “Üniversiteler İçin Türk Dili” adlı eserinde kelime gruplarını şu şekilde tasnif etmiştir:

1. Tekrarlar
 - 1.1. Aynen Tekrarlar
 - 1.2. Eş Manalı Tekrarlar
 - 1.3. Zıt Manalı Tekrarlar
 - 1.4. İlaveli Tekrarlar
2. Bağlama Gurubu
3. Sıfat Tamlaması
4. İyelik Gurubu ve İsim Tamlaması
5. Aitlik Gurubu

6. Birleşik İsim
7. Birleşik Fiil
 - 7.1. İsimle Birleşik Fiil Yapan Yardımcı Fiiller
 - 7.2. Fiille Birleşik Fiil Yapan Yardımcı Fiiller
 - 7.3. İktidari Fiiller
8. Unvan Gurubu
9. Ünlem Gurubu
10. Sayı Gurubu
11. Edat Gurubu
12. İsnat Gurubu
13. Genitif, Datif, Lokatif, Ablatif Gurupları
14. Fiil Gurubu
15. Partisip Gurubu
16. Gerundium Gurubu
17. Kısaltma Gurupları
18. Akkuzatif Gurubu (2009, s. 341-372).

H. İbrahim Delice, “Türkçe Söz Dizimi” adlı eserinde kelime gruplarını “kelime öbekleri” başlığı altında tasnif etmiştir:

A. Kelimeyle Kurulan Kelime Öbekleri

1. Sıfat Tamlaması
2. Eksiz İsim Tamlaması
3. Zarf Öbeği
4. Fiil Öbeği
5. Çekim Edatı Öbeği
6. Pekiştirme Edatı Öbeği
7. Ünlem Edatı Öbeği
8. Unvan Öbeği
9. Tekrar Öbeği
10. Özel İsim Öbeği
11. Yineleme Öbeği
12. Sayı Öbeği
13. Bağlama Edatı Öbeği

B. Kurucu Ekle Kurulan Kelime Öbekleri

1. İsim Tamlaması
2. İsim-fiil Öbeği
3. Sıfat-fiil Öbeği
4. Zarf-fiil Öbeği
5. Şart-fiil Öbeği
6. Ayrılma Öbeği
7. İlgî Öbeği
8. İyelik Öbeği
9. Kalma Öbeği
10. Yönelme Öbeği
11. İki Durumlu Öbek
12. -II Ekli Öbek
13. Denkleştirme Öbeği
14. Bağ-fiil Öbeği (2018, s. 21).

Bilal Aktan, “Türkiye Türkçesinin Söz Dizimi” adlı eserinde kelime gruplarını 15 başlık altında tasnif etmiştir:

1. İsim Tamlaması ve İyelik Grubu
 - a) Belirtili İsim Tamlaması
 - b) Belirtisiz İsim Tamlaması
 - c) Eksiz Tamlama
2. Sıfat Tamlaması
 - a) Tamlayıcı Tek Kelime Olan Sıfat Tamlamaları
 - b) Tamlayıcı Kelime Grubu Olan Sıfat Tamlamaları
3. Birleşik İsim Grubu
4. Tekrar Grubu (İkileme)
 - a) Eş ve Yakın Anlamli Kelimelerle Yapılan Tekrarlar
 - b) Zıt Anlamli Kelimelerle Yapılan Tekrarlar
 - c) Pekiştirmeli Tekrarlar
 - d) Farklı Kuruluştaki Tekrarlar
5. Aitlik Grubu
6. Edat Grubu
7. Unvan Grubu

8. Birleşik Fiil Grubu

- a) Bir İsim ile Yardımcı Fiilin Birleşmesinden Oluşan Birleşik Fiiller
- b) İsim ile Fiilin Birleşmesinden Oluşan (Deyimleşmiş) Birleşik Fiiller
- c) Bir Sıfat-Fiil ile Yardımcı Fiilin Birleşmesinden Oluşan Birleşik Fiiller
- d) Bir Fiil ile Yardımcı Fiilin Birleşmesinden Oluşan Birleşik Fiiller (Tasvir Fiilleri)

9. Sayı Grubu

10. Ünlem Grubu

11. Bağlama Grubu

12. İsim-fiil Grubu

13. Sıfat-fiil Grubu

14. Zarf-fiil Grubu

15. Kısaltma Grupları

- a) İsnat Grubu
- b) Yükleme Grubu
- c) Yönelme Grubu
- d) Bulunma Grubu
- e) Uzaklaşma Grubu
- f) Vasıta Grubu
- g) Eşitlik Grubu
- h) İlgi Grubu (2016, s. 9-79).

Halil İbrahim Usta, “Kelime Gruplarını Nasıl Tasnif Edelim?” adlı bildirisinde kelime gruplarını diğer dil bilimcilerden farklı bir şekilde tasnif etmiştir:

1.1. Birinci tip: Düz (Kurallı) Kelime Grupları

- 1.1.1.1. Belirtili İsim Tamlaması
- 1.1.1.2. Belirtisiz İsim Tamlaması
- 1.1.1.3. Sıfat Tamlaması
- 1.1.1.4. Ünlem Grubu

1.2. İkinci Tip: Ters (Kural Dışı) Kelime Grupları

- 1.2.1.1. Edat Grubu
- 1.2.1.2. Unvan Grubu
- 1.2.1.3. Birleşik Fiil

1.3. Üçüncü Tip: Eş Değerli Kelime Grupları

- 1.3.1.1. Tekrar Grubu
- 1.3.1.2. Sayı Grubu
- 1.3.1.3. Bağlama Grubu

1.4. Dördüncü Tip: Kısaltma Grupları

- 1.4.1.1. İyelik Grubu
- 1.4.1.2. Belirtme Grubu
- 1.4.1.3. Yönelme Grubu
- 1.4.1.4. Bulunma Grubu
- 1.4.1.5. Ayrılma Grubu
- 1.4.1.6. Vasıta Grubu
- 1.4.1.7. Eşitlik Grubu (Usta, 2007).

Hürriyet Gökdayı, “Türkiye Türkçesinde Öbekler” adlı makalesinde kelime gruplarını “öbekler” adıyla beş ana başlık altında tasnif etmiştir.

1. Ad Öbeği: İsim Tamlaması, Sıfat Tamlaması, Unvan Grubu, İsim-Fiil Grubu, Sayı Grubu, Aitlik Grubu, Yükleme Grubu, Yönelme Grubu, Bulunma Grubu, Uzaklaşma Grubu, Eşitlik Grubu, Vasıta Grubu, İlgi Grubu, Ünlem Grubu, İyelik Grubu/Adıl Takımı, İktibas Öbeği, Saplama Öbeği, Sıfat Yapım Ekli Öbek, Eksiz Tamlama Öbeği, Yalın Hal Öbeği, Yön Hali Öbeği
2. Sıfat Öbeği: Sıfat-fiil Öbeği, Aitlik Grubu, İsnat Grubu, Yönelme Grubu, Bulunma Grubu, Uzaklaşma Grubu
3. Zarf Öbeği: Zarf-fiil Grubu, Zarf Grubu
4. İlgeç Öbeği: Edat Grubu
5. Eylem Öbeği: Fiil Grubu, Şart Öbeği (2010, s. 1315-1317).

Leylâ Karahan, “Türkçede Söz Dizimi” adlı kitabında kelime gruplarını 14 ana başlık altında tasnif etmiştir. Bizim de çalışmamızda temel kaynak olarak aldığımız tasnif şu şekildedir:

1. İsim Tamlaması
2. Sıfat Tamlaması
3. Sıfat-fiil Grubu
4. İsim-fiil Grubu
5. Zarf-fiil Grubu
6. Tekrar Grubu
7. Edat Grubu

8. Bağlama Grubu
9. Unvan Grubu
10. Birleşik İsim Grubu
11. Ünlem Grubu
12. Sayı Grubu
13. Birleşik Fiil
14. Kısaltma Grupları (2020, s. 42-84).

1.2.Kelime Gruplarının Özellikleri

Yapılan farklı tasnif ve adlandırmalar sonucunda kelime gruplarının özellikleri şu şekilde özetlenebilir:

1. Kelime grupları yargı bildirmeyen dil birlikleridir.
2. Kelime grupları tek başlarına değil söz dizimi içerisinde değerlendirilmelidir.
3. Kelime grupları cümle içerisinde isim, sıfat, zarf ve fiil gibi çeşitli görevler üstlenirler.
4. Kelime gruplarının oluşumu belirli kurallar çerçevesinde gerçekleşir. Grubun temel unsuru genellikle grubun sonunda yer alır. Yardımcı unsur ise genellikle başta yer alır. Bu kuralın geçerli olmadığı bazı kelime grupları da mevcuttur. Örneğin birleşik fiil ile edat gruplarında kelime grubunun temel unsuru başta, yardımcı unsuru sonda yer alır.
5. Kelime gruplarının söz dizimi içerisindeki sıralaması şiir ve konuşma dilinde farklılık gösterebilmektedir. Örneğin bazı isim tamlamalarında tamlayan ve tamlanan unsurları yer değiştirebilir.
6. Kelime gruplarının söz dizimi içerisindeki ilişkisi grubun sonundaki hal (durum/işletme) ekleriyle sağlanır. Hal eki sadece bağlı olduğu kelimeye değil kelime grubunun tamamına aittir.
7. Köken bakımından fiil soylu sözcük olan isim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiil grupları yargı bildirmezler. Bu kelime gruplarının anlamı cümle içerisinde özne, nesne, yer tamlayıcısı ve zarf adı verilen diğer öğelerle tamamlanır.
8. İki den fazla unsurdan oluşan kelime gruplarında birbirini tamamlayan farklı kelime grupları da bulunabilir.
9. Kelime gruplarında, yardımcı unsur ile temel unsur arasına başka biçimbirimler de girebilir. Bu durum genellikle isim ve sıfat tamlamalarında karşımıza çıkmaktadır.

10. Kelime gruplarındaki vurgu unsuru farklılık gösterebilir. Kelime gruplarında vurgu başta, sonda veya sondan önceki kelimede olabilir. (Aktan, 2016, s. 3-6) (Delice, 2018, s. 21) (Karahan, 2020, s. 39-41).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ANKARA ROMANINDA KELİME GRUPLARI

1. İsim Tamlaması

Zeynep Korkmaz, isim tamlamasını “İyelik bağlantısı ile birbirine bağlanmış iki veya daha çok addan oluşan tamlama. Türkçede ad tamlaması, bir varlığı bir başka varlık ya da kişi ile ilişkilendirerek daha belirgin duruma getiren bir yapı durumundadır.” şeklinde açıkladıktan sonra isim tamlamalarını üç başlık altında incelemiştir: belirtili ad tamlaması, belirsiz ad tamlaması ve zincirleme ad tamlaması (2019, s. 66).

Mustafa Özkan ve Veysi Sevinçli, isim tamlamasını “İki veya daha çok ismin sahiplik, tahsis, tür, cins vb. nitelikleri belirtmek üzere özel bir biçimde bir araya gelmesinden oluşan kelime grubudur.” şeklinde tanımlamış ve isim tamlamalarını üç başlık altında incelemiştir: belirtili isim tamlaması, belirtisiz isim tamlaması ve eksiz tamlama (2009, s. 17-27).

Leylâ Karahan, isim tamlamasını “İyelik ekli bir isim unsurunun, iyeliğin işaret ettiği başka bir isim unsuruyla kurduğu kelime grubudur. Bu kelime grubunda iki isim unsuru aitlik, içinde bulunma, sınırlandırma, belirtme vb. anlam ilgileri çerçevesinde birbirine bağlanır.” şeklinde açıkladıktan sonra isim tamlamalarını iki başlık altında incelemiştir: belirtili isim tamlaması, belirtisiz isim tamlaması (2020, s. 42-48).

Bilal Aktan, isim tamlamasını ve iyelik grubunu “İyelik ekli bir isim unsurunun, iyeliğin işaret ettiği bir başka isim unsuruyla kurduğu gruba isim tamlaması denir. İyelik ekli unsuru kendisinden önceki ilgi halinde bir şahıs zamirine sahiplik, bağlılık ve aitlik ilgisiyle bağlanan kelime grubuna ise iyelik grubu denir.” şeklinde tanımlamıştır. Aktan, burada isim tamlamasını iyelik grubu çatısı altında incelemiştir. İsim tamlamalarını da belirtili isim tamlaması, belirtisiz isim tamlaması ve eksiz tamlama olmak üzere üç başlık altında tasnif etmiştir (2016, s. 11-15) .

Bazı dil bilimcilerin tanımlarından hareketle isim tamlaması konusunda görüş farklılıkları mevcuttur. Bunların en başında isim tamlamasının adlandırılması ve türleri gelmektedir. Dil

bilimcilerimiz isim tamlaması terimi yerine farklı adlandırmalar da kullanmaktadırlar. İsim tamlaması bazı dil bilimcilerimiz tarafından şu şekillerde adlandırılmıştır:

“Tahsin Banguoğlu, Rasim Şimşek ad takımı; Leylâ Karahan, Zeynep Korkmaz, Ahmet Beserek, Muharrem Ergin, Bilal Aktan, Abdurrahman Özkan-Mustafa Toker- Ufuk Deniz Aşçı, H.İbrahim Delice, Tuncay Böler, Günay Karaağaç, Mustafa Özkan-Veysi Sevinçli, Kaya Bilgegil, Emine Gürsoy Naskali isim tamlaması; Nurettin Koç, Mazhar Kükey, Vecihe Hatipoğlu ad tamlaması; Haydar Ediskun isim takımı; J. Deny terkib-i izafi” (Ertane Baydar & Baydar, 2001).

İsim tamlamasının çeşitleri konusunda da fikir birliği yoktur. Dil bilimciler belirtili ve belirtisiz isim tamlaması konusunda görüş birliğine ulaşmış olsalar dahi özellikle takısız (eksiz) isim tamlaması ve zincirleme isim tamlaması konusunda bir görüş birliğine varamamışlardır. Bu konu hakkında Caner Kerimoğlu şu tespitleri yapmıştır:

“İsim tamlaması türlerinde tartışılan iki konu vardır. Bunlardan ilki ‘takısız isim tamlaması’dır. Tahir Nejat Gencan’ ın ortaya attığı bu tamlama türü uzun yıllar tartışılmıştır. Ancak son yıllardaki yayınlarda böyle bir isim tamlaması türünün olmadığı, takısız isim tamlaması sayılan grupların sıfat tamlaması olduğu görüşü ön plana çıkmıştır. Tartışılan ikinci konu olan zincirleme isim tamlaması ise bazı dilciler tarafından incelenirken bazı dilcilerce kabul edilmez. Üzerinde anlaşılan bir konu değildir” (Kerimoğlu, 2006).

Dil bilimcilerimizin çoğu takısız isim tamlamasına kelime grubu tasniflerinde yer vermemiş ve bu yapıların sıfat tamlaması olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Kelime grubu tasniflerinde takısız isim tamlamasının sıfat tamlamalarının içinde olması gerektiğini söylemişlerdir. Bu dil bilimcilerimizin bazıları: Leylâ Karahan, Muharrem Ergin, Tahsin Banguoğlu, Günay Karaağaç, H. İbrahim Delice’dir.

Takısız isim tamlaması konusunda dil bilimcilerimizden H. İbrahim Delice farklı bir görüşe sahiptir. Delice, takısız isim tamlamasını sıfat tamlaması sayar ama eksiz -takısız- isim tamlamasını da farklı bir yapının adı olarak kullanır. Delice, bu görüşünü Eski Türkçede var olan Türk / Budun, Kömür / Tag gibi örneklere dayandırarak eksiz isim tamlamasının varlığından bahseder (2018, s. 27).

Zincirleme isim tamlaması konusunda ise bazı dil bilimcilerimiz böyle bir tamlamanın varlığını kabul ederken (Tahsin Banguoğlu, H. İbrahim Delice, Günay Karaağaç, Rasim Şimşek, Zeynep Korkmaz) bazı dil bilimciler böyle bir tamlamaya yer vermemektedir (Leylâ Karahan, Muharrem Ergin, Bilal Aktan, Tuncay Böler, Abdurrahman Özkan vd.).

Sonuç olarak isim tamlaması en az iki ismin bir araya gelerek oluşturduğu ve aralarında anlam ilişkisi olan yapılardır. İsim tamlamasını meydana getiren iki unsur vardır: tamlayan (belirten) ve tamlanan (belirtilen). İsim tamlamaları tamlayanın ek alıp almamasına göre

kendi içinde ikiye ayrılır: Tamlayan ilgi hali ekin alıyorsa belirtili isim tamlaması, tamlayan ilgi ekini almıyorsa belirtisiz isim tamlaması meydana gelir.

İsim tamlaması

isim unsuru (varsa; ilgi hali eki) + isim unsuru + iyelik eki hali eki

Özellikleri

Yukarıda isim tamlamalarıyla ilgili genel bilgiler verilmiştir. Bu genel bilgilerden hareketle isim tamlamalarının özellikleri ve bu özellikler ile ilgili örnekler şu şekildedir:

- a) Bu grupta en az iki isim unsuru bulunur. Bu unsurlar birbirlerine bağlanırken tamlayan zamirse her zaman ekli, isimse bazen ekli bazen de eksiz olarak bağlanır. Tamlanan unsuru ise mutlaka iyelik ekini alır.

isim (+ilgi hali eki) / isim + iyelik eki= isim tamlaması

- pencere + nin / ön + ü = pencerenin önü (s. 16)
- herif + in / el+ i = herifin eli (s.16)
- yol + un / orta + sı = yolun ortası (s.23)
- kocası + nın / yatak + ı = kocasının yatağı (s.23)
- oda + nın / orta + sı = odanın ortası (s.24)
- sabah / kahvaltı + sı = sabah kahvaltısı (s.16)
- Ankara / yol + u = Ankara yolu (s.18)
- saç / yığın + ı = saç yığını (s.25)
- biz + im / ev + (i) miz = bizim evimiz (s.20)
- bunlar + ın / üst + ü = bunların üstü (s.23)
- o + nun / yan + ı = onun yanı (s.23)
- biz + im / düşman +(i) mız = bizim düşmanımız (s.42)

- b) Bu tamlamada birinci unsur tamlayan, ikinci unsur tamlanandır. Vurgu ise son öge üzerinde bulunur.

- banyonun (ty.) / kapısı (tn.) (s.102)
- askerlik (ty.) / hayatı (tn.) (s.102)
- dâhiliye (ty.) / vekili (tn.) (s.103)
- Cihan (ty.) / Harbi (tn.) (s.103)

- otelin (ty.) / merdivenleri (tn.) (s.113)
- bunun (ty.) / tersi (tn.) (s.114)
- rejim (ty.) / üslubu (tn.) (s.114)
- büyükannelerinin (ty.) / eteği (tn.) (s.114)
- Hariciye'nin (ty.) / gençleri (tn.) (s.114)
- Avrupalı salon hanımının (ty.) / bütün masrafları (tn.) (s.115)
- Hakkı Bey'in (ty.) / haremi (tn.) (s.117)
- kocasının (ty.) / yanları (tn.) (s.117)
- asker (ty.) / üniforması (tn.) (s.117)
- kocasının (ty.) / bu sadeliği (tn.) (s.117)
- Murat Bey'in (ty.) / bağı (tn.) (s.117)
- karısının (ty.) / imdadı (tn.) (s.118)
- Şeyh Emin hadisesinin (ty.) / helecanı (tn.) (s.120)
- suvarenin (ty.) / başlangıcı (tn.) (s.120)

c) İlk unsurunda ilgi hali eki olan tamlamalara belirtili isim tamlaması denir. İlk unsur belirtme işlevindedir. Bu tamlamanın unsurları arasında ekle sağlanan ve sürekli olmayan bir ilişki vardır.

- yolun (ty.) / ortası (tn.) (s.23)
- babasının (ty.) / hayrı (tn.) (s.37)
- kamçısının (ty.) / ucu (tn.) (s.40)
- Nazif Bey'in (ty.) / karısı (tn.) (s.15)
- ideal Ankara'nın (ty.) / adı (tn.) (s.17)
- Türk milletinin (ty.) / kalbi (tn.) (s.18)
- genç kadının (ty.) / hatırası (tn.) (s.22)
- Ömer Efendi'nin (ty.) / anası (tn.) (s.45)
- Selma'nın (ty.) / gözü (tn.) (s.51)
- Murat Bey'in (ty.) / haremi (tn.) (s.51)
- atın (ty.) / sırtı (tn.) (s.53)
- dudaklarının (ty.) / arası (tn.) (s.54)
- ceketinin (ty.) / etekleri (tn.) (s.55)
- o kumaşın (ty.) / rengi (tn.) (s.55)
- omuzlarının (ty.) / üstü (tn.) (s.55)

- Murat Bey'in (ty.) / bağı (tn.) (s.55)
- Nazif'in (ty.) / bazı eksiklikleri (tn.) (s.56)
- küçük bir köyün (ty.) / kenarı (tn.) (s.56)
- Ziraat Mektebi'nin (ty.) / önü (tn.) (s.56)
- bu kağnıların (ty.) / yüzü (tn.) (s.57)
- bazısının (ty.) / üstü (tn.) (s.58)
- Hakkı Bey'in (ty.) / yüzü (tn.) (s.58)
- Selma Hanım'ın (ty.) / kulağı (tn.) (s.58)
- tepenin (ty.) / arkası (tn.) (s.61)
- derenin (ty.) / kenarı (tn.) (s.61)
- hayvanın (ty.) sırtı (tn.) (s.61)
- caddenin (ty.) / ucu (tn.) (s.61)
- Anadolu'nun (ty.) / taassubu (tn.) (s.62)
- kadının (ty.) / zihni (tn.) (s.65)
- kulübenin (ty.) / sahibi (tn.) (s.65)
- odanın (ty.) / içi (tn.) (s.66)
- kadının (ty.) / namusu (tn.) (s.67)
- Halime'nin (ty.) / tarafı (tn.) (s.67)
- Halime'nin (ty.) / ağzı (tn.) (s.67)
- maharetinin (ty.) / eseri (tn.) (s.69)
- sofranın (ty.) / ortası (tn.) (s.69)
- bugünün (ty.) / hikâyesi (tn.) (s.70)
- karıların (ty.) / pestili (tn.) (s.70)

d) Belirtili isim tamlamalarında bazı durumlarda tamlama unsurları yer değişebilir ve bu unsurlar arasına başka kelimeler de girebilir.

- Söyleyin, ne **farkı** var, **buranın** Göksu'dan? (s.78)

e) Bazı isim tamlamalarında birinci unsur olan tamlayan da bir başka isim tamlamasından oluşabilir.

- Nazif Bey'in haremının / bu cüreti (s.53)
- onun maharetinin / eseri (s.68)
- bunların her birinin / ayrı bir küçük tulumbası (s.15)
- Selma Hanım'ın taze ruhunun / bütün taravetine (s.22)

- kadınların hemen hepsinin /ayakları (s.138)
- bizim ıstırabımızın / sebebi (s.143)
- bu kadın, onun ruhunun / ekmeği ve tuzu (s.209)

f) Tamlayanında yani ilk unsurunda ilgi hali eki bulunmayan isim tamlaması, belirtisiz isim tamlamasıdır. Bu tamlama belirsiz, genel bir nesneyi ve türü karşılar.

- İnebolu (ty.) / seyahati (tn.) (s.14)
- kurşun (ty.) / ağırlığı (tn.) (s.14)
- uyku (ty.) / denemesi (tn.) (s.14)
- istila (ty.) / hareketi (tn.) (s.14)
- sabah (ty.) / kahvaltısı (tn.) (s.16)
- ecnebi (ty.) / işgali (tn.) (s.17)
- Ankara (ty.) / yolu (tn.) (s.18)
- Yahudi (ty.) / evi (tn.) (s.20)
- Ilgaz (ty.) / dağları (tn.) (s.22)
- ev (ty.) / sahibi (tn.) (s.24)
- mutfak (ty.) / kapısı (tn.) (s.27)
- cephe (ty.) / gerisi (tn.) (s.28)
- ticaret (ty.) / âlemi (tn.) (s.28)
- bağ (ty.) / komşuları (tn.) (s.30)
- İstanbul (ty.) / âdetleri (tn.) (s.30)
- kolonya (ty.) / suyu (tn.) (s.33)
- havuz (ty.) / başı (tn.) (s.39)
- kurt (ty.) / sürüsü (tn.) (s.40)
- Türk (ty.) / hanımları (tn.) (s.62)
- Ankara (ty.) / kırları (tn.) (s.62)
- Tacettin (ty.) / Mahallesi (tn.) (s.64)
- Karaoğlan (ty.) / çarşısı (tn.) (s.72)
- Arap (ty.) / kısrak (tn.) (s.83)
- Eskişehir (ty.) / İstasyonu (tn.) (s.85)
- Garp (ty.) / Cephesi (tn.) (s.85)
- sokak (ty.) / kapısı (tn.) (s.91)

- Alman (ty.) / talebeleri (tn.) (s.99)

g) Belirtisiz isim tamlamasının unsurları arasında bir ilişki vardır. Bu tamlamada iki unsur arasına başka bir unsur giremez ve unsurlar yer değiştiremez. Örneğin “buzdolabı, kahverengi, gökyüzü, atasözü, hanımeli, yüzbaşı, yayınevi” gibi isimler, belirtisiz isim tamlaması kuruluşundadır. Kısacası belirtisiz isim tamlamaları birleşik isim oluşturabilirler (Karahan, 2020, s. 44)

Ankara romanında belirtisiz isim tamlaması yapısında olan ve mevcut yazım kılavuzuna göre bitişik yazılan örnekler şunlardır:

- *Erenköyü* (s.30)
- *Samanpazarı* (s.33)
- *Balıkpazarı* (s.33)
- *yüzüstü* (s.35)
- *kahverengi* (s.39)
- *Hamamönü* (s.60)
- *boyunbağı* (s.102)
- *Elmadağı* (s.103)
- *akşamüstü* (s.105)
- *dizkapağı* (s.112)
- *ayakkabı* (s.122)
- *Halkevi* (s.176)
- *Kaledibi* (s.185)
- *Pınarbaşı* (s.202)

h) Belirtisiz isim tamlamalarında tamlayan cümle veya cümle dizilerinden de oluşabilir.

- “*Ne var? Ne oluyoruz?*” sualini sormak ona düştü.
- İki karşı karşıya oturup gene “*Ah bir gramofonumuz olsaydı..*” teranesini tekrar ettikleri bir anda.. (s.34)
- Nazif, karısından “*ata binmeye bayılırım*” sözünden dolayı böyle takılarak öç alıyordu. (s.50)
- Ağızdan ağıza “*Gazi geldi mi? Gazi gelecek mi?*” sözlerinin dolaştığını duyuyordu. (s.194)

- bunlardan “*Keşke, biraz daha sürseydi*” arzusu...(s.223)

i) İsim tamlamalarında tamlananın sıfat-fiil veya sıfat-fiil grubu olduğu durumlarda tamlayan unsur çoğunlukla ilgi hali ekini taşır.

- İstanbullu hanımın (ty.) / bir han peykesi üstüne serdiği (tn.) (s.14)
- her iki evin bütün pis işlerinin (ty.) / görüldüğü (tn.) (s.16)
- Nazif’in (ty.) / tahmin ettiği (tn.) (s.24)
- entarisinin (ty.) / yarıdan fazla açık bıraktığı (tn.) (s.25)
- Ömer Efendi’nin (ty.) / uzak akrabasından bir öksüz kız sıfatıyla bu eve girdiği (s.26)
- kocası olacak adamın (ty.) / geçtiği (tn.) (s.27)
- şatafatın, gösterişin, reklam ve palavraların (ty.) / hiç geçmediği (tn.) (s.29)
- başka kimsenin (ty.) / pişirdiği (tn.) (s.36)
- Murat Bey, anasının (ty.) / kendi eliyle yaptığı (tn.) (s.38)
- Avrupalı’nın (ty.) / uydurduğu (tn.) (s.41)
- sinirlerinin (ty.) / dinlendiği (tn.) (s.47)
- Selma’nın (ty.) / inanmadığı (tn.) (s.48)
- Ömer Efendi’nin (ty.) / zihnen meşgul görüldüğü (tn.) (s.76)
- Selma Hanım’ın (ty.) / müşkül bir vaziyette kaldığı (tn.) (s.119)

j) İsim tamlamalarında tamlayan ve tamlanan unsurları kendi içlerinde birer kelime grubu olabilir.

- ağır ve derin uykusunun (ty.) / içi (tn.) (s.13) (tamlayan: sıfat tamlaması)
- sabah güneşinin (ty.) / ilk parıltıları (tn.) (s.14) (tamlayan: isim tamlaması, tamlanan: sıfat tamlaması)
- Nazif Bey’in (ty.) / karısı (tn.) (s.15) (tamlayan: unvan grubu)
- Halide Edip Hanım’ın (ty.) / menkıbeleri (tn.) (s.18) (tamlayan: unvan grubu)
- Selma Hanım’ın (ty.) / taze ruhu (tn.) (s.22) (tamlayan: unvan grubu, tamlanan: sıfat tamlaması)
- İsmail Çavuş’un (ty.) / hanı (tn.) (s.22) (tamlayan: unvan grubu)

- sabahın (ty.) / ilk donuk aydınlığı (tn.) (s.23) (tamlanan: sıfat tamlaması)
- bu gecenin (ty.) / acayip hoşluğu (tn.) (s.23) (tamlayan: sıfat tamlaması, tamlanan: sıfat tamlaması)
- avluya bakan pencerenin (ty.) / önü (tn.) (s.23) (tamlayan: sıfat tamlaması)
- kar gibi beyaz geceliğin (ty.) / yakası (tn.) (s.24) (tamlayan: sıfat tamlaması)
- Ömer Efendi'nin (ty.) / ihtiyar anası (tn.) (s.24) (tamlayan: unvan grubu, tamlanan: sıfat tamlaması)
- mafsıl yerlerinin (ty.) / narinliği (tn.) (s.25) (tamlayan: isim tamlaması)
- bu gülbüz vücutların (ty.) / arası (tn.) (s.25) (tamlayan: sıfat tamlaması)
- Ankara'nın (ty.) / muteber bir ailesi (tn.) (s.28) (tamlanan: sıfat tamlaması)
- iş ve ticaret (ty.) / âlemi (tn.) (s.28) (tamlayan: bağlama grubu)
- ün almalarının (ty.) / tarihçesi (tn.) (s.28) (tamlayan: isim-fiil grubu)
- kerpiç duvarın (ty.) / bütün mimarisi (tn.) (s.31) (tamlayan: sıfat tamlaması, tamlanan: sıfat tamlaması)
- yakındaki bir caminin (ty.) / minaresi (tn.) (s.33) (tamlayan: sıfat tamlaması)
- bir yangın ertesinin veya bir talan sonunun (ty.) / manzarası (tn.) (tamlayan: bağlama grubu) (s.34)
- geniş, viran bir bağın (ty.) / ortası (tn.) (tamlayan: sıfat tamlaması)
- bir vatandaşa kavuşmuş insanların (ty.) / neşesi ve heyecanı (tn.) (s.35) (tamlayan: sıfat tamlaması, tamlanan: bağlama grubu)
- berrak bir suyun (ty.) / serinliği ve şırıltısı (tn.) (tamlayan: sıfat tamlaması, tamlanan: bağlama grubu)
- anasının (ty.) / kendi eliyle yaptığı (tn.) (s.38) (tamlanan: sıfat-fiil grubu)

- incecik görünen bacaklarının (ty.) / gözü çeken bir zerafeti (tn.) (s.39)
(tamlayan: sıfat tamlaması, tamlanan: sıfat tamlaması)
- Ankara etrafının (ty.) / topografyası (tn.) (s.42) (tamlayan: isim tamlaması)
- eteklerinin (ty.) / yarım yamalak örtebildiği (tn.) (s.123) (tamlanan: sıfat fiil grubu)
- bu muhitlerin ve bu muhittekilerin (ty.) / aleyhi (tn.) (s.124)
(tamlayan: bağlama grubu)
- Murat Bey'in (ty.) / banyosu (tn.) (s.128) (tamlayan: unvan grubu)
- oyma rafların ve hücrelerin (ty.) / içi (tn.) (s.129) (tamlayan: bağlama grubu)

k) İsim tamlamalarında birden fazla tamlayan unsur olabilir.

- *eşyaların (ty.) resimlerin (ty.) / yerleri (tn.)* (s.44)
- *arabaların (ty.), eşeklerin (ty.), yaya yolcuların (ty.) / arası (tn.)* (s.58)
- *taş (ty.) ve toprak (ty.) / yığınları (tn.)* (s.64)
- *Ne Dahiliye Vekili'nin (ty.) ne Nafia Vekili'nin (ty.) / yüzü (tn.)* (s.103)
- *şarkı (ty.), çalgı (ty.) / sesi (tn.)* (s.149)
- *zekâlarının (ty.) ve iradelerinin (ty.) / en güzel meyveleri (tn.)* (s.173)

l) İsim tamlamalarında birden fazla tamlanan unsur da olabilir.

- *ruhunun (ty.) / bütün sadeliği (tn.) ve basitliği (tn.)* (s.107)
- *elçinin (ty.) / tavırları (tn.) hareketleri (tn.)* (s.143)
- *erişemeyenlerin (ty.) / huysuzluğu (tn.), hırçınlığı (tn.)* (s.149)
- *milli mücadele devrinin (ty.) / bütün heyecanları (tn.), vakaları (tn.), yüzleri (tn.)* (s.155)
- *Selma Hanım'ın (ty.) / bu saffeti (tn.), sadeliği (tn.)* (s.158)
- *kendi dünyasının (ty.) / zaafını (tn.), yumuşaklığını (tn.), derme çatmalığını (tn.)* (s.168)
- *devlet memurunun (ty.) / haysiyetini (tn.), vekârını (tn.), mesuliyetini (tn.)* (s.183)

m) İsim tamlamaları söz dizimi içinde farklı görevler üstlenebilir.

- Anadolu, *şatafatın, gösterişin reklam ve palavraların hiç geçmediği* bir diyardır. (sıfat) (s.29)
- Bu, *Avrupalı' nın uydurduğu* yüz bin yalandan biridir. (sıfat) (s.41)
- *Ömer Efendi'nin anası*, her ihtiyar kadın gibi maziye ait hikâyeler anlatmasını bilirdi.(isim) (s.45)
- Fakat, Selma, *onların bütün laf kaynaklarını* dört beş gün içinde adeta sömürüp tüketmişti. (isim) (s.45)
- Herif yıllar yılı kendi eliyle karısını *şeyhin köyüne* taşıdı durdu. (isim) (s.45)
- Üç defa evlendirmişler, üçüne de kocaları kendi rızalarıyla gelip kızı *babasının evine* bırakmışlar. (isim)(s.45)
- *Bu kadının çehresi* ilk gördüğü günden beri Selma'ya hiç emniyet vermez. (isim) (s.46)
- Ona, Etlik'te bir bağa gittiklerini anlattığı vakit *Halime'nin gözlerinde* tuhaf bir şimşek çaktı. (isim) (s.47)
- İşte Hakkı Bey unutmamış, geçende *Millet Meclisi' nin önünde* rasgelmiştim.(isim) (s.49)
- Bu cansız, soluk ve kirli tabiat, *Selma'nın gözüne* batıyordu. (isim) (s.51)
- İhtiyaten alçak ökçeli *spor kunduralarını* giymişti. (isim) (s.53)
- Selma Hanım, *kocasının ve Hakkı Bey'in yardımlarıyla* atın sırtına çıktı. (isim) (s.53)
- Binbaşı Hakkı Bey, *kamçısının ucuyla* Küçükesat sırtlarını göstererek... (isim) (s.61)
- *Binbaşı Hakkı Bey'in getirleri* ikide bir *Selma Hanım'ın bacaklarına* sürünüyor. (isim, isim) (s.63)
- Fakat *bu tasdik sözleri / Halime'nin ağzından* dökülüyordu. (isim, isim) (s.67)
- *Ömer Efendi'nin karıları / onun bu gece zahmetlerine* alışkındırlar. (isim, isim) (s.76)

- Düşününüz ki bu yarışa **Murat Bey'in ailesi** bile karıştı. (isim) (s.106)
- **kapısının önünde** sıra sıra otomobiller duruyordu. (isim) (s.134)
- neferler gibi birer **kahraman heybetinde** görünüyordu. (zarf) (s.183)
- Selma Hanım **kendisinin hazır bulunduğu** bir provada, onun, Neşet Sabit'le fazla samimi, fazla işveli hallerini sezer gibi olmuştu. (sıfat) (s.193)

1.1. İsim Tamlamalarının Diğer Kelime Grupları İçindeki Durumu

1.1.1. Bir İsim Tamlamasının Başka Bir İsim Tamlamasında Tamlayan Unsur Olarak Kullanılması

- **sokak kapısının altından** (s.16)
- **Türk milletinin kalbi** (s.18)
- **ev sahibinin dairesi** (s.20)
- **mutfak kapısının aralığı** (s.27)
- **bağın kütükleri arasında** (s.36)
- **Ankara etrafının topografyası** (s.42)
- **ev sahiplerinin bölüğü** (s.44)
- **Millet Meclisi'nin önü** (s.49)
- **ayak parmaklarının ucu** (s.162)

1.1.2. Bir İsim Tamlamasının Sıfat Tamlamasında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması

- **ev sahibi hanımlar** (s.39)
- **silahının bulunduğu yeri** (s.40)
- **yüksekliğin verdiği bir neşe** (s.64)
- **Selma Hanım'ın sorduğu yer** (s.163)

1.1.3. Bir İsim Tamlamasının Sıfat Tamlamasında İsim Unsuru Olarak Kullanılması

- **ağır ve derin uykusunun içi** (s.13)

- o uzun, zahmetli *araba yolculuğu* (s.14)
- bu ikinci *uyku denemesi* (s.14)
- bu üzücü *tesirlerin yabancısı* (s.14)
- avluya bakan *pencerenin önü* (s.20)
- yuvarlak ve çıkıntılı *suratının ortası* (s.26)
- karmakarışık bir *hırdavat yığını* (s.33)

1.1.4. Bir İsim Tamlamasının Edat Grubunda İsim Unsuru Olarak Kullanılması

- *kale bekçisi gibi* (s.15)
- *ayak ucuna doğru* (s.15)
- *kocasının yatağına doğru* (s.23)
- *baykuş yuvası gibi* (s.30)
- *hendeğin kenarına kadar* (s.53)
- *meclis'in civarına kadar* (s.88)
- *sabahın beşine kadar* (s.95)
- *yemeğin sonuna kadar* (s.104)
- *sevgilinin göğsü gibi* (s.130)
- *onun rolüne ait* (s.211)

1.1.5. İsim Tamlamasının Aitlik Eki “-dAki ” ile Birlikte Sıfat Tamlamasının Sıfatı Olarak Kullanılması

- *sürahinin içindeki* suyu (s.37)
- *divanın üstündeki* renk renk, boy boy ipekli kuştüyü yastıkların (s.130)
- *Anadolu içindeki* seyahatlerden (s.227)

2. Sıfat Tamlaması

İsimlerin sıfatlarla bir araya gelerek oluşturdukları kelime grubudur. Bu kelime grubunda sıfatlar isimleri belirtir ya da niteler. Bu grupta vurgu sıfat unsuru üzerindedir.

Bazı dil bilimcilerin sıfat tamlamasıyla ilgili görüşleri şu şekildedir:

H. İbrahim Delice sıfat tamlamasını “Bir ismin kendisinden sonra gelen başka bir ismi nitelemesi veya belirtmesi yoluyla oluşan yüklemli söz dizisi” şeklinde tanımlamıştır. Ve

sıfat tamlamalarını Arapça sıfat tamlamaları ve Farsça sıfat tamlamaları şeklinde iki grupta incelemiştir (2018, s. 33-34).

Muharrem Ergin sıfat tamlamasını “Bir sıfat unsuru ile bir isim unsurunun meydana getirdikleri kelime grubu” şeklinde tanımlamıştır. Ergin sıfatın yardımcı, ismin asıl unsur olduğunu belirterek sıfat tamlamasının her iki unsurunun çekim eki almadan yan yana gelerek oluştuğunu söylemiştir (2009, s. 350).

Leylâ Karahan sıfat tamlamasını “Bir isim unsurunun bir sıfat unsuruyla nitelendiği veya belirtildiği kelime grubudur.” biçiminde tanımlamıştır. Sıfat tamlamalarında ana unsurun isim, yardımcı unsurun sıfat olduğunu belirtmiştir. Karahan nesnelerin neyden yapıldığını ifade eden tamlamaların isim tamlaması değil sıfat tamlaması olarak kabul edilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Ayrıca Karahan sıfatların ve zarfların önlerine gelerek onları miktar ve derece bakımından tamamlayan zarfların oluşturduğu kelime gruplarının da sıfat tamlaması olduğunu dile getirmiştir (2020, s. 48-49).

Bilal Aktan sıfat tamlamasını “Bir sıfat unsuru ile bir isim unsurunun meydana getirdiği kelime grubu” biçiminde tanımlamıştır. Aktan, ayrıca nesnelerin neden yapıldığını veya neye benzetildiğini belirten tamlamaların biçim bakımından isim tamlaması ya da eksiz tamlama olarak kabul edilebileceğini fakat anlamsal açıdan sıfat tamlaması olarak değerlendirebileceğimizi ifade etmiştir (2016, s. 17-19).

Mustafa Altun sıfat tamlamasını, bir isim unsurunun önüne gelerek onu niteleyen veya belirten sıfat ile isim unsurunun oluşturduğu yapı olarak tanımlamıştır (2011, s. 18).

Mustafa Özkan ve Veysi Sevinçli sıfat tamlamalarının bir sıfat ile bir isimden oluştuğunu söylemiş ve sıfat unsurunun niteleme veya belirtme göreviyle kullanıldığını ifade etmişlerdir. Onlara göre sıfat tamlaması eksiz bir birleşmeden oluşmaktadır. Özkan ve Sevinçli nesnelerin neyden yapıldığı belirten tamlamaları, sıfat tamlaması olarak ifade etmektedir (2009, s. 30).

Özellikleri

Yukarıda sıfat tamlamasıyla ilgili genel bilgiler verilmiştir. Bu genel bilgilerden hareketle sıfat tamlamalarının özellikleri ve bu özellikler ile ilgili Ankara romanından tespit edebildiğimiz örnekler şu şekildedir:

a) Sıfat tamlamasında temel unsur isim, yardımcı unsur sıfattır. Sıfat niteleyen ya da belirten, isim ise nitelenen veya belirtilen görevindedir. Bu tamlamada sıfat ve isim unsurları herhangi bir ek almadan birleşirler.

- genç / kadın (s.13)
- ağır ve derin / uyku (s.13)
- sokaktan gelen / bu çığlık (s.13)
- çıplak / bir oda (s.13)
- bir / torba (s.14)
- bu / yorgunluk (s.14)
- üç / misli (s.14)
- ilk / parıltı (s.14)
- birtakım / hafif yanma (s.14)
- bu / üzücü tesir (s.14)
- bir / baskın (s.14)
- pis / koku (s.14)
- iki / konak (s.14)
- hayret ve korku ile açılan / gözlerini (s.14)
- içinde yattığı / yatak (s.15)
- ilk / iş (s.15)
- esrarlı / bir kuvvet (s.15)
- bir / nokta (s.15)
- bir / fırça (s.15)
- küçücük / delik (s.15)
- bir / köylü kadın (s.15)
- bir / ip (s.16)
- bir / kara eşek (s.16)
- müthiş / bir gürültü (s.16)
- başka / kadınlar (s.16)
- döven / adam (s.16)

- dövülen / kadın (s.16)
- bu / sesler (s.16)
- kapısı açık duran / bir ahır (s.16)
- pencerenin önünde duran / genç kadın (s.16)
- bu / avlu (s.16)
- bu / şehirler (s.17)
- ilk / çıkış (s.17)
- bir / defa (s.17)
- babası memuriyet aldığı / zamanlar (s.17)
- bu şehirleri gördüğü / vakitler (s.17)
- bir zindan haline giren / İstanbul (s.17)
- bir / ümit (s.17)
- hayal ülkesi olarak yaşayan / bu yer (s.17)
- her / sabah (s.18)
- hiçbir / fikri (s.18)
- bu / vazife (s.18)
- zavallı / kadıncağız (s.18)
- bu / seyahat (s.19)
- o / zaman (s.19)
- acayip ve eğlenceli / bir hadise (s.19)
- bu / küçük kaygılar (s.19)
- on beş / gün (s.19)
- bu / otel (s.19)
- her / zaman (s.19)
- yaylı / araba (s.19)
- ilk / günler (s.19)
- bazı / zamanlar (s.20)
- bir / müddet (s.20)
- Ankara'da yaşayan / bir adam (s.20)
- bir / Yahudi (s.20)
- bir / büyük sofa (s.20)
- bir / büyük avlu (s.20)

- o / dakika (s.20)
- bilinmeyen / birtakım şüpheli kokular (s.20)
- hazin / bir düşünce (s.21)
- taze / ruh (s.22)
- bir / saniye (s.22)
- bu / yolculuk (s.22)
- sessiz sessiz dolaşan / bu hancı (s.22)
- bütün / Anadolu (s.22)
- bir / idare (s.23)
- bütün / gece (s.23)
- bu / konak (s.23)
- bir / adım (s.23)
- yumuşak / yastıklar (s.23)
- bütün / perdeler (s.23)
- kırk sekiz saatlik / bir işkence (s.23)
- her / durak (s.23)
- bir / gece (s.23)
- bu / gürültü (s.23)
- bir / fena haber (s.23)
- deliksiz / bir uyku (s.23)
- yapılan / pazarlık (s.23)
- gür ve kıvrırcık / saç (s.24)
- bu / mahlûk (s.24)
- bir / ıslak bez (s.24)
- bu / iş (s.24)
- bu / ağır işler (s.24)
- birkaç / dakika (s.25)
- kırk yıllık / ahbap (s.25)
- bu / nidaları (s.25)
- bir / hareket (s.25)
- bir / kenara (s.25)
- bir damla / kan (s.25)

- ikinci / karısı (s.26)
- bu / ev (s.26)
- saf, iyi yürekli / bir kadın (s.26)
- bu / kadın (s.26)
- bu / ifade (s.26)
- bir / an (s.26)
- bir / öksüz kız (s.26)
- ince / dudak (s.26)
- üst üste konulmuş / bohça (s.26)
- vahşi ve bakımsız / saç (s.26)
- büyük / zahmetler (s.26)
- tüyleri yolunmuş / bir iri puhukuşu (s.26)
- tatlı / söz (s.27)
- güler / yüz (s.27)
- bir / akşamüstü (s.27)
- donmuş / bir hâl (s.27)
- bir / temiz entari (s.27)

b) Sıfat tamlamalarında tamlayan, sıfat-fiil unsuru veya sıfat-fiil grubu olabilir.

- sokaktan gelen / bu çığlık (s.13)
- hayret ve korku ile açılan / gözler (s.13)
- on beş gün evvelinden başlayan / göç hazırlıkları (s.14)
- baskına uğramış / bir ordu (s.15)
- gözle görülmez / dikiş yerleri (s.15)
- ev sahipleriyle ortaklaşa kullandıkları / bu avlu (s.16)
- döven / adam (s.16)
- kapısı açık duran / bir ahır (s.16)
- bu şehirleri gördüğü / vakitler (s.17)
- bir cazibe veren / Ankara kelimesi (s.17)
- zihinde bir hayal ülkesi olarak *yaşayan* / bu yeri (s.17)
- o bahisle açılıp kapanmayan / günler (s.18)
- fikir davalarını çok iyi anlayabilecek / bir seviye (s.18)
- yaşını başını almış / hanımlar (s.18)

- hiç binmediği / bir kocaman sandal (s.19)
- hiç bilmediği / bir sahil (s.19)
- ses çıkaran / karyolalar (s.20)
- Ankara'da yaşayan / bir adam (s.20)
- senin getirdiğin / eşyalar (s.20)
- sessiz sessiz dolaşan / bu hancı (s.22)
- halkı bu kadar koruyan / bir idare (s.23)
- gözlerini açtığı / vakit (s.23)
- bir fena haber almış / adam (s.23)
- lüzumundan fazla küçük görünen / çıplak ayakları (s.24)
- önünde duran / bu beyaz ve ince vücut (s.24)
- odanın ortasına bırakılmış / bir güğüm (s.25)
- fazla açık bıraktığı / kol ve bacakları (s.25)
- uzun bir hastalıktan yeni kalmış / bir oğlan çocuğu (s.25)
- iri birer diken demetini andıran / eller (s.26)
- o zamana kadar sessiz duran / genç kız (s.26)
- tüyleri yolunmuş / iri bir puhukuşu (s.26)
- insana biraz fettanlık ve şirretlik hissi veren / haller (s.26)
- üst üste konulmuş / bohçalar (s.26)
- işe başladıkları / vakit (s.28)
- oturacak / bir minder (s.29)
- iyi ve geniş yaşayan / adam (s.29)
- benim de görüşebileceğim / aile (s.34)
- hiç insan eli değmemiş / kır yolları (s.35)
- yanında yürüyen / iki erkek çocuk (s.35)
- gözü oyalayan / bir gölge ve çizgi (s.36)
- hiç duyulmamış / bir şarkı (s.38)
- eldiveninden kolaylıkla sıyırdığı / sağ el (s.39)
- gözü çeken / bir zerafet (s.39)
- kendimizi bildiğimiz / gün (s.41)
- yıkanmaya karar vereceği / sıra (s.44)
- şehre girdikleri / saat (s.44)

- bütün bunlar konuşulduğu / vakit (s.60)
- kıvrıla kıvrıla çıkan / bu yokuş (s.63)
- bizi ilk karşılayan / bu kınalı evler (s.63)
- resimlerde gördüğümüz / Alman ve Felemenk şaleleri (s.63)
- taş ve toprak yığınlarından yapılmış / bir kabataslak ehram (s.64)
- kayalara yaslanmış / bir taş bina (s.64)
- genç kadının zihninden geçen / fikri (s.65)
- başını tekrar kaldırıp etrafına baktığı / vakit (s.65)
- kelime söylemeye fırsat bulamayan / Murat Bey (s.69)
- yemek yenen / oda (s.70)
- derinden gelen / bir ses (s.71)
- kadınlara attığı / bu toptan dayak (s.73)
- içinden çıkamadığı / mesele (s.73)
- önüne konulan / üç sahan yemek (s.74)
- imtihana girmek üzere olan / bir mektepli çocuk (s.74)
- kendisine uzatılan / cigara (s.75)
- elinde tuttuğu / kandil (s.76)
- dağ başında gördüğüm / o oduncu çocuk (s.80)
- yeryüzünün gizli kalmış / köşeleri (s.80)
- vatanın bir takım yeni şeyler kaynayan / göbeğinde (s.80)
- Ankara'nın yanı başında akan / bu dere kenarı (s.80)

c) Sıfat tamlamasının unsurları kelime gruplarından oluşabilir.

- bu / acayip rüya (s.95) (isim unsuru: sıfat tamlaması)
- bir / şimşek aydınlığı (s.96) (isim unsuru: isim tamlaması)
- fazla korkak görüldüğü / bazı anlar (s.96) (sıfat unsuru: isim tamlaması, isim unsuru: sıfat tamlaması)
- sinirli, sert ve haşın / bir insan (s.97) (sıfat unsuru: bağlama grubu, isim unsuru: sıfat tamlaması)
- olgun ve âmir görünen / Hakkı Bey (s.98) (sıfat unsuru: sıfat-fiil grubu, isim unsuru: unvan grubu)
- yürekten gelen / o insanlık (s.98) (sıfat unsuru: sıfat-fiil grubu, isim unsuru: sıfat tamlaması)

- eski / evlilik hayatı (s.100) (isim unsuru: isim tamlaması)
- küçük / kolonya şişesi (s.100) (isim unsuru: isim tamlaması)
- sade / bir çay (s.100) (isim unsuru: sıfat tamlaması)
- bileklerine kadar kolonya ile ıslattığı / eller (s.101) (sıfat unsuru: isim tamlaması)
- yapma / çiçek demetleri (s.101) (isim unsuru: isim tamlaması)
- eski / fırka kumandanı (s.102) (isim unsuru: isim tamlaması)
- askerlik hayatından kalmış / bir çeviklik (s.102) (sıfat unsuru: sıfat-fiil grubu, isim unsuru: sıfat tamlaması)
- asılı duran / yüze yakın boyunbağı
(s.102) (sıfat unsuru: sıfat-fiil grubu, isim unsuru: sıfat tamlaması)
- yüz elli bin / kişi (s.104) (sıfat unsuru: sıfat tamlaması)
- iyi ve faydalı / bir teklif (s.104) (sıfat unsuru: bağlama grubu, isim unsuru: sıfat tamlaması)
- alelaide bir münakaşaya sebebiyet verecek / bir pürüz (s.104) (sıfat unsuru: sıfat-fiil, isim unsuru: sıfat tamlaması)
- davetli oldukları / çayda (s.105) (sıfat unsuru: isim tamlaması)
- Türk muhitine yeni girmiş / bazı ecnebiler (s.106) (sıfat unsuru: sıfat-fiil grubu, isim unsuru: sıfat tamlaması)
- hoş giden / bu samimi arkadaş (s.107) (sıfat unsuru: sıfat-fiil grubu, isim grubu: sıfat tamlaması)
- kısa ve soğuk / bir tarz: (s.107) (isim unsuru: bağlama grubu, sıfat unsuru: sıfat tamlaması)
- kadınlı erkekli / gruplar (s.110) (sıfat unsuru: tekrar grubu)
- bir / köylü donu (s.111) (isim unsuru: isim tamlaması)
- iki sıra bembeyaz dişlerini gösteren / bir gülümseme (s.111) (sıfat unsuru: sıfat-fiil grubu, isim unsuru: sıfat tamlaması)
- beyaz / yün çorap (s.111) (isim unsuru: sıfat tamlaması)
- yerde yığılı duran / canlı bir şey (s.112) (sıfat unsuru: sıfat-fiil grubu, isim unsuru: sıfat tamlaması)
- yorganına sarılmış / bir köylü (s.112) (sıfat unsuru: sıfat-fiil grubu, isim unsuru: sıfat tamlaması)

- açık ve basit / şeyler (s.113) (sıfat unsuru: bağlama grubu)
- kapısından gördükleri / bu alem (s.113) (sıfat unsuru: isim tamlaması, isim unsuru: sıfat tamlaması)
- çoktan kaybettikleri / bir serbestlik (s.115) (sıfat unsuru: isim tamlaması, isim unsuru: sıfat tamlaması)
- yaşlı ve matruş / bir adam (s.118) (sıfat unsuru: bağlama grubu, isim unsuru: sıfat tamlaması)
- uzun ve derin / bir bakış (s.132) (sıfat unsuru: bağlama grubu, isim unsuru: sıfat tamlaması)
- eski / Ankara mahalleleri (s.136) (isim unsuru: isim tamlamaları)
- iki yüz elli / voltluk (s.137) (sıfat unsuru: sayı grubu)

d) Sıfat tamlamalarında, birden fazla niteleme unsuru olabilir.

- tatsız, uğursuz, bomboş / bir mahiyet (s.18)
- imkansız ve hazin / bir düşünce (s.21)
- akıllı, hoşsohbet / bir ihtiyar (s.22)
- mafsalları şişmiş, beli kalınlaşmış / bir kadın (s.24)
- gür ve kabarık / saç (s.25)
- saf, iyi yürekli / bir kadın (s.26)
- vahşi ve bakımsız / saç (s.26)
- en ağır, en feci, en sıkıntılı / rüya (s.31)
- çıkınlı, çuvalı, sepetli, bohçalı / adamlar (s.33)
- acı, katı / bir realite(s.36)
- cansız, soluk, kirlı / tabiat (s.51)
- sarp, yalçın ve çetin / Ankara (s.81)
- temiz, berrak ve şeffaf / bir bakış (s.97)
- sinirli, sert ve haşın / bir insan (s.97)
- yumuşak, pembe, sessiz ve uslu / Nazif (s.97)
- mahcup, korkak / gözler (s.115)
- kibar, zarif ve modern / kimseler (s.124)
- kulesiz, saçaksız / binalar (s.127)
- beceriksiz, pısrık, toy / bir delikanlı (s.131)
- sade, samimi ve şiddetle şahsi, karakterli / hayat (s.135)

- gür, kara ve dağınık / saçlar (s.140)
- küçük, narin / ayaklar (s.161)
- kürklü, kadife şapkalı ve beyaz eldivenli / mahluk (s.166)
- kadınlı erkekli, çoluklu çocuklu, şen / kalabalıklar (s.186)
- taze, taşkın, gür / bir neşe (s.205)

e) Sıfat tamlamaları, başka sıfat tamlamalarının içinde sıfat ve isim unsuru olarak yer alabilir.

- sokaktan gelen / bu çılgılık (s.13)
bu / çılgılık: sıfat tamlaması
sokaktan / gelen: sıfat-fiil grubu
- çıplak / bir oda (s.13)
bir / oda: sıfat tamlaması
- iki / dar yol karyolası (s.13)
dar / yol karyolası: sıfat tamlaması
yol / karyolası: isim tamlaması
- o / uzun, zahmetli araba yolculuğu (s.14)
uzun, zahmetli / araba yolculuğu: sıfat tamlaması
araba / yolculuğu: isim tamlaması
- dokuz on saatlik / yekpare bir uyku (s.14)
yekpare / bir uyku: sıfat tamlaması
bir / uyku: sıfat tamlaması
- bu / ikinci uyku denemesi (s.14)
ikinci / uyku denemesi: sıfat tamlaması
uyku denemesi: isim tamlaması
- baskına uğramış / bir ordu (s.15)
bir / ordu: sıfat tamlaması
baskına / uğramış: sıfat-fiil grubu
- esrarlı / bir kuvvet (s.15)
bir / kuvvet: sıfat tamlaması
- müthiş / bir gürültü: sıfat tamlaması (s.16)
bir / gürültü: sıfat tamlaması
- kapısı açık duran / bir ahır (s.16)

- bir / ahır: sıfat tamlaması
- kapısı açık / duran: sıfat-fiil grubu
- kapısı / açık: isnat grubu
- acemi / bir ip cambazı (s.18)
bir / ip cambazı: sıfat tamlaması
ip / cambazı: isim tamlaması
 - hiç binmediği / bir kocaman sandal (s.19)
bir / kocaman sandal: sıfat tamlaması
kocaman / sandal: sıfat tamlaması
hiç / binmediği: sıfat-fiil grubu
 - Ankara’da yaşayan / bir adam (s.20)
bir / adam: sıfat tamlaması
Ankara’da / yaşayan: sıfat-fiil grubu
 - bir / büyük avlu: sıfat tamlaması (s.20)
büyük / avlu: sıfat tamlaması
 - birtakım / şüpheli kokular: sıfat tamlaması (s.20)
şüpheli / kokular: sıfat tamlaması
 - bir / kocaman Van kedisi (s.21)
kocaman / Van kedisi: sıfat tamlaması
 - o / ilk İnebolu gecesi (s.22)
ilk / İnebolu gecesi: sıfat tamlaması
İnebolu / gecesi: isim tamlaması
 - deliksiz / bir uyku: sıfat tamlaması (s.23)
bir / uyku: sıfat tamlaması
 - kırk sekiz saatlik / bir işkence (s.23)
bir / işkence: sıfat tamlaması
kırk sekiz / saat: sıfat tamlaması
kırk / sekiz: sayı grubu
 - bir fena haber almış / adam (s.23)
bir fena haber / almış: sıfat-fiil grubu
bir / fena haber: sıfat tamlaması
fena / haber: sıfat tamlaması
 - küçük görünen / çıplak ayaklar (s.24)

çıplak / ayaklar: sıfat tamlaması

küçük / görünen: sıfat-fiil grubu

- sessiz duran / genç kız: sıfat tamlaması (s.26)

genç / kız: sıfat tamlaması

sessiz / duran: sıfat - fiil grubu

- bir / genişçe yalak: sıfat tamlaması (s.36)

genişçe / yalak: sıfat tamlaması

NOT: Genellikle iki kelimedenden oluşarak nesnelerin neden yapıldığını belirten ve niteleme özelliği gösteren tamlamalar vardır. Bu tamlamaları sıfat tamlaması olarak sınıflandırmak daha uygundur.

- ahşap (sf.) / dekor (is.) (s.24)
- kuştüyü (sf.) / yastık (is.) (s.30)
- kerpiç (sf.) / duvar (is.) (s.31)
- deri (sf.) / tozluk (is.) (s.39)
- tahta (sf.) / perde (is.) (s.45)
- ipek (sf.) / çorap (is.) (s.50)
- tahta (sf.) / köprü (is.) (s.62)
- çini (sf.) / tabak (is.) (s.68)
- billur (sf.) / bardak (is.) (s.68)
- gümüş (sf.) / çatal (is.) (s.68)
- gümüş (sf.) / bıçak (is.) (s.68)
- gülağacından (sf.) / karyola (is.) (s.95)
- kuştüyü (sf.) / yorgan (is.) (s.95)
- kuştüyü (sf.) / yastık (is.) (s.96)
- yün (sf.) / çoraplar (is.) (s.111)
- kadife (sf.) / şapka (is.) (s.166)

f) Zarf ve sıfatları anlamsal olarak tamamlayan zarfların oluşturduğu kelime grupları sıfat tamlaması olarak değerlendirilir (Karahana, 2020, s. 52).

- daha / az (s.14)
- çok / uzun (s.14)
- en / gözle görülmez (s.15)
- pek / küçük (s.17)

- en / alışılmış (s.18)
- çok / iyi (s.18)
- en / zengin (s.20)
- en / kibar (s.20)
- fazla / açık (s.25)
- daha / şakrak (s.26)
- daha / babacan (s.26)
- daha / sert (s.27)
- en / tabî (s.28)
- en / mühim (s.35)
- pek / büyük (s.35)
- en / samimi (s.35)
- pek / çocukça (s.37)
- pek / centilmen (s.39)
- en / koyu (s.42)
- en / gönlü ferah (s.45)
- en / esaslı (s.68)
- en / küçük (s.68)
- daha / çevik (s.197)
- en / ıssız (s.197)
- çok / büyük (s.121)
- çok / derin (s.121)
- en / doğru (s.144)
- daha / yakın (s.144)
- daha / yalnız (s.147)
- daha / kimsesiz (s.147)

g) Birleşik sözcüklerden bazıları sıfat tamlaması kuruluşundandır. Metinden tespit edilen örnekler şu şekildedir:

- Taşhan (s.20)
- Karaoğlan (s.72)
- Göksu (s.78)
- delikanlı (s.78)

- Eskişehir (s.83)
- Akköprü (s.90)
- Yenişehir (s.95)
- Kavaklıdere (s.106)
- Aktepe (s.114)
- Kızılırmak (s.197)
- Karadeniz (s.204)

h) Sıfat tamlamasının unsurları arasına tamlamayla ilgisi olmayan edat unsurları girebilir.

- Eşyalarımız için *iki tane de yük arabası* lazım.(s.19)
- *Hiç de kemiği* yok be... (s.26)
- Rakı bulacağına *biraz da iğne iplik* bulunsaydı Ankara’da, beyefendi. (s.52)

i) Sıfat tamlamaları cümle içerisinde isim, sıfat ve zarf gibi farklı görevler üstlenebilir.

- *Sokaktan gelen bu çılgın* şaşkın şaşkın dinledi. (s.13) (isim)
- Kâh ensesinde, kâh belinin ortasında, kâh baldırlarında birtakım *hafif yanmalar* hissediyordu. (s.14) (isim)
- *İnce ve duygulu derisi*, bir haftadan beri bu üzücü tesirlerin yabancısı değildi. (s.14) (isim)
- *Zavallı kadıncağz* neye uğradığını bilemedi. (s.18) (isim)
- Eşyalarımız için *iki tane* yük arabası lazım.(s.19) (sıfat)
- *Genç kadın*, sinirli sinirli gülüyordu. (s.24) (isim)
- Suratında *bir damla* kan yok, kuzum. (s.25) (sıfat)
- *O zamana kadar sessiz duran genç kız* da söze karıştı. (s.26) (isim)
- *Tüyleri yolunmuş bir iri puhukuşunu* andırıyordu. (s.26) (isim)
- *Bir akşamüstü* mahallenin imamı gelmiş, nikâhlarını kıyıvermişti.(s.26) (zarf)
- Anadolu’nun hemen birçok yerinde *yeni yapılan evler*, nazar değmesin diye böyle yarım bırakılır. (s.30) (isim)
- Lâkin *bir akşam*, kocası ona *müjdeye benzer bir haber* verdi.(s.34) (zarf, isim)
- *Bir gün* aklını oynattı. (s.46) (zarf)
- *Her akşam* kapımızın önünden geçer. (s.46) (zarf)

- Gençliğinde katil maddesinden *on beş sene* hüküm yedi. (s.46) (zarf)
- Nazif, *yumuşak başlı bir adamdı*. (s.67) (isim)
- *Berrak ve şeffaf bir bakışı* vardı. (s.97) (isim)
- Selma Hanım, *beyaz kollarını*, yatak örtülerinin dışına çıkardı. (s.100) (isim)
- Buraya, *bir ucuna basılınca öbür ucu havaya kalkan ince ve uzun bir tahta* uzatılmıştı. (s.163) (isim)

2.1. Sıfat Tamlamalarının Diğer Kelime Grupları İçindeki Durumu

2.1.1. Sıfat Tamlamasının Başka Bir Sıfat Tamlamasında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması

- *ağır saçaklı çatısında* (s.14)
- *beyaz yünlü çoraplar* (s.22)
- *sessiz duran genç kız* (s.26)
- *bu sözdeki imayı* (s.81)
- *beyaz derili kadın* (s.168)

2.1.2. Sıfat Tamlamasının Başka Bir Sıfat Tamlamasında İsim Unsuru Olarak Kullanılması

- *çıplak bir oda*. (s.13)
- *uzak ve dağınık bir ses* (s.13)
- *iki ufacık tahtakurusu* (s.15)
- *ev sahipleriyle ortaklaşa kullandıkları bu avlu*. (s.15)
- *kapısı açık duran bir ahır* (s.16)
- *bir kara eşek* (s.16)
- *bu yapma manzara* (s.17)
- *tatsız, uğursuz, bomboş bir mahiyet* (s.18)
- *bütün bu kaygılar, kargaşalıklar* (s.18)
- *bu yabancı yer* (s.19)
- *bu derme çatma otel* (s.19)
- *başından neler geçmiş bu adam* (s.19)
- *kırk sekiz saatlik bir işkence* (s.23)

- *deliksiz bir uyku* (s.23)
- *çok eski bir aile* (s.28)
- *zengin bir adam* (s.30)
- *bir sporcu gençle* (s.226)
- *tatlı bir hınç* (s.206)

2.1.3. Sıfat Tamlamalarının İsim Tamlamalarında Tamlayan Unsur Olarak Kullanılması

- *bu üzücü tesirlerin yabancısı* (s.14)
- *bir insan vücudu.* (s.14)
- *ideal Ankara'nın adı* (s.17)
- *yakındaki bir caminin minaresi* (s.33)
- *oturdıkları sokağın köşesi* (s.60)
- *tatlı bir hayalin kapısı* (s.60)
- *genç adamın dudakları* (s.206)

2.1.4. Sıfat Tamlamalarının İsim Tamlamalarında Tamlanan Unsur Olarak Kullanılması

- *onun biraz ötesi* (s.16)
- *masalların demir çarıklı kahramanları* (s.19)
- *Nazif'in bu küçük kaygıları* (s.19)
- *sabahın ilk donuk aydınlığı* (s.23)
- *karısının bu çocukça heyecanı* (s.30)
- *iddiasının son ispatı* (s.30)
- *Taceddin mahallesinin bütün belli başlı hanımları* (s.31)
- *sokağın acayip coğrafyası* (s.31)
- *evin her eksiği* (s.35)

2.1.5. Sıfat Tamlamalarının Edat Gruplarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması

- *bir tüy kadar* (s.14)
- *çiçek bozuğu bir yüz gibi* (s.15)
- *o zamana kadar* (s.19)
- *bir sahile doğru* (s.19)

- *en zengin, en kibar toplantı yerlerinden biri* (s.20)
- *bir hamak gibi* (s.20)
- *Ankara’da yaşayan bir adam için* (s.20)
- *bir kâbus gibi* (s.22)
- *tekrar görülmek istenen tatlı rüyalar gibi* (s.22)
- *bir çocuk gibi* (s.23)
- *bir fena haber almış adam gibi* (s.23)
- *kırk yıllık ahbap gibi* (s.25)
- *İstanbul’u hatırlatan birtakım eşya ile* (s.33)
- *her sefer için* (s.37)
- *fazla bir yük gibi* (s.39)
- *bir dua gibi* (s.54)

2.1.6. Sıfat Tamlamasının Bağlama Grubu Unsurları Olarak Kullanılması

- *Bu odayı ve bu evi* (s.15)
- *Birinci kat ve bir sofa* (s.20)

3. Sıfat-Fiil Grubu

Sıfat-fiil eki almış bir kelime ile onu tamlayanlardan oluşan kelime grubudur. Bazı Türk dil bilimcilerin sıfat-fiil hakkındaki görüşleri şu şekildedir:

Leylâ Karahan sıfat-fiil grubunu “Bir sıfat-fiil ile bu sıfat-fiile bağlı tamlayıcı ve tamlayıcılardan kurulan kelime grubudur.” biçiminde açıklamış ve grubun ana unsurunun sıfat-fiil olduğunu söylemiştir. Sıfat-fiillerin cümle içerisinde yüklem görevi üstlendiğini fakat yargı bildirmediğini ifade etmiştir (2020, s. 53).

Zeynep Korkmaz sıfat-fiil grubunu, sıfat görevinde kullanılan bazı fillerle oluşan ve tümcede farklı görevler üstlenen kelime grubu biçiminde tanımladıktan sonra sıfat-fiillerin grup içerisinde sonda bulunduğunu ve yüklem görevi üstlendiğini belirtmiştir (2019, s. 211).

Muharrem Ergin sıfat-fiil grubu yerine “Partisip gurubu” terimini kullanmış ve partisipler ile ona bağlı unsurların bu grubu oluşturduğunu belirtmiştir (2009, s. 370).

H. İbrahim Delice sıfat-fiil grubunu “Sıfat-fiil eklerinden birini almış bir fiil ile ona bağlı yan cümle ögelerinden oluşan kelime öbeği” biçiminde açıklamış sıfat-fiillerin cümle içerisinde farklı görevler üstlendiğini ifade etmiştir (2018, s. 49).

Tuncay Böler sıfat-fiil grubunu “Bir sıfat-fiil ve bu sıfat-fiile bağlanan tamlayıcı unsur(lar)dan meydana gelen kelime grubu” biçiminde tanımlamıştır. Böler, bu gruptaki vurgulu ögenin sıfat-fiilden hemen önce gelen öge olduğunu dile getirmiştir (2019, s. 178-180).

Özellikleri

Yukarıda sıfat-fiil grubuyla ilgili genel bilgiler verilmiştir. Bu genel bilgilerden hareketle sıfat-fiil grubunun özellikleri ve bu özellikler ile ilgili örnekler şu şekildedir:

a) Bu grubun temel unsuru sıfat-fiildir. Cümlede yüklem görevinde olan sıfat-fiilin anlamı, cümlelerin diğer ögeleri özne, nesne, yer tamlayıcısı ve zarf tümleci ile tamamlanır. Sıfat-fiiller yargı bildirmez.

- demin (zt.) / hayret ve korku ile (zt.) / açılan (y.) (gözleri) (s.13)
- İstanbul’da (yt.) / on beş gün evvelinden (zt.) / başlayan (y.) (göç hazırlıkları) (s.14)
- İstanbullu hanımın bir han peykesi üzerine (yt.) serdiği (y.) (yatak) (s.14)
- kadın veya erkek (ö.) / Ankara’ya (yt.) / giden (y.) (kimseler) (s.18)
- mebus beyin iki gün sonra (zt.) / gönderdiği (y.) (yaylıda) (s.35)
- Selma (ö.) / can sıkıntısından (zt.) / ne yapacağını (bln.) / bilmez (y.) (bir hal) (s.45)
- ona (yt.) / Etlik’te bir bağa gittiklerini (bln.) / anlattığı (y.) (vakit) (s.47)
- Ziraat Mektebinin önünde (yt.) / başlangıcını (bln.) / gördükleri (y.) (dere) (s.56)
- cuma günü gelip de saat tam üçe çeyrek kala (zt.) / oturdukları (y.) (sokak) (s.60)
- başını tekrar kaldırıp (zt.) / etrafına (yt.) / baktığı (y.) (vakit) (s.65)
- İstanbul’dan (yt.) / çıktığı (y.) (gün) (s.66)
- misafirler (ö.) / odaya (yt.) / girdikleri (y.) (vakit) (s.68)
- bir kelime söylemeye (zt.) / fırsat (bsn.) / bulamayan (y.) (Murat Bey) (s.69)
- döner dönmez (zt.) / kadınlara (yt.) / attığı (bu toptan dayak) (y.) (s.73)

- Nazif (ö.) / her seferki gibi pencereleri açıp (zt.) / karısının yanına (yt.) / girdiği (vakit) (y.) (s.76)
- Vekil Bey'e (yt.) / Göksu'yu (bln.) / hatırlatan (bu yer) (y.) (s.78)
- Selma Hanım'ın yanında (yt.) / oturan (hanımlar) (y.) (s.81)
- her vakit (zt.) / altın renginde bir billur parıltısıyla (zt.) / ışıldayan (gözleri) (y.) (s.84)
- sonra (zt.) / yavaş yavaş (zt.) / içten (yt.) / gelen (bir sesle) (y.) (s.85)
- bir istirahat saatinde (zt.) / bahçesinde (yt.) / dolaşan (bir genç aile reisi) (y.) (s.86)
- gökyüzünden (yt.) / durmaksızın (zt.) / yağan (şeyler) (y.) (s.86)
- evlenmeden evvel (zt.) / kadına karşı (zt.) / o kadar saygılı (zt.) / görünen (Hakkı Bey) (y.) (s.98)
- şu dakikada (zt.) / yanında (yt.) / yatan (adam) (y.) (s.98)
- kapağın iç tarafında (yt.) / baştan başa asılı (zt.) / duran (yüze yakın boyunbağı) (y.) (s.102)
- on dakika sonra (zt.) / Fresko'nun lokantasında (yt.) / kendisini (bln.) / masa başında (yt.) bekleyen (Almanlar) (y.) (s.103)
- ağzında (yt.) / bir iri yakut (bsn.) / taşıyan (bir yılan bilezik) (y.) (s.105)
- bu yeni Türk muhitine (yt.) / yeni (zt.) / girmiş (bazı ecnebiler) (y.) (s.106)
- bu eski arkadaşına (yt.) / umumi yerlerde (yt.) / rastladıkları (vakit) (y.) (s.107)
- ayağı (bln.) / yerde (yt.) / yığılı (zt.) / duran (canlı bir şey) (y.) (s.112)
- saat dörde doğru (zt.) / , artık danstan bitkin bir halde (zt.) / , epeyce zaman evvel (zt.) oturduğu (kanepeye) (y.) (s.120)

b) Sıfat-fiil grubunda yer alan özne unsuru iyelik eklidir.

- **Babası** (ö.) / memuriyet aldığı (zamanlarda) (y.) (s.17)
- **Öbürü** (ö.) / siperi (bln.) / arkaya (yt.) / çevrilmiş (kasketini) (y.) (s.111)

c) Sıfat-fiilin ortak kullanıldığı bazı gruplarda sıfat-fiil tekrar edilmez.

- bütün genç evlilerin (haber bekledikleri), kendinden taze nişanlı kızların haber bekledikleri (yer) (s.17)
- geniş, viran bir bağın ortasında bir küçük Bektaşî tekkesini (andıran), metruk bir ayazmayı andıran (acayip bir bina) (s.35)

- ara sıra (gördüğü), camekan etalajının arkasından gördüğü (bu delikanlı) (s.177)

d) Bu grup cümle içerisinde isim, sıfat ve zarf gibi farklı görevler üstlenir.

- Gerçi, *İstanbul'dan, Ankara'yı bilenlerin* tavsiyesi üzerine şişe şişe lizolla, kutu kutu tahtakurusu tozu getirmişti. (isim) (s.15)
- Nazif, *onsuz altı aydır neler çektiğini* anlattı. (isim) (s.19)
- Büyük hanım, *bütün bu ev işlerinin yalnız onun tarafından görüldüğünü* söyleseydi bile Selma Hanım'ın ona acımak aklından geçmeyecekti. (isim) (s.36)
- Ayol, *Çankaya'da bir tanıdığın* yok mu? (isim) (s.36)
- *Sokaktan gelen* bu çılgığı şaşkın şaşkın dinledi. (sıfat) (s.13)
- Şimdi, *içinde yattığı* yatak gene o yataktı. (isim) (s.15)
- Nazif, *bir fena haber almış* adam gibi yatağın içinde sıçrayıp doğruluyordu.(sıfat) (s.23)
- *Uzun bir hastalıktan yeni kalkmış* bir oğlan çocuğuna benziyordu. (sıfat) (s.25)
- Bu vücudun *üst üste konulmuş* bohçalardan farkı yoktu.(sıfat) (s.26)
- *Onları ceketsiz karşılayan* ev sahibine çıkışmak istedi. (sıfat) (s.51)
- *Suyu çekilmiş* bir kuyu başında dört beş çocuk oynuyordu. (sıfat) (s.56)
- Sağdan soldan kimi şehre kimi *Çubuk'a doğru yürüyen* köylüler geçiyordu. (sıfat) (s.57)
- Ona, *Etlik'te bir bağa gittiklerini anlattığı* vakit Halime'nin gözlerinde tuhaf bir şimşek çaktı. (isim) (s.47)
- Bir müddet başını önüne eğip daldı ve *başını tekrar kaldırıp etrafına baktığı* vakit her yanı değişmiş buldu. (isim) (s.65)
- *Yatakbağları arasında kırılmadan getirebildiği* çini tabaklarla, billur bardakları koydu. (isim) (s.68)
- *Bir baskına uğrayan* var ama biz miyiz başkaları mı bilmem. (isim) (s.70)
- Yalnız kiracılara değil, *kendine ve bu sözleri söyleyenlere* candan kızıyordu.(isim) (s.73)
- *Önüne konulan* üç sahan yemeği beş dakika içinde adeta sömürürcesine yiyip yaladı. (sıfat) (s.74)

- ***Vekil Bey'e, Göksu'yu hatırlatan*** bu yer Aktepe'nin arkasında bir dere kenarıdır. (sıfat) (s.78)
- ***Selma Hanım'ın yanında oturan*** bu hanımlar hayretle kulak kabartmaya başladılar. (sıfat) (s.81)
- ***Bu sahneyi beş on adım öteden seyreden*** hanımlar grubunda Selma'nın muvaffakiyeti epeyce kıskançlık uyandırdı. (sıfat) (s.83)
- Hatta Hakkı Bey'in bu olayını ciddi telakki edip ***aynı iltifata nail olmak için ortaya atılanlar*** oldu. (isim) (s.83)
- ***Yanında duran*** Garp Cephesi kumandanına hemen hemen gülümseyerek bir şeyler söylüyor. (sıfat) (s.85)
- ***Sanki bir istirahat saatinde bahçesinde dolaşan*** bir genç aile reisi gibiydi. (sıfat) (s.86)
- ***Evlerinde kendi köşelerinde eski çeşit hayatlarına devam edenleri,*** ihtiyarlardan, ailelerden, çocuklardan ayırt etmenin imkânı yoktu. (isim) (s.87)
- Çünkü Maarif muhitinde ***pek çok tanıdıklarım*** vardır. (isim) (s.159)

3.1. Sıfat-Fiil Grubunun Diğer Kelime Grupları İçindeki Durumu

3.1.1. Sıfat-Fiil Grubunun Sıfat Tamlamalarında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması

- ***sokaktan gelen bu çılgılığı*** (s.13)
- ***hayret ve korku ile açılan gözler*** (s.14)
- ***baskına uğramış bir ordu*** (s.15)
- ***akşama doğru buldukları bir köylü kadın*** (s.15)
- ***eve ilk girdiği an*** (s.16)
- ***bulaşık sularıyla yağlanmış bir oluk*** (s.16)
- ***pencerenin önünde duran genç kadın*** (s.16)
- ***bu şehirleri gördüğü*** vakitler (s.17)
- ***hiç binmediği bir kocaman sandal içi*** (s.19)
- ***hiç bilmediği bir sahil*** (s.19)
- ***hiç tanımadığı bir adam*** (s.19)

- *başından neler geçmiş bu adam* (s.19)
- *Ankara’da yaşayan bir adam* (s.20)
- *halkı bu kadar koruyan bir idare* (s.23)
- *avluya bakan pencere* (s.23)
- *bir fena haber almış adam* (s.23)
- *hastalıktan yeni kalkmış bir oğlan çocuk* (s.25)
- *seni ziyarete geldiği akşam* (s.30)
- *incecik görünen bacaklar* (s.39)
- *gözü çeken bir zarafeti, bir çizgisi vardı.* (s.39)
- *ne yapacağını bilmez bir halde* (s.45)
- *diş sancısına tutulmuş bir insan* (s.45)
- *onları ceketle karşılayan ev sahibi.* (s.51)
- *başlangıcını gördükleri dere* (s.56)
- *ağaç kütüklerinden yapılmış birkaç köprü* (s.56)
- *hiç duymadığı bir güfte* (s.58)

3.1.2. Sıfat-Fiil Grubunun Edat Gruplarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması

- *milli hareket kahramanları mertebesine ermiş gibi* (s.18)
- *tuz buz edecek kadar* (s.32)
- *yemek hazırladığı için* (s.36)
- *biraz sofranın halinden sıkılmış gibi* (s.37)

3.1.3. Sıfat-Fiil Grubunun İsim Tamlamalarında Tamlayan Unsur Olarak Kullanılması

- *Ankara’yı bilenlerin tavsiyesi* (s.15)
- *senin getirdiğin eşyaları* (s.20)

3.1.4. Sıfat-Fiil Grubunun İsim Tamlamalarında Tamlanan Unsur Olarak Kullanılması

- *vücudunun ve kafasının henüz lazım geldiği* (s.14)
- *şatafatın, gösterişin, reklam ve palavraların hiç geçmediği* (s.29)
- *ev işlerinin yalnız onun tarafından görüldüğü* (s.36)
- *kimsenin hayrete düşmediği* (s.37)

- *anasının kendi eliyle yaptığı* (s.38)
- *ev sahibi hanımların boş bıraktıkları* (s.43)

3.1.5. Sıfat-Fiil Grubunun Bağlama Grubunun Unsurları Olarak Kullanılması

- *bir ümit ve intizar ışığı parlatan ve o gizliliği kendisine esrarlı cazibe veren* (s.17)
- *Ankara bahsi geçmeyen ve o bahisle açılıp kapanmayan* (s.18)
- *yaşını başını almış ve hayatta artık kendisi için yapacak bir şeyi kalmamış* (s.18)
- *bu Şarkkarilikle hiçbir münasebeti bulunmayan ve fakat her biri eski bir ailenin mezadından alındığı belli olan* (s.130)

4. İsim-Fiil Grubu

Bir isim-fiil unsuruyla ona bağlı diğer unsurların oluşturdukları kelime grubudur. Bazı Türk dil bilimcileri isim-fiili şu şekilde açıklamaktadır:

Leylâ Karahan isim-fiil grubunu “Bir hareket ismi ile ona bağlı tamlayıcı veya tamlayıcılardan kurulan kelime grubu” biçiminde tanımlamış ve bu hareket isminin -mAk,-mA ve -İş ekleriyle yapıldığını ifade etmiştir. Karahan ayrıca isim-fiilin cümlede yargı bildirmeyen yüklem görevinde olduğunu ve isim-fiilin anlamının özne, nesne, yer tamlayıcısı ve zarf gibi ögelerle tamamlandığını ifade etmiştir (2020, s. 55).

H. İbrahim Delice isim-fiil grubunu “-mAk; -mA ve -ş isim-fiil eklerinden birini almış bir fiil ile ona bağlı yan cümle ögelerinden oluşan kelime öbeği” biçiminde tanımlamıştır. Delice, isim-fiil öbeğinde asıl unsurun sonra geldiğini ve bu öbeğin söz dizimi içerisinde isim görevi yaptığını belirtmiştir (2018, s. 48).

Bilal Aktan isim-fiil grubunu “Fiil kök ve gövdelerinin karşıladıkları oluş, kılış ve durumları, şahıs ve zamana bağlı olmadan gösteren fiil isimlerine isim-fiil, isim-fiil ile birlikte kurulan gruba da isim-fiil grubu denir.” biçiminde tanımlamıştır. Aktan isim-fiillerin şahıs ekleriyle çekime girmedikleri için yargı bildirmediğini ve bu yüzden de çekimsiz fiil olarak da adlandırılabilceğini ifade etmiştir (2016, s. 61).

Özellikleri

Yukarıda isim-fiil grubuyla ilgili genel bilgiler verilmiştir. Bu genel bilgilerden hareketle isim-fiil grubunun özellikleri ve bu özellikler ile ilgili örnekler şu şekildedir:

a) İsim-fiil –mAk, -mA ve İş ekleriyle yapılır. İsim-fiil grubun ana unsurudur ve sonda bulunur. Yüklem görevinde olan isim-fiilin anlamı özne, nesne, yer tamlayıcısı ve zarf ögeleriyle tamamlanabilir. İsim-fiiller yüklem olmasına karşın yargı bildirmez.

- yeniden (zt.) / uykuya dalmak (y.) (s.14)
- bu odayı ve bu evi (bln.) / içinde barınılır bir hale (yt.) / getirmek (y.) (s.15)
- bu milyonlarca küçük deliklerin her birini (bln.) /ayrı ayrı (zt.) / temizlemek (y.) (s.15)
- kocasını (bln.) / kafi derecede (zt.) / sevmeye (y.) (s.18)
- evine barkına (yt.) / istediği düzeni (bln.) / vermeye (y.) (s.18)
- onu (bln.) / İnebolu’dan (yt.) / karşılamaya (y.) (s.19)
- parmağıyla (zt.) / yanağına (yt.) / dokunmak (y.) (s.26)
- piyasanın bu ani itibarını (bln.) / kazanmak (y.) (s.29)
- gözünü ve gönlünü (bln.) / avutmak (y.) (s.44)
- en koyu bir Anadolu şivesiyle (zt.) / konuşmakla (y.) (s.47)
- bunları (bln.) / çarşıdan (yt.) / tedarik etmek (y.) (s.50)
- Ankara’nın kuru ve sıtmal yazı (ö.) / kendini (bln.) / hissettirmeye (y.) (s.51)
- Murat Beylerin bağından (yt.) / onları (bln.) / daha erken (zt.) /almaya (y.) (s.55)
- bunu demesiyle (zt.) / atların (ö.) / iki tarafı yabangülleriyle bezenmiş bir hendek içine (yt.) / dalması (y.) (s.62)
- bütün o vakarlı, temkinli (zt.) / görünüşü (y.) (s.67)
- Etliktekilerle beraber (zt.) / Binbaşı Hakkı Bey’i (bln.) / bu hafta (zt.) / bir öğle yemeğine (yt.) / çağırarak (y.) (s.68)
- odaya girdikleri vakit (zt.) / her birinin yüzünde (yt.) / bir ayrı hayranlık nişanesi (bsn.) / görmek (y.) (s.68)
- o cuma (zt.) / evden (yt.) / bağa (yt.) / gitmek (y.) (s.72)
- Selma Hanım’ın (ö.) / tetiğe (yt.) / basmasıyla (y.) (s.82)

- o sabah (zt.) / hastaneye (yt.) / gitmek (y.) (s.91)
- Vekil'le (zt.) / konuşması (y.) (s.105)
- yanına gidince (zt.) / kendisinde (yt.) / bir meclisi idare reisinin hanımı olmanın bazı alametlerini (bln.) / görmek (y.) (105)
- onu (bln.) / her kadından daha güzel, daha süslü ve daha itibarda (zt.) / görmek (y.) (s.106)
- Beyoğlu'nun belli başlı mağazaları vasıtasıyla (zt.) / Avrupa'ya (yt.) / ısmarlamak (y.) (s.109)
- baloya (yt.) / çocuklarını (bln.) / beraber (zt.) / getirişi (y.) (s.114)
- balolarda (yt.) / dans etmesi (y.) (s.115)
- bu ruhu (bln.) / daha iyi (zt.) / keşfetmek (y.) (s.121)
- banyonun kapalı kapısı önünde bir hayli bekledikten sonra (zt.) / yüzlerini (bln.) / yıkamaktan (y.) (s.129)
- bu curcunanın içinde (yt.) / bütün mesaisini (bln.) / yapmaya (y.) (s.132)
- bizim ıstırabımızın sebebini (bln.) / burada (yt.) / aramak (y.) (s.143)
- ikide bir (zt.) / bu şehirde yegane sempati duyduğu Neşet Sabit'e (yt.) / bunu (bln.) / sormak (y.) (s.151)
- Selma Hanım bunları düşünürken (zt.) / ikinci evlilik hayatının yeni bir buhran devresine girdiğini (bln.) / sezinmekte (y.) (s.153)
- Hakkı Bey'i gene eskisi gibi sevmekte devam ettiğine (yt.) / inanmak (y.) (s.153)
- Birtakım gizli yaralarla kanayan yüreğini (bln.) / kimseye, bilhassa Neşet Sabit'e (yt.) / göstermek (y.) (s.155)
- Ondan sonra (zt.) / kendi hayatını (bln.) / artık kendi mesuliyeti altında ve kendi alın teriyle (zt.) / yaşamak (y.) (s.157)

b) Kelime grupları arasında ortak kullanılan isim-fiiller tekrar edilmez.

- Ankara'daki hayatının bu son üç yıllık safhasını bir şimşek aydınlığında (yaşamaya), perde perde tekrar yaşamaya (s.96)
- Dansa başlamak isteyen bazı heveslilerin (çoğalmasını), meydanda dönen çiftlerin çoğalmasını (s.99)
- Genç kadın bir bankada (çalışmayı) veya bir şirkette çalışmayı hiç cazip bulmuyordu. (s.158)

- Selma Hanım, bir taraftan da bu taşların diplerine sinmiş olan çamurlardan (sakınmaya), çirkeflerden (sakınmaya) ve daha başka türlü pisliklerden sakınmaya çabalıyor. (s.160)
 - O rahibeler ki, gönül açlıklarını (dindirmek) ve ruh sıtmalarını dindirmek için çıplak vücutlarını kamçılatırlardı. (s.162)
- c) Bu grup, kelime grupları ve cümle yapısı içerisinde sadece isim görevi üstlenir.
- Selma Hanım, bu tariftan bir şey anlamamakla beraber **eşekli adamın işaret ettiği tarafa doğru yürümeye** başladı. (s.162)
 - Şimdi mütemadiyen dönerek dolaşarak hep aşağıya indiğini hissediyordu ve **bu tarz yürüyüş** ayak parmaklarının ucuna can acıtıcı bir sızı veriyordu.(s.162)
 - Sonra gülüşerek **tekrar oynamaya** başladılar. (s.163)
 - Fakat buna artık **ne yürümek ne sekmek** denebilirdi. (s.163)
 - Gerçi orada bir geçit vardı ama **bunun üstesinden yürümek** büyük bir maharete bağlıydı. (s.163)
 - O, kaç defa bunu, **oradan söktürmek** istemiş; fakat ne bunu yapacak bir adam ne de oraya yetişecek kadar uzun bir merdiven buldurabilmişti. (s.164)
 - Gene hiçbirinin aklından, **ona bir yer göstermek** geçmedi. (s.166)
 - Selma Hanım **çocukları okşamak** istedi. (s.166)
 - **İkincisinden de ayrılmak** üzereyim.(s.167)
 - Gelip kendime burada **bir yer bulmak** istiyorum. (s.167)
 - Azizim, demokrasilerde **yukardan aşağıya doğru inmek** yoktur. (s.167)
 - Hep **aşağıdan yukarıya doğru çıkmak** vardır. (s.167)
 - Ona **öyle bir şüphe ve emniyetsizlikle bakışları** vardı ki güya onları ya **bir tuzağa düşürmeye** yahut da **ağızlarından bir söz kapmaya** gelmiş sanırdın. (s.167)
 - Fakat **Ömer Efendi'nin niçin razı olamayacağını söylemeye** vakit bulamıyordu. (s.168)
 - Selma Hanım, **bütün bunları görmekle** ve **bunların içinde yaşamakla** kalmıyordu. (s.174)

- Gerçi endamı *bundan on yıl evvelki fidan tazeliğini muhafaza etmekten* epeyce uzaktı. (s.174)
- Selma Hanım'ın aklına, *Türkiye'nin sanayileşmesine dair Neşet Sabit'in de bir roman yazması* fikri bu filmlerden birini seyrederken geldi. (s.182)
- Selma Hanım, *onu hiç değilse altı ay görmekten* mahrum kaldığı için, ona, roman fikrini verdiğine pişman olmuştu. (s.183)
- Fakat *her iki tarafın, bu kendini ara sıra verişi...*(s.184)
- Gerçi bunlar da Ankara hükümet merkezi olduktan sonra *biraz canlanmaya, kımıldamaya* başlamıştı. (s.187)
- Fakat Neşet Sabit, *arada bir Selma Hanım'ın eski hayatını kıskanmaktan* kendini alamıyordu. (s.189)
- Belki bütün oralarda görüp tanıdığı insanlar, *hala birbirlerine sarılıp zıp zıp zıplamaktan* vazgeçmemişlerdir. (s.189)
- Neşet Sabit, bu gibi buhran saatlerini, ancak, *hummalı bir çalışma* içinde geçiştirebilirdi. (s.189)
- Bu, *romana çalışmak* gibi kasvetli üzücü bir iş değildi. (s.193)
- Derken, bütün bu fena ihtimalleri zihninden kovuyor, *düşüncelerine aksi bir istikamet vermeye* çalışıyordu. (s.194)
- Selma Hanım, böyle düşünürken, arka tarafında, halkta *bir toptan kıpırdanma, bir fısıldaşma* başladığını hissetti. (s.195)
- Nihayet, müzakere bir münakaşa, münakaşa *bir çatışma* şeklini alıyor. (s.197)
- Selma Hanım, bir taraftan bunu seyrediyor, öbür taraftan *bunun halk üzerindeki tesirini anlamaya* çalışıyordu. (s.198)
- Çünkü *karısının sezişinden* ve hükmünden emindi. (s.198)
- *Saçma sapa şeyler söylemeye, birtakım safsatalar yapmaya* başlarlar. (s.200)
- Lakin *bu gece neşelenmek* için Selma Hanım'ın öyle sun'i çarelere hiç ihtiyacı olmadı. (s.202)
- Kim demiş ki,, Selma Hanım, *kırk yaşına basmak* üzeredir? (s.202)
- Selma Hanım, *Neşet Sabit'in onu, daha genç tahmin etmesini* diliyordu. (s.218)

4.1. İsim-Fiil Grubunun Diğer Kelime Grupları İçindeki Durumu

4.1.1. İsim-Fiil Grubunun İsim Tamlamalarında Tamlayan Unsuru Olarak Kullanılması

- *her durakta bir gece kalmak şartı* (s.23)
- *üstüne bir temiz entari geçirmek imkânı* (s.27)
- *hele iş âleminde ün almalarının tarihçesi* (s.28)
- *kulaklarını tıkamak mecburiyeti* (s.32)
- *hırdavat yığınının başka bir şey bulmanın imkânı* (s.33)
- *böyle bir sofrayı kurup meydana getirmenin ne kadar güç olduğu* (s.68)
- *eve dönme vakti* (s.88)

4.1.2. İsim-Fiil Grubunun İsim Tamlamalarında Tamlanan Unsuru Olarak Kullanılması

- *üç Ankaralı kadının bu sıkı göz yoklaması* (s.25)
- *Selma'nın inip binmesi* (s.55)
- *atların iki tarafı yabangülleriyle bezenmiş bir hendek içine dalması* (s.63)
- *Selma Hanım'ın tetiğe basması* (s.82)

4.1.3. İsim-Fiil Grubunun Edat Gruplarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması

- *içinde barınılır bir hale getirmek için* (s.15)
- *ona benzemek, onun yerini almak için* (s.18)
- *kendisini alıp götürmek için* (s.19)
- *yüzünü yıkayabilmek için* (s.20)
- *piyasanın bu ani itibarını kazanmak için* (s.29)
- *karısını daha ziyade kızdırmak için* (s.31)
- *bu hırsını teskin etmek için* (s.32)
- *bu tesirden kurtulabilmek için* (s.36)
- *bir şey söylemiş olmak için* (s.42)
- *gözünü ve gönlünü avutmak için* (s.44)
- *Nazif'in bazı eksikliklerini düzeltmek için* (s.56)
- *evden bağa gitmek üzere* (s.72)
- *aynı iltifata nail olmak için* (s.83)

- *Samsun Polis Müdürü mahalli memuriyetine gitmek için* (s.89)

4.1.4. İsim-Fiil Grubunun Bağlama Grubunda İsim Unsurları Olarak Kullanılması

- *su taşımaya ve mutfakta ateş yakmaya* (s.15)
- *yukarı doğru uzanmaya ve kanatları yarı açılmış bir kocaman, bir korkunç kuş şekli almaya* (s.112)

5. Zarf- Fiil Grubu

Bir zarf-fiil unsuruyla ona bağlı diğer unsurların oluşturdukları kelime grubudur. Grubun vurgusu zarf-fiil ögesinden hemen önce gelen ögedir. Bazı Türk dil bilimcilerin zarf-fiil grubu hakkındaki görüşleri şu şekildedir:

Günay Karaağaç zarf-fiil grubu yerine “zarf-fiil öbeği” terimini kullanmış ve zarf fiil öbeğini “Zarf-fiil öbeği, bir zarf fiil ile ona bağlı bir veya birden çok ögeyle kurulan söz öbeği” biçiminde tanımlamış ve zarf-fiillerin asıl görevlerinin zarf yapmak olduğunu dile getirmiştir (2017, s. 172).

Leylâ Karahan zarf-fiil grubunu “Bir zarf-fiil ile bu zarf-fiile bağlı tamlayıcı veya tamlayıcılardan kurulan kelime grubu” biçiminde tanımlamış ve zarf-fiilin kelime grubu içerisinde sonda yer alarak yüklem görevinde olduğunu fakat yargı bildirmediğini ifade etmiştir (2020, s. 57).

H. İbrahim Delice de zarf-fiil grubu yerine “zarf-fiil öbeği” terimini kullanmış ve zarf-fiil öbeğini şu şekilde tanımlamıştır: “Bir zarf-fiil eki almış fiil ile ona bağlı yan cümle ögeleri ile kurulan kelime öbeği”. Delice ayrıca zarf-fiillerin birer fiil unsuru olduklarını dile getirmiştir. (2018, s. 49).

Tuncay Böler zarf-fiil grubunu “Bir zarf-fiil ve bu zarf-fiile bağlanan birtakım tamlayıcı unsur(lar)dan meydana gelen kelime grubu” biçiminde tanımlamıştır. Böler bu grupta vurgunun zarf-fiilden önce gelen kelime ve kelime grubunda olduğunu ifade etmiştir (2019, s. 181-187).

Özellikleri

Yukarıda zarf-fiil grubuyla ilgili genel bilgiler verilmiştir. Bu genel bilgilerden hareketle zarf-fiil grubunun özellikleri ve bu özellikler ile ilgili incelenen romandaki örnekler şu şekildedir:

a) Grubun temel unsuru zarf-fiildir. Zarf-fiil bu grupta yüklem görevi yapmaktadır. Yüklem görevi üstlenen zarf-fiil yargı bildirmez. Yüklem anlamı özne, nesne, yer tamlayıcısı ve zarf gibi diğer öğelerle tamamlanır.

- sonra (zt.) / üstündeki örtüyü (bln.) / kaldırıp (y.) (s.15)
- genç kadın (ö.) / eve ilk girdiği anda (zt.) / buradan (yt.) / ne kadar tiksiner (y.) (s.16)
- ilk günler (zt.) / Taşhan diye bir otelde (yt.) / yatıp (y.) (s.19)
- onu (bln.) / her şeyin çaresini bulacağından emin (zt.) / , gülümseyerek (y.) (s.19)
- Nazif (ö.) / kaç defa (zt.) / bunların üstesinden (yt.) / atlayarak (y.) (s.20)
- Nazif (ö.) / arabanın bütün perdelerini (bln.) / sımsıkı (zt.) / kapayıp (y.) (s.23)
- her biri (ö.) / , kendi sahibinin evi önüne (yt.) / gelince (y.) (s.32)
- bu ufaklık kalabalık (ö.) / dar sokağın içinden (yt.) / koşuşarak (y.) (s.32)
- Selma Hanım (ö.) / başka bir adamda (yt.) / oldukça (y.) (s.37)
- topaç gibi yuvarlak başlı çocuklar (ö.) / babalarına (zt.) / gülerken (y.) (s.38)
- Murat Bey (ö.) / anasının kendi eliyle yaptığı Üsküp işi bir süt tatlısını (bln.) / tabağı içinde (yt.) / iyice (zt.) / kazıyıp (y.) (s.38)
- Murat Bey (ö.) / gramofonunu (bln.) / evin penceresine (yt.) / koydurup (y.) (s.38)
- eliyle (zt.) / Murat Bey'i, haremini ve hemşiresini (bln.) / , işaret ederek (y.) (s.42)
- Selma (ö.) / onların bütün laf kaynaklarını (bln.) / dört beş gün içinde (zt.) / adeta (zt.) / sömürüp (y.) (s.45)
- Kalaba köylüleri (ö.) / söyleye söyleye (y.) (s.47)
- Halime (ö.) / Selma'nın inanmadığına (yt.) / hükmederek (y.) (s.48)
- Selma Hanım (ö.) / çarşıda (yt.) / gezip dolaşmadan (y.) (s.50)

- Murat Bey (ö.) / Solfasol testisini (bln.) / kulpundan (yt.) / bir iple (zt.) / bağlayarak (y.) (s.52)
- bu başlık (ö.), bir çarşafın pelerini gibi (zt.) / enseden hafifçe (zt.) / büzülerek (y.) (s.55)
- gemleri (bln.) / sağa doğru (zt.) / çekince (y.) (s.56)
- Selma (ö.) / dizlerini (bln.) / sıkıştırdıkça (y.) (s.57)
- onun arkasından (yt.),/ kendisi (ö.) / nereye gittiğini (bln.) / bilmeksizin (y.) (s.88)
- beygir (ö.) / daha (zt.) / Çankırı'ya (yt.) / varmadan (y.) (s.89)
- ara sıra (zt.) / top seslerini (bln.) / işitince (y.) (s.89)
- o vakit (zt.) / içini (bln.) /bir korku (ö.) / alıp (y.) (s.89)
- genç kadın (ö.) / hiç (zt.) / sesini (bln.) /çıkarmayarak (y.) (s.90)
- Hakkı Bey (ö.) / askerlikten (yt.) / çıkıp (y.) (s.98)
- Selma Hanım (ö.) / Hakkı Bey'in kendisiyle yaptığı ilk danstan sonra (zt.) / bütün bir boş sali (bln.) / tuhaf bir çalımla (zt.) / geçerek (y.) (s.99)
- kocası (ö.) / hizmetçiye (yt.) / kendisine dair içinde hiçbir şey bulunmayan bu emirleri (bln.) / verirken (y.) (s.101)
- Nihayet beşinci şarap kadehinden sonra (zt.) / bir tanesi (ö.) / Hakkı Bey'in kulağına (yt.) / eğilip (y.) (s.104)
- eski fırka kumandanı (ö.) / Alman silah arkadaşının sözlerini (bln.) / dinlerken (y.) (s.104)
- Murat Bey ise (ö.) / rengârenk ipekli gömleklerinin birini (bln.) / giyip (y.) (s.107)
- kendi namına yaptırdığı hususi cigaralarını (bln.) / bir altın tabakanın içinden (yt.) / alarak (y.) (s.107)
- beyler (ö.) / fraklarını (bln.) ya daralmış ya eskimiş (zt.) / bularak (y.) (s.109)
- süvarilerin başlayacağı tarih (ö.) / yaklaştıkça (y.) (s.110)
- bu kalabalık (ö.) / otomobillerden (yt.) / inip (y.) (s.110)
- öbürü (ö.) / siperi ortaya çevrilmiş kasketinin üstüne bir sarık geçirilmiş başını (bln.) / iki yana (zt.) / sallayarak (y.) (s.111)
- Hoca (ö.) / başını (bln.) / çevirmeksizin (y.) (s.112)

- Hoca (ö.) / kendini (bln.) / tutamayıp (y.) (s.113)
- demin (zt.) / otelin merdivenlerinden (yt.) / çıkarken (y.) (s.113)
- Murat Bey (ö.) / bir köşeden (yt.) / tantanalı karnını (bln.) / hoplatarak (y.) (s.115)
- içlerinden biri (ö.) / Selma Hanım'ın kendisine baktığını (bln.) / görerek (y.) (s.115)
- Selma Hanım'ın sağ ve solundaki dedikoducu hanımlar (ö.) / birbirlerine (yt.) / bakarak (y.) (s.115)
- Neşet Sabit (ö.) / bütün bunları (bln.) / söylerken (y.) (s.124)

b) Sıfat-fiil öbekleri bazen hal ekleriyle zarfa dönüştürülerek kullanılır.

- Bir geniş yayla parçası, bazı yerde yeşilimsi, bazı yerde sarımtırak ve ufuklara doğru mor renklerle dalga dalga *alabildiğine* uzanıyor, yayılıyordu. (s.64)
- *Delikanlıyı yanına çağırıp oturttuğuna* çoktan pişmandı. (s.122)

c) “-r / -mAz”, “-DI mI” vb. kalıplarla oluşan bazı yapılar da zarf-fiil grubu içerisinde değerlendirilir.

- *Ankara'ya gelir gelmez* ilk işi, onu, en ince, en gözle görülmez dikiş yerlerine kadar türlü usullerle temizlemek olmuştı. (s.15)
- *Biraz da eteklerinden uzattım mı* ala bir Amazon olur. (s.50)
- *Bir defa uykusu kaçtı mı* sabaha kadar birbiri üstüne on kahve ve yirmiye yakın cigara içtiği olurdu. (s.76)
- *Hele yaz geldi mi* aylarca bir damla su bulmak kabil olmuyordu. (s.135)

d) Zarf-fiil grupları kelime grupları ve cümle içerisinde zarf görevinde kullanılır. Zarf-fiiller cümlede zaman, tarz, sebep, şart, bağlama, karşılaştırma işlevleriyle kullanılır.

- *Yorgan kaldırılıp mum yakılınca* baskına uğramış bir ordu halinde hepsi bir yana kaçışmaya başlamış. (s.15)
- Onu, *her şeyin çaresini bulacağından emin, gülümseyerek* dinliyordu. (s.22)
- Nazif *arabanın bütün perdelerini sımsıkı kapayıp* onun yanına uzandı. (s.23)
- O kadar yorulmuşuz ki *hiçbir şey hissetmeden* sabahı ettik. (s.23)
- *Bir mendil bulamayarak* döndü. (s.33)

- Selma Hanım, *bunları düşünürken*, gözleri, oturduğu yerden, Ankara'nın keskin ve yalçın profiline ilişti. (s.36)
- Ve *bu hareketini son derece tuhaf bularak* gülüyordu. (s.37)
- Genç Binbaşı oturdu ve *kalpağını çıkararak* ayak ayak üstüne attı. (s.39)
- Murat Bey, *onu misafirlerine takdim ederken* Kuvâ-yi Milliye' nin birkaç mühim muvaffakiyetini saymış. (s.40)
- Sarıklılar, *hendekten çıkıp* onlara doğru geliyorlar. (s.42)
- Selma *başını çevirince* onun yüzünü kendine doğru eğilmiş gördü. (s.78)
- Onu hastanenin avlusunda, *kerpiç duvarın kenarına getirip* bıraktılar. (s.85)
- *Sözlerini bitirmeye imkân bulamadan*, karısının çıkıp gittiğini görüyordu. (s.88)
- Nazif, *bu ıssız viranenin içinde tek başına yürüyerek* Meclis'in civarına kadar geliyordu. (s.88)
- Beygir *daha Çankırı'ya varmadan* ölmüş. (s.89)
- *Bir müddet durup* aşağıya bakardı. (s.89)
- Genç kadın, *hiç sesini çıkarmayarak* önüne baktı. (s.90)
- Ve *karısının cevabını beklemeden* başucundaki zile bastı. (s.100)
- Buna mukabil yengesi, *gün geçtikçe inceliş* zayıflıyordu. (s.107)
- Selma Hanım'ın sağ ve solundaki dedikoducu hanımlar *birbirlerine bakarak* manalı bir tarzda gülümsediler. (s.115)
- Gelin görünce *birbirlerine bakıp* gülüştüler. (s.116)
- Hakkı Bey, karısının imdadına erişti, *Selma Hanım'ın müşkül bir vaziyette kaldığını hissederek* söze karıştı. (s.119)
- Sonra, *genç adamın hâlâ mahcup bir vaziyette kaldığını görerek* ilave etti. (s.121)

5.1. Zarf-Fiil Grubunun Diğer Kelime Grupları İçindeki Durumu

5.1.1. Zarf-Fiil Grubunun Bağlama Grubunun Unsurları Olarak Kullanılması

- *kısa ve kalın seslerle homurdanarak ve kafalarını sağa sola çevirerek* (s.32)

6. Tekrar Grubu

Anlatımı güçlendirmek ve daha etkili hale getirmek için iki kelimenin yan yana getirilmesiyle oluşturulan kelime gruplarıdır. Tekrar grubunu dil bilimciler farklı şekillerde tanımlayarak sınıflandırmışlardır. Tekrar grubu hakkında bazı dil bilimcilerin görüşleri şu şekildedir:

Leylâ Karahan tekrar grubunu “Bir nesneyi, bir niteliği, bir hareketi karşılamak üzere eş görevli iki kelimenin meydana getirdiği kelime grubu” şeklinde tanımlamış ve tekrar gruplarını; unsurları aynı olan tekrar grupları, unsurları yakın anlamlı olan tekrar grupları ve unsurları zıt anlamlı olan tekrar grupları adı altında incelemiştir (2020, s. 60)

Muharrem Ergin tekrar grubunu “tekrarlar” başlığı altında ele almıştır. Ergin tekrar grubunu “Aynı cinsten iki kelimenin arka arkaya getirilmesi ile meydana gelen kelime grubu” şeklinde tanımlamıştır. Tekrar gruplarını aynen tekrarlar, eş manalı tekrarlar, zıt manalı tekrarlar ve ilaveli tekrarlar başlıkları altında değerlendirmiştir (2009, s. 347-348).

Günay Karaağaç tekrar grubunu “yineleme öbekleri” olarak adlandırmış ve “eş görevli iki kelimenin bir varlığı ya da kavramı karşılamak için oluşturduğu öbek” olarak tanımlamıştır. Karaağaç, ayrıca yinelemelerin sözle, söz öbeğiyle ya da cümlelerle yapıldığını ifade etmiştir (2017, s. 195-196).

Tuncay Böler tekrar grubunu “Eş görevli iki kelimenin çeşitli biçim ve anlam ilişkileriyle art arda gelmesi şeklinde oluşan kelime grubu” biçiminde tarif etmiştir. Böler, tekrar gruplarını anlam ve yapı bakımında iki grupta incelemiştir (2019, s. 91-94).

H. İbrahim Delice tekrar grubunu “tekrar öbekleri” olarak adlandırmış ve tekrar öbeklerini şu şekilde açıklamıştır:

“Ya (yavaş / yavaş), (aşağı / yukarı) gibi yakın veya zıt anlamlı aynı cins iki kelimenin arka arkaya getirilmesi ya (ağaç / mağaç) gibi bir kelimenin ilk sesinin öncesine m ilave edilerek ya da (kalem / malem) gibi ilk sesinin m sesiyle değiştirilerek elde edilen kurallı uydurulmuş kelimenin temel alınan kelimedenden sonra söylenmesi ya da (mos / mor) gibi bir kelimenin ilk hecesinin üzerine m, p, r, s seslerinden birinin ilave edilerek elde edilen kurallı uydurma kelimenin temel alınan kelimedenden önce söylenmesi yoluyla oluşturulan kelime öbekleridir” (2018, s. 34-35).

Özellikleri

Yukarıda tekrar grubuyla ilgili genel bilgiler verilmiştir. Bu genel bilgilerden hareketle tekrar grubunun özellikleri ve bu özellikler ile ilgili örnekler şu şekildedir:

- a) Tekrar grubunda yer alan sözcükler arasında anlam ve şekil ilişkisi vardır.

Unsurları aynı olan tekrar grupları

- sokaktan gelen bu çığlığı **şaşkın şaşkın** dinledi. (s.13)
- gözleri **yuvarlak yuvarlak** açıldı. (s.13)
- Sokakta birisi **acı acı** bağıırıyor. (s.13)
- **teker teker** veya **ikişer ikişer** ilerleyip... (s.14)
- **kutu kutu** tahtakurusu tozu getirmişti. (s.15)
- **sessiz sessiz** dolaşan bu hancı (s.22)
- genç kadın, **sinirli sinirli** gülüyordu. (s.24)
- biri su taşımış öbürü camları silmiş beriki döşeme tahtalarını **gıcır gıcır** oğmuştu. (s.24)
- sonra burnunun ucuyla kapıyı iterek **ağır ağır** içeri dalar. (s.32)
- Selma Hanım, bunların her biriyle **ayrı ayrı** tanış olmuştur. (s.32)
- topaç gibi yuvarlak başlı çocuklar ki babalarına gülerken **pembe pembe** dişetlerinin görünmesine kadar vermişlerdi. (s.38)
- Binbaşı Hakkı Bey **acı acı** gülümsedi. (s.40)
- hani o vakit bile **horul horul** uyurmuş. (s.47)
- o akşam **demet demet** yabangülleriyle döndüler. (s.66)
- ve bunu söylerken sofranın ortasındaki sürahiyi kavrayıp bardağını **lokur lokur** doldurdu. (s.69)
- genç adamın sesi **perde perde** yükseliyordu. (s.81)
- sonra **yavaş yavaş** içten gelen bir sesle ilave ediyordu. (s.85)
- hastanenin avlusu **sıra sıra** tahta pavyonları (s.87)
- **yavaş yavaş** ihmale uğramaya başladılar. (s.87)
- hakikaten bu yerli Ankaralılar vaziyetten telaş ve endişeye düşmek şöyle dursun hepsi normal zamanlardaki gibi gündelik işleriyle **sakin sakın** meşgul oluyorlar. (s.89)
- bu zengin ve **pırıl pırıl** şeyler kimindir? (s.95)
- Ankara'daki hayatının bu son üç yıllık safhasını bir şimşek aydınlığında **perde perde** tekrar yaşamaya başladı. (s.96)
- ... arabasından, çayından, yemeğinden **bol bol** istifade edenler (s.108)
- çocuklar **yavaş yavaş** muhite alışmışlar. (s.114)
- **renk renk, boy boy** ipekli kuştüyü yastıklar...(s.130)

- kapısının önünde **sıra sıra** otomobiller duruyordu. (s.134)
- ..**birer birer** gözünün önünden geçti. (s.135)
- içinden **acı acı** güldü. (s.137)

Unsurları yakın anlamlı olan tekrar grupları

- Bu seslere **ara sıra** herifin elinden... (s.16)
- Lakin bir taraftan da bu yabancı yer bu **derme çatma** otel bu ıssızlık ve bu gariplik onu durmaksızın Nazif'e doğru itiyordu. (s.19)
- Odanın **kaba saba** ahşap dekoru içinde ... (s.24)
- Ve kadınlardan **tası tarağı** toplayan içeriye kaçtı. (s.42)
- Hem bu **kılık kıyafetle** ata nasıl binilir? (s.50)
- Biz, lazım olanı hep **eşe dosta** yalvarıp İstanbul'dan getirtiyoruz. (s.52)
- ...hedefin içini **delik deşik** etmeye başlamıştı. (s.83)
- ...**ara sıra** top seslerini işitince başlarını kaldırıp yan gözle birbirlerine bakıyorlar. (s.89)
- Biraz sonra **yorgun argın** ve... (s.137)

Unsurları zıt anlamlı olan tekrar grupları

- **aşağı yukarı** yedi yıldır... (s.17)
- ...bilmediği bir sahile doğru **bata çıka** yaklaşırken ... (s.19)
- ...zıt kuvvetlerle **geceli gündüzlü** çarpışmayı öğretiyor. (s.81)

m ünsüzünün kelime başına eklenmesiyle oluşan tekrar grupları

- ...**bayat mayat** bir şişe bira bulduramadım. (s.52)
- **Yasak masak** kâr etmiyor. (s.52)

b) Tekrar grupları, anlatıma kuvvet verip nesnelere ve hareketlere çokluk, süreklilik ve beraberlik anlamı kazandırır.

- Sokaktan gelen bu çılgılığı **şaşkın şakin** dinledi. (s.13) (anlamı kuvvetlendirme)
- Gözleri **yuarlak yuarlak** açıldı. (s.13) (anlamı kuvvetlendirme)
- Ona göre, bu hücum ve istila hareketi bazı yerde **teker teker** veya **ikişer ikişer** ilerleyip sokulan öncülerle bazen ani ve yığın halinde bir baskınla vuku bulur. (s.14) (süreklilik ve beraberlik)

- Gerçi, İstanbul'dan Ankara'yı bilenlerin tavsiyesi üzerine **şişe şişe** lizolla, **kutu kutu** tahtakurusu tozu getirmişti. (s.15) (çokluk)
 - Onun biraz ötesinde tahtadan bir nöbetçi kulübesini andıran abdesthanenin kötü kokusu dağılıyor ve bir ipte **sıra sıra** çocuk bezleri sarkıyordu. (s.16) (çokluk)
 - Birer gölge hüznüyle duvar diplerinden **teker teker** geçerler ve evlerine sanki bir tehlikeden kaçır gibi çarçabuk girerler. (s.22) (süreklilik)
 - Genç kadın **sinirli sinirli** gülüyordu. (s.24) (anlamı kuvvetlendirme)
 - Lakin tüfek artık, Hakkı Bey'in eline geçmişti ve üst üste attığı kurşunlarla hedefin içini **delik delik** etmeye başlamıştı. (s.83) (anlamı kuvvetlendirme)
 - Önceleri, merhamet ve himaye ile geçinip gitmekte idiler, **yavaş yavaş** ihmale uğramaya başladılar. (s.87) (süreklilik)
 - Ev hanımları, **çoluk çocuk** ise banyonun kapalı kapısı önünde bir hayli bekledikten sonra ya yüzlerini yıkamaktan vazgeçiyorlar veyahut Murat Bey' in annesi için yaptırdığı alaturka abdesthanelerin musluklarına iltica ediyorlar. (s.129) (beraberlik)
 - Ve Selma Hanım'ın salonlarında gördüğü tipler **birer birer** gözünün önünden geçti. (s.135) (süreklilik)
 - İçinden **acı acı** güldü.(s.137) (anlamı kuvvetlendirme)
 - Genç kadının, bu şampanyanın rengini andıran gözleri siyah ve uzun kirpiklerinin arasından **pırl pırl** parlıyordu. (s.145) (anlamı kuvvetlendirme)
- c) Tekrar grupları; filler, pekiştirme edatları, çekim edatları, bağlama edatları dışındaki tüm kelimelerle oluşturulabilir.
- **lokur lokur** (s.69)
 - **paldır küldür** (s.70)
 - **boğum boğum** (s.162)
 - **şöyle böyle** (s.165)
 - **derme çatmalığını** (s.168)
 - **zari zari** (s.172)
 - **hüngür hüngür** (s.172)
 - **ara sıra** (s.177)

- **hemen hemen** (s.177)
- **çın çın** (s.181)
- **abuk sabuk** (s.198)
- **karış karış** (s.223)
- **için için** (s.228)
- **mahzun mahzun** (s.228)
- **yer yer** (s.228)
- **civil civil** (s.229)
- **olsa olsa** (s.230)
- **yığın yığın** (s.234)

d) Tekrar grubu unsurları çekim eklerini alabilirler.

- **saçı başı** (s.48)
- **sağa sola** (s.51)
- **eşe dosta** (s.52)
- **derinden derine** (s.71)
- **günden güne.** (s.88)
- **eşte dostta** (s.106)
- **üstünü başını** (s.107)
- **ağızdan ağıza** (s.154)
- **inceden inceye** (s.193)
- **yakından yakına** (s.193)

e) Tekrar grubu unsurlarından biri zaman içerisinde kullanımdan kalkabilir veya düşebilir. Romanda bu durumla ilgili tespit edilen örnekler şunlardır:

- **kaba saba** (s.24)
- **inildeye kakıldaya** (s.74)
- **yarım yamalak** (s.122)
- **çoluk çocuk** (s.129)

f) Tekrar grupları kelime gruplarında ve cümlelerde isim, sıfat, zarf ve fiil görevi yaparlar.

- Sokaktan gelen bu çığılığı **şaşkın şaşkın** dinledi. (zarf) (s.13)
- Gözleri **yuvarlak yuvarlak** açıldı. (zarf) (s.13)
- Sokaktan birisi **acı acı** bağıırıyordu. (zarf) (s.13)

- Genç kadın **sinirli sinirli** gülüyordu. (zarf) (s.24)
- ... **irili ufaklı** yüzlerce tahtakurusu ile sıvama donanmıştı. (sıfat) (s.14)
- Tam vazgeçerek tekrar yatacağı sırada ayak ucuna doğru iki ufacık tahta kurusunun **ayrı ayrı** istikametlere kaçtıklarını gördü. (sıfat) (s.15)
- Lakin bir taraftan da bu yabancı yer, bu **derme çatma** otel bu ıssızlık ve bu gariplik onu durmaksızın Nazif'e doğru itiyordu. (sıfat) (s.19)
- Topaç gibi yuvarlak başlı çocuklar ki babalarına, gülerken **pembe pembe** dişetlerinin görünmesine kadar vermişlerdi. (sıfat) (s.38)
- Hem bu **kılık kıyafetle** ata nasıl binilir? (isim) (s.50)
- Selma'ya adeta bir acımak hissi geldi ve düğümlenmiş kalbi çözülerek **sağa sola** tatlı diller dökmeye başladı. (zarf) (s.51)
- Rakı bulunacağına biraz da **iğne iplik** bulunsaydı Ankara'da, beyefendi.(isim) (s.52)
- Biz lazım olanı hep **eşe dosta** yalvarıp İstanbul'dan getiriyoruz (zarf) (s.52)
- **Sağdan soldan** kimi şehre kimi Çubuk'a doğru yürüyen köylüler geçiyordu. (isim) (s.57)
- Bir geniş yayla parçası, bazı yerde yeşilimsi bazı yerde sarımtırak ve ufuklara doğru mor renklerle **dalga dalga** alabildiğine uzanıyor, yayılıyordu...(zarf) (s.64)
- O akşam eve **demet demet** yabangülleriyle döndüler. (sıfat) (s.66)
- Arkasını duvara dayayıp **uzun uzadıya** İstanbullu hanımı süzdü. (zarf) (s.66)
- Ve bun söylerken sofranın ortasındaki sürahiyi kavrayıp bardağını **lokur lokur** doldurdu. (zarf) (s.69)
- İhtiyar kadın **inildeye kakıldaya** avluyu geçti ve karşı tarafta hizmetçiye seslendi. (zarf) (s.74)
- Ömer Efendi senede bir defa tiftik bir defa aşar mevsiminde, bir defa da kış sonların doğru böyle **sık sık** uykusuz kalırdı. (zarf) (s.76)
- Genç adamın sesi **perde perde** yükseliyordu. (zarf) (s.81)
- Ve sabahleyin uyandığı vakit uzun bir müddet sanki nerede olduğunu anlamak istiyormuş gibi **ürkek ürkek** etrafına bakıyordu. (zarf) (s.85)

- Sonra **yavaş yavaş**, içten gelen bir sesle ilave ediyordu. (zarf) (s.85)
- Önceleri, merhamet ve himaye ile geçinip gitmekte idiler, **yavaş yavaş** ihmale uğramaya başladılar. (zarf) (s.87)
- Bütün eşyasını, **çoluk çocuğunu** bir kağına yüklemiş, kendisi de arkadan yaya olarak gidiyordu. (isim) (s.89)
- Çıkrıkçılar yokuşunu bir sincap çevikliğiyle tırmanır ve yokuşun üst başında **soluk soluğa** kalırdı. (zarf) (s.89)
- O vakit göze divanın üstündeki **renk renk, boy boy** ipekli kuştüyü yastıkların her biri sevgilinin göğsü gibi yumuşak, sıcak ve munis geliyordu. (sıfat) (s.130)

6.1. Tekrar Grubunun Diğer Kelime Grupları İçindeki Durumu

6.1.1. Tekrar Grubunun Sıfat Tamlamasında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması

- **irili ufaklı** yüzlerce tahtakurusu (s.14)
- **ayrı ayrı** istikametlere (s.15)
- **derme çatma** otel (s.19)
- **yamru yumru** boz duvar! (s.31)
- **pembe pembe** dişetleri (s.38)
- **tuzlu biberli** bir konuşma (s.47)
- **bayat mayat** bir şişe bira (s.52)
- **demet demet** yabangülleri (s.66)
- **sıra sıra** tahta pavyonlar (s.87)
- **küme küme** hareketsiz hanımlar (s.99)
- **kaba saba** tahtadan yapılmış bir elbise askısı (s.110)
- **renk renk, boy boy** ipekli kuştüyü yastıklar (s.130)
- **sıra sıra** otomobiller (s.134)
- **boğum boğum** geçitler (s.162)
- **derme çatma** birtakım tribünler (s.171)

7. Edat Grubu

Bir isim ve çekim edatının bir araya gelerek oluşturduğu kelime grubudur. Bu grupta birinci öge isim unsuru, ikinci öge çekim edatıdır. Grupta vurgulu öge birinci öge olan isim unsurudur.

Bazı Türk dil bilimcilerinin edat grubuyla ilgili görüşleri şu şekildedir:

Muharrem Ergin edat grubunu “Bir isim unsuru ile bir son çekim edatının meydana getirdiği kelime grubu” şeklinde tanımlamıştır. Ergin aynı zamanda edat grubunda önce ismin sonra çekim edatının geldiğini ifade etmiştir (2009, s. 365).

H. İbrahim Delice edat grubunu “çekim edatı öbeği” şeklinde adlandırarak şu şekilde tanımlamıştır: “Bir isim unsuru ile bir çekim edatından kurulan kelime öbeği” (2018, s. 24).

Leylâ Karahan edat grubunu “Bir isim unsuru ile bir çekim edatından meydana gelen kelime grubu” şeklinde tanımlamıştır. Karahan aynı zamanda bu grupta ilk olarak ismin geldiğini sonra çekim edatının geldiğini dile getirmiştir (2020, s. 62-63).

Tuncay Böler, edat grubunu “Bir edat ve bu edattan önce gelen isim ögesinden oluşan kelime grubu” şeklinde tanımlamış ve bu gruptaki temel unsurun yardımcı unsurun başında yer aldığını belirtmiştir (2019, s. 111).

Özellikleri

Yukarıda edat grubuyla ilgili genel bilgiler verilmiştir. Bu genel bilgilerden hareketle edat grubunun özellikleri ve bu özellikler ile ilgili örnekler şu şekildedir:

a) Bu grupta isim önce, çekim edatı sonra gelir. Türkçede bazı çekim edatları şunlardır: için, ile, kadar, rağmen, dolayı, gibi, karşı, göre, doğru, üzere, öte, itibaren, dek, ait, ötürü, evvel, diye, kadar vb.

- hayret ve korku (is.) / ile (e.) (s.13)
- bir tüy (is.) / kadar (e.) (s.14)
- uzun zaman (is.) / için (e.) (s.14)
- onun (is.) / için (e.) (s.14)
- dokuz on saatlik yekpare bir uykuya (is.) / rağmen (e.) (s.14)
- ona (is.) / göre (e.) (s.14)
- vücudunun ve kafasının henüz lazım geldiği (is.) / kadar (e.) (s.14)

- kar (is.) / gibi (e.) (s.14)
- irili ufaklı yüzlerce tahta kurusu (is.) / ile (e.) (s.14)
- buna (is.) / rağmen (e.) (s.15)
- bir kale bekçisi (is.) / gibi (e.) (s.15)
- sabaha (is.) / kadar (e.) (s.15)
- dikiş yerlerine (is.) / kadar (e.) (s.15)
- derin bir üzüntü (is.) / ile (e.) (s.15)
- ayak ucuna (is.) / doğru (e.) (s.15)
- bir nokta (is.) / kadar (e.) (s.15)
- esrarlı bir kuvvetten yardım istiyormuş (is.) / gibi (e.) (s.15)
- bir yüz (is.) / gibi (e.) (s.15)
- barınılır bir hale getirmek (is.) / için (e.) (s.15)
- akşama (is.) / doğru (e.) (s.15)
- bir kaçış ve kurtuluş parolası (is.) / gibi (e.) (s.17)
- aka ak karaya kara demek (is.) / gibi (e.) (s.18)
- ermiş (is.) / gibi (e.) (s.18)
- bulunmasına (is.) / rağmen (e.) (s.18)
- onun yerini almak (is.) / için (e.) (s.18)
- acemi bir ip cambazı (is.) / gibi (e.) (s.18)
- bütün zahmetlerine, yorgunluklarına (is.) / rağmen (e.) (s.19)
- o zamana (is.) / kadar (e.) (s.19)
- götürmek (is.) / için (e.) (s.19)
- bir hamak (is.) / gibi (e.) (s.19)
- bir gıcırtı (is.) / ile (e.) (s.20)
- yüzünü yıkayabilmek (is.) / için (e.) (s.20)
- Ankara’da yaşayan bir adam (is.) / için (e.) (s.20)
- imkânsız ve hazin bir düşünce (is.) / gibi (e.) (s.21)
- bir kocaman Van kedisi munisliği (is.) / ile (e.) (s.21)
- bir kabus (is.) / gibi (e.) (s.22)
- sabaha (is.) / karşı (e.) (s.22)
- bu yolculuğun yegane hoş durağı (is.) / gibi (e.) (s.22)
- bir saray (is.) / kadar (e.) (s.23)

b) Edat grubunda birleşme, ana ve yardımcı unsura göre ekli veya eksiz biçimde gerçekleşebilir.

- on**un** / için (-un eki) (s.14)
- on**a** / göre (-a eki) (s.14)
- sabah**a** / karşı (-a eki) (s.22)
- bu yolculuğun yegâne hoş durağı / gibi (eksiz) (s.22)
- bu / kadar (eksiz) (s.23)
- yatağı**na** / doğru (-a eki) (s.23)
- bir fena haber almış adam / gibi (eksiz) (s.23)
- tepeden tırnağı**a** / kadar (-a eki) (s.24)
- Nazif'in tahmin ettiği / kadar (eksiz) (s.24)
- kırk yıllık ahbap / gibi (eksiz) (s.24)
- o / kadar (eksiz) (s.25)
- bir kısarak yelesi / gibi (eksiz) (s.26)
- umumi ölçüye / göre (-e eki) (s.29)
- sabah**a** / kadar (-a eki) (s.30)
- kızdırmak / için (eksiz) (s.31)
- geldiği günden**den** / beri (-den eki) (s.31)
- suyu çekilmiş bir sel yatağı / gibi (eksiz) (s.32)
- akşama**a** / doğru (-a eki) (s.32)
- bir seneden**den** / beri (-den) (s.34)
- bütün bunlara**a** / rağmen (-a eki) (s.35)
- oraya**a** / kadar (-a eki) (s.37)
- sıkılmış / gibi (eksiz) (s.37)
- topaç / gibi (eksiz) (s.38)
- onlara**a** / doğru (-a eki) (s.39)
- kendimizi bildiğimiz günden**den** / beri (-den eki) (s.41)
- onlara**a** / doğru (-a eki) (s.43)
- kendine**e** / göre (-e eki) (s.46)
- ilk gördüğü günden**den** / beri (-den eki) (s.46)
- yarına**a** / dek (-a eki) (s.48)
- sözünden**den** / dolayı (-den eki) (s.50)

- ilavesi lazım gelen astara / kadar (-a eki) (s.50)
- kaba ve kurşuni satenden / başka (-den eki) (s.50)
- meselesinden / dolayı (-den eki) (s.51)
- akşama / doğru (-a eki) (s.53)
- Ankara'ya / göre (-a eki) (s.54)
- hendeğin kenarına / kadar (-a eki) (s.53)
- diz kapaklarına / kadar (-a eki) (s.53)
- dudaklarının arasından bir dua / gibi (eksiz) (s.54)

c) Edat grubunda isim unsuru kelime grubu veya cümle biçiminde olabilir.

- *çarşafın pelerini* / gibi (isim unsuru: isim tamlaması) (s.55)
- *omuzlarının üstüne* / doğru (isim unsuru: isim tamlaması) (s.55)
- *bir güzel kamçı* / ile (isim unsuru: sıfat tamlaması) (s.55)
- *hayvanı durdurup yürütmek* / için (isim unsuru: isim-fiil grubu) (s.55)
- *Nazif'in bazı eksikliklerini düzeltmek* / için (isim unsuru: isim-fiil grubu) (s.56)
- *bir muallim* / gibi (isim unsuru: sıfat tamlaması) (s.57)
- *bir çocuk* / gibi (isim unsuru: sıfat tamlaması) (s.58)
- *cinsiyeti bilinmeyecek* / kadar (isim unsuru: sıfat-fiil grubu) (s.58)
- *bu ses sanki bozuk bir gramofondan çıkıyor* /gibi (isim unsuru: cümle) (s.58)
- *utangaç ve sıkılgan bir delikanlı* / gibi (isim unsuru: sıfat tamlaması) (s.59)
- *Çankaya'ya gitmek* / için (isim unsuru: isim-fiil grubu) (s.60)
- *genç kadına* / doğru (isim unsuru: sıfat tamlaması) (s.62)
- *taştan binaya* / doğru (isim unsuru: sıfat tamlaması) (s.64)
- *misafirlerini layıkıyla kabul edebilmek* / için (isim unsuru: isim-fiil grubu) (s.68)
- *kadınları odaya tıktığı* / için (isim unsuru: sıfat-fiil grubu) (s.71)
- *evden bağa gitmek* / üzere (isim unsuru: isim-fiil grubu) (s.72)
- *manda tersi* / gibi (isim unsuru: isim tamlaması) (s.72)
- *gündüzkü hadiseden* / dolayı (isim unsuru: sıfat tamlaması) (s.74)
- *şimdiden imtihana girmek* / üzere (isim unsuru: isim-fiil grubu) (s.74)
- *mektepli çocuk* / gibi (isim unsuru: sıfat tamlaması) (s.74)

- *o kadar içten gelen bir irfan* / ile (isim unsuru: sıfat tamlaması) (s.79)
- *bunların dilini öğrenmek* / için (isim unsuru: isim-fiil grubu) (s.81)
- *Arap kısracı* / gibi (isim unsuru: isim tamlaması) (s.83)
- *Binbaşı Hakkı Bey'in tahmin ettiği* / gibi (isim unsuru: isim tamlaması) (s.84)
- *ahbaplarının itirazlarına* / rağmen (isim unsuru: isim tamlaması) (s.84)
- *en küçük teferruatına* / kadar (isim unsuru: sıfat tamlaması) (s.85)
- *cemiyet harici* / gibi (isim unsuru: isim tamlaması) (s.87)
- *merhamet ve himaye* / ile (isim unsuru: bağlama grubu) (s.87)
- *onu da Kayseri yolcularına katmak* / için (isim unsuru: isim-fiil grubu) (s.88)
- *“Bakalım vakit kalır mı ?”* / diye soruyordu. (isim unsuru: zarf-fiil grubu) (s.88)
- *mahalli memuriyetine gitmek* / için (isim unsuru: isim-fiil grubu) (s.89)
- *“Acep, bu bizim topların sesi mi, onlarınkinin mi ?”* / diye soruyorlardı. (isim unsuru: zarf-fiil grubu) (s.90)
- *yüksek dağ tepelerindeki hava* / gibi (isim unsuru: sıfat tamlaması) (s.90)
- *sabahın beşine* / kadar (isim unsuru: isim tamlaması) (s.95)
- *çevik bir maddeden yoğrulmuş* / gibi (isim unsuru: sıfat-fiil grubu) (s.97)
- *Selma Hanım* / için (isim unsuru: unvan grubu) (s.100)
- *yaptırdıkları bu modern konforlu eve* / kadar (isim unsuru: sıfat tamlaması) (s.100)
- *Kafasının içindeki bu vakitsiz, bu anormal faaliyeti dindirmek istiyor* / gibi (isim unsuru: cümle) (s.100)
- *“Eyvah, geç kalmışım”* / diye mırıldandı. (isim unsuru: zarf-fiil grubu) (s.100)
- *Ankara'ya su tesisatı yapmak* / için (isim unsuru: isim-fiil grubu) (s.102)
- *kolunun yarısına* / doğru (isim unsuru: isim tamlaması) (s.105)
- *eski Milli Mücadelecilerden bazıları* / gibi (isim unsuru: isim tamlaması) (s.106)
- *bir Avrupalı* / gibi (isim unsuru: sıfat tamlaması) (s.106)
- *büyük bir zafer kazanmak* / kadar (isim unsuru: isim-fiil grubu) (s.106)

- *mebusluktan çekilmiş olduğu / için* (isim unsuru: sıfat-fiil grubu) (s.106)
- *tahammül edilmez bir kalabalık / gibi* (isim unsuru: sıfat tamlaması) (s.107)
- *kendimden daha reel bir varlığın ifadesi / gibi* (isim unsuru: isim tamlaması) (s.114)
- *bir sarhoş tecavüzüne maruz kalmak / üzere* (isim unsuru: isim-fiil grubu) (s.118)
- *gülen bir ağız / gibi* (isim unsuru: sıfat tamlaması) (s.121)

d) Edat gruplarında çekim edatına birden fazla isim unsuru bağlanabilir.

- *dikişe (is.), kumaşa (is.) / dair (e.)* (s.52)
- *işe gitmek (is.) , çalışmak (is.) / için (e.)* (s.135)
- *bir kız kardeş (is.), bir candan dost (is.) / gibi (e.)* (s.144)

e) Edat grubu, kelime grubu ve cümle içerisinde isim, sıfat ve zarf görevlerinde olabilir. Grup söz dizimi içerisinde zaman, sebep, yön, durum, benzetme, miktar, şart vb. gibi farklı anlam ilişkileri ortaya çıkartır.

- Yazık ki bu eşyaların bir kısmını *stoklar tükenmiş olduğu için* bulmak kabil olmuyor. (zarf) (s.109)
- Hocaya *ince ince bir sivrisinek vızıltısını andırır kadar* ince bir ses cevap verdi. (sıfat) (s.112)
- Lakin yorganlı adam *kendi kendine söylenir gibi* mırıldandı. (zarf) (s.113)
- Demin merdivenlerden çıkarken, kendimi birdenbire *muallakta gibi* hissettim. (zarf) (s.114)
- *Bu gibi* akşamlarda, çok defa bu tecessüs saikasıyla onun yanına sokulduğu ve onu harekete getirmeye çalıştığı oluyordu. (sıfat) (s.116)
- Yaşlı zat, *cıvık bir sarhoş gülüşüyle* güldü. (zarf) (s.118)
- Tuhaf bir cazibe, onları *birbirlerine doğru* çekiyordu. (zarf) (s.122)
- *İçinden sanki bu kavgaya kendisi sebebiyet vermiş gibi* bir azap vardı. (sıfat) (s.133)
- Lakin bu cadde *daha ilk adımdan beri* ona yorgunluk veriyordu. (zarf) (s.134)
- O uzun ve derin bakış *genç adamın ta yüreğine kadar* işlemişti. (zarf) (s.134)

- Bu sahnede ecnebler bile *kendi hallerinden çıkmış gibiydiler*. (isim) (s.135)
- Şimdi ise bunlara *bir fukaranın bir zengin malına bakışı gibi* bakıyordu. (zarf) (s.137)
- Onun, *bu gibi* vaziyetlerden çok defa dürüst ve sakar bir hareketle çıkmak âdetidir. (sıfat) (s.140)
- Gerçi bu son beş altı yıl içinde *imkânsız gibi* görünen nice zor işlerin oluverdiğini gördük. (sıfat) (s.143)
- Ah ne bahtiyarlardı bu adamlar ki *kendilerini kaybedinceye kadar* içebiliyorlardı! (zarf) (s.145)
- *Bundan altı ay evveline gelinceye kadar*, hiç değilse bir yatakta yatıyorlardı. (zarf) (s.147)
- Yenişehir’de bütün evler sanki *bir benlik ve benlikçilik kalesi gibidir*. (isim) (s.149)
- İnsan bir defa tanıdığı ile ikinci rast gelişinde *kırk yıllık dost gibi* oluyordu. (zarf) (s.150)
- Selma Hanım, ara sıra *başını alıp babasının yanına gidecek gibi* oluyordu. (zarf) (s.150)
- Hakkı Bey onunla *bir çocuk gibi* kavga etti. (zarf) (s.152)
- Selma Hanım’ın teni *bir cerrah neşterinin ucunu hisseden deri gibi* ürperdi. (zarf) (s.155)
- Neşet Sabit’in bu sözü, *Selma Hanım’ın bir başka akşam ona söylediğine bir cevap gibiydi*. (isim) (s.156)
- İşte size *arzu ettiğiniz gibi* yüreğimi açtım. (zarf) (s.157)
- Genç kadın, Neşet Sabit’i zaten *bunu söylemek için* çağırmişti. (zarf) (s.157)
- Selma Hanım bütün manasıyla *bir labirent içine dalmış gibiydi*. (isim) (s.161)
- Hele bu son olayların cefaları *hiçbir insanın çekemeyeceği kadar* ağırdı. (sıfat) (s.162)
- *İstanbul’dan ilk geldiği zamanki gibi* gene bu üç kadın Selma Hanım’ın etrafını çevirdiler. (zarf) (s.165)

- Zaten ilk merak ve tecessüs dakikaları geçtikten sonra her birinin tavrında artık *Selma Hanım'ın huzurundan bıkmış gibi* bazı alametler belirmeye başlamıştı. (sıfat) (s.168)
- Ve hepsi birden *bu elleri beyaz derili kadının artık bir an evvel çıkıp gitmesi için* sabırsızlanıyordu. (zarf) (s.168)
- Makinalar, *idrak ve irade sahibi mahlûklar gibi* işliyordu... (zarf) (s.182)
- Neşet Sabit, romanını yazmaya başlamazdan evvel uzun bir müddet *bunlarla beraber ve bunlar gibi* yaşadı. (zarf) (s.183)
- Selma Hanım, *onu hiç değilse altı ay görmekten mahrum kaldığı için* ona roman fikrini verdiğine pişman olmuştu. (zarf) (s.183)

7.1. Edat Grubunun Diğer Kelime Grubu İçindeki Durumu

7.1.1. Edat Grubunun Sıfat Tamlamasında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması

- *bir baba ocağı kadar* rahat ve munis (s.22)
- *bir çocuk gibi* sevinç (s.23)
- *kar gibi* beyaz gecelik (s.24)
- *o kadar kötü bir söz* (s.31)
- *bir saray kadar* rahat ve ferah (s.23)
- *tuz buz edecek kadar* kuvvetli bir mahlûk (s.32)
- *suyu çekilmiş bir sel yatağı gibi* kuru ve ıssız duran sokak (s.32)
- *sofranın halinden sıkılmış gibi* bir tavır (s.37)
- *kırk yıllık ahbabı imiş gibi* yakın (s.38)
- *topaç gibi* yuvarlak başlı çocuklar (s.38)
- *o kadar* faydalı bir spor (s.42)
- *tosun gibi* bir oğlan (s.45)
- *bir dua gibi* şu sözler döküldü. (s.54)
- *kendine göre bir başlık* (s.55)
- *o gibi* meclisler (s.62)
- *o kadar* dar (s.63)
- *damdan düşer gibi* bir sual...(s.66)
- *gündüzkü vakaya dair* bir kelime (s.75)

- *kendi kulağına fısıldar gibi* bir hal (s.78)
- *bir otomobil içi gibi* kanepeler (s.131)
- *tam size göre* bir oyun. (s.132)
- *oyuna alaka gösterir gibi* bir vaziyet (s.132)
- *sebebiyet vermiş gibi* bir azap (s.133)
- *teşhir eder gibi* bir hal (s.154)

8. Bağlama Grubu

En az iki isim unsurunun birbirine bağlama edatlarıyla bağlanmasıyla oluşan kelime grubudur. Bu grupta ögeler arasında herhangi bir farklılık yoktur. Yani ögeler söz dizimi içerisinde aynı görevlere sahiptir. Bu grupta vurgu ise her unsurda eşit bir şekilde vardır.

Bağlama grubuyla ilgili bazı dil bilimcilerin açıklamaları şu şekildedir:

Tuncay Böler bağlama grubunu “İki ya da ikiden fazla eş görevli isim unsurunun çeşitli bağlaçlarla birbirine bağlanmasıyla oluşan kelime grubu” şeklinde tanımlamıştır. Böler, bu gruptaki unsurların görevlerinin eşit olduğunu ve ögelerin isim işletme eklerini alabileceğini ifade etmiştir (2019, s. 102).

Bilal Aktan bağlama grubunu “İki ya da daha fazla isim unsuru veya kelime grubunun bağlaçlar ile oluşturduğu kelime grubu” şeklinde tanımlamıştır. Aktan bağlaçların kelime ve isim unsurları arasında bağlama, denkleştirme, karşılaştırma ve sıralama gibi görevlerinin olduğunu da ifade etmiştir (2016, s. 56).

H. İbrahim Delice bağlama grubunu “bağlama edatı öbeği” biçiminde adlandırarak şu şekilde açıklamıştır: “Bağlama edatlarıyla birbirine bağlanmış iki veya daha fazla cümleden küçük biçimbirimsel birleşenin oluşturduğu kelime öbeğidir.” (2018, s. 23).

Leylâ Karahan bağlama grubunu “Bağlama edatları ile birbirine bağlanmış iki veya daha fazla isim unsurunun meydana getirdiği kelime grubu” şeklinde tanımlamıştır (2020, s. 65).

Özellikleri

Yukarıda bağlama grubuyla ilgili genel bilgiler verilmiştir. Bu genel bilgilerden hareketle bağlama grubunun özellikleri ve bu özellikler ile ilgili metinde geçen örnekler şu şekildedir:

a) Bu grupta, en az iki eş göreve sahip öge ve bu ögelerin arasında da bağlama edatı (ve, veya, ama, ilâ, fakat, değil, ya da vb.) bulunur. Bu gruptaki eş görevli ögeler grubun kuruluşuna eşit olarak katılırlar.

- ağır (is.) / ve (be.) / derin (is.) (s.13)
- uzak (is.) / ve (be.) / dağınık (is.) (s.13)
- hayret (is.) / ve (be.) / korku (is.) (s.13)
- ceza (is.) / ve (be.) / cefa (is.) (s.14)
- hücum (is.) / ve (be.) / istila (is.) (s.14)
- teker teker (is.) / veya (be.) / ikişer ikişer (is.) (s.14)
- bütün tavanlar (is.) / ve (be.) / duvar kenarları (is.) (s.15)
- kadın (is.) / veya (be.) / erkek (is.) (s.18)
- bu ıssızlık (is.) /ve (be.) / bu gariplik (is.) (s.19)
- şefkat (is.) / ve (be.) / otorite (is.) (s.19)
- taravetine (is.) / ve (be.) / tatlılığına (is.) (s.22)
- akıllı (is.) / ve (be.) / hoşsohbet (is.) (s.22)
- Kastamonu (is.) / ile (be.) / Çankırı (is.) (s.23)
- rahat (is.) / ve (be.) / ferah (is.) (s.23)
- narin (is.) / ve (be.) / yuvarlak (is.) (s.24)
- ağır (is.) / ve (be.) / uzun (is.) (s.24)
- hayret (is.) / ve (be.) / sevinç (is.) (s.24)
- dikkat (is.) / ve (be.) / hayretle (is.) (s.25)
- gür (is.) / ve (be.) / kabarık (is.) (s.25)
- yuvarlak (is.) / ve (be.) / çıkıntılı (is.) (s.26)
- vahşi (is.) / ve (be.) / bakımsız (is.) (s.26)
- servet (is.) / ve (be.) / saman (is.) (s.28)
- reklam (is.) / ve (be.) / palavraların (is.) (s.30)
- yorgunluk (is.) / ve (be.) / şaşkınlık (is.) (s.31)
- kuru (is.) / ve (be.) / ıssız (is.) (s.32)
- bir güzel kamçı (is.) / ile (be.) / çizmeleri (is.) (s.55)
- utangaç (is.) / ve (be.) / sıkılğan (is.) (s.59)
- tahminleri (is.) / ve (be.) / tahlilleri (is.) (s.60)
- hantal (is.) ve (be.) / köhne (is.) (s.64)

b) Yapısında üç tane isim bulunan bağlama gruplarında bağlama edatı genellikle son ögeden önce gelir.

- yenilmez bir imreniş (is.) / bir tatlı üzüntü (is.) / veya (be.) / kesin bir kıskançlık (is.) (s.18)
- bu yabancı yer (is.) / bu derme çatma otel, (is.) / bu ıssızlık (is.) / ve (be.) / bu gariplik (is.) (s.19)
- himaye, (is.) / şefkat (is.) / ve (be.) / otorite (is.) (s.19)
- temiz merdivenleri, (is.) / temiz hanayları, (is.) / geniş, ferah yatak odaları (is.) / ve (be.) / nihayet o tatlı yoğurt çorbası (is.) (s.22)
- şatafatın, (is.) / gösterişin, (is.) / reklam (is.) / ve (be.) / palavraların (is.) (s.29)
- ağır, (is.) / hantal (is.) / ve (be.) / galiz mahlûklar (is.) (s.32)
- annesi, (is.) / karısı (is.) / ve (be.) / kız kardeşi (is.) (s.35)
- emniyet, (is.) / rahatlık (is.) / ve (be.) / ferah (is.) (s.38)
- Murat Bey'i (is.) / haremini (is.) / ve (be.) / hemşiresini (is.) (s.42)
- tabirler (is.) / kinayeler (is.) / ve (be.) / meseller (is.) (s.47)
- cansız (is.) / soluk (is.) / ve (be.) / kirli (i) (s.51)
- başka (is.) / yeni (is.) / ve (be.) / yabancı (is.) (s.73)
- heyecanları (is.) / sıkıntıları, (is.) / öfke (is.) / ve (be.) / dayakları (is.) (s.74)
- bu kısır derenin, (is.) / şu cılız ağaçların (is.) / ve (be.) / bunların ardındaki taşlık dikenlik tepelerin bütün sıtması (is.) (s.79)
- sarp (is.) / yalçın (is.) / ve (be.) / çetin (is.) (s.81)
- sabrı, (is.) / tahammülü (is.) / ve (be.) / inkişafımızı (is.) (s.81)
- Mebus Murat Bey'inkiler (is.) / bir vekil ailesi (is.) / bir doktor haremi (is.) / ve (be.) / onun hemşiresi (is.) (s.81)
- yumuşak, (is.) / pembe, (is.) / sessiz (is.) / ve (be.) / uslu (is.) (s.106)
- kuru, (is.) / sinirli (is.) / sert (is.) / ve (be.) / haşin (is.) (s.106)
- anlaşılır (is.) / açık (is.) / ve (be.) / basit (is.) (s.113)
- kanepeler, (is.) / koltuk (is.) / ve (be.) / tabureler (is.) (s.130)
- yumuşak, (is.) / sıcak (is.) / ve (be.) / munis (is.) (s.130)
- acayip (is.) / korkunç (is.) / ve (be.) / ihtilaçlı (is.) (s.131)

c) “*ne... ne...*” , “*hem... hem...*” , “*ister... ister...*” , “*kâh... kâh...*” , “*bazen... bazen...*” , “*...da ...da*” , “*ya... ya...*” , “*...mi ...mi*” gibi bağlama edatları, bağlama gruplarında isim unsurlarının ya başında ya da sonunda bulunur.

- **kâh** ensesinde **kâh** belinin ortasında **kâh** baldırlarında (s.14)
- **ne** kocasını kâfi derecede sevmeye **ne** de evine barkına istediği düzeni vermeye (s.18)
- **daha** şakrak **daha** babacan (s.26)
- **ne** bu evde **ne** bu dünyada. (s.26)
- **ne** tel **ne** duvak (s.27)
- **ya** yiyorlar **ya** yemiyorlar (s.30)
- **ne** Samanpazarı **ne** Çıkırıçılar yokuşu **ne** Balıkpazarı **ne** İstanbul Caddesi **ne** Karaoğlan Çarşısı (s.33)
- **hem** gülüyor **hem** söylüyor **hem** herkese hizmet ediyor **hem** de vire atıştırıyordu (s.37)
- **en** babacanı **en** samimisi (s.37)
- **hem** elli kuruş veririm **hem** de Mecliste kendisine bir hademelik vadettim. (s.37)
- **ne** ana dinlerler **ne** baba (s.46)
- **ne** bet **ne** bereket (s.46)
- **ne** gördüm **ne** de işittim (s.47)
- **hem** ata **hem** eşeğe (s.50)
- **hem** dikiş levazımı buluyor **hem** de kumaş (s.52)
- **ne** nezaket **ne** konuşkanlık **ne** yaraşlıktı. (s.59)
- **ne** kendileriyle ahabplık etmekten **ne de** at gezintilerinde beraber görünmekten çekindiği (s.60)
- **ne** ilk günkü gibi ukala ve merasimli **ne** ikinci defaki gibi toy **ne de** sonuncuda olduğu gibi askerce dürüst (s.61)
- aman **ne** uzak **ne** yüksek (s.61)
- sofranın güzelliği hakkında hoş a gidici bir söz **mü** söylemek yoksa bir şey görmemezlikten **mi** gelmek (s.68)
- **ya** gitti **ya** gitmedi (s.73)
- **ne** yaz sonu **ne** kış sonu (s.76)

- **ne** bir pişmanlık **ne** bir azap **ne** de bir korku emaresi (s.85)
- **bazen** ona **bazen** yirmiye (s.88)
- **ya** tasvibe **ya** kabule (s.104)
- o yemekten **mi** o içtiği şaraptan **mi** (s.104)
- **kâh** İstanbul'da **kâh** Avrupa'da (s.106)
- **ya** görmemezlikten geliyorlar **ya da** gayet soğuk bir tarzda selamlaşıp geçiyorlar (s.107)
- **gerek** Kaligurisi'de **gerek** Fegara'da (s.109)
- **ya** daralmış **ya** eskimiş (s.109)
- **ya** bir zelzele **ya** bir tufan (s.110)
- **ne** bir tufan oldu **ne** zelzele (s.110)
- **kâh** çiftler **kâh** üçer dörder (s.110)
- **belki** bir ayinin **belki** bir yemeğin **belki de** bir çalgının adı idi (s.111)
- **ne** birini **ne** öbürünü (s.114)
- süslü bir yastık **mi** yoksa canlı bir mahlûk **mu** (s.116)
- gülmek **mi** ağlamak **mi** (s.117)
- **hem** evdeki kalabalıktan **hem** hayatında ilk defa gördüğü bu eşyalardan (s.131)
- **ne** acayip **ne** akıl almaz (s.137)
- gidenler **mi** haklıdır, o salonda dans edenler **mi**? (s.139)

d) “ile” bağlama edatı bazı durumlarda kendinden önce gelen isim unsuruyla birleşebilir. “ile” bağlama edatı kendisinde önce gelen isim unsuruyla **-(y)İA** biçiminde birleşir.

- Onun içindir ki, **Selma Hanım'la Nazif**, Kastamonu ile Çankırı arasındaki konakta, bütün geceyi yolun ortasında bir arabada geçirdiler. (s.23)
- **Nazif'le Murat Bey**, bağın kütükleri arasında konuşarak dolaşıyorlardı. (s.36)
- **Bizim Şeyh Emin'le Nuri Hoca** geliyor. (s.42)
- **Selma Hanım'la Hakkı Bey**, eski yürüyüş temposunu buluncaya kadar Nazif'i epeyce arkada bıraktılar. (s.57)
- **Hemşiresiyle haremi** ne diyeceklerini ne yapacaklarını şaşırmış bir halde idiler.(s.68)

- Odanın öbür ucunda *ilk karısıyla büyük çocukları* yatıyordu. (s.75)
- Elverir ki, *sizinle benim* aramda bir anlaşmazlık olmasın. (s.141)
- *onun derdiyle onun elemi* (s.147)
- *Selma Hanım'la Hakkı Bey'in karılık kocalık bağlarını* (s.147)
- *Selma Hanım'la Neşet Sabit*, Kaledibi'nin Cebeci'ye bakan yamacında geniş taraçalı bir apartmanda oturuyorlardı. (s.185)

e) Bağlama gruplarında birleşen unsurlar kelime gruplarından oluşabilir.

- *bu ağır yürüyüşlü ve pis kokulu* (s.14) (isim unsurları: sıfat tamlaması)
- *bu hücum ve istila hareketi* (s.14) (birinci isim unsuru: sıfat tamlaması, ikinci isim unsuru: isim tamlaması)
- *bir han peykesi üzerine serdiği ve kar gibi beyaz çarşafı örttüğü* (s.14) (isim unsurları: sıfat-fiil grubu)
- *bütün tavanlar ve duvar kenarları* (s.15) (birinci isim unsuru: sıfat tamlaması, ikinci isim unsuru: isim tamlaması)
- *Bu odayı ve bu evi* (s.15) (isim unsurları: sıfat tamlaması)
- *su taşımaya ve mutfakta ateş yakmaya* (s.15) (isim unsurları: isim-fiil grubu)
- *intizar ışığı parlatan ve o gizliliği kendisine esrarlı bir cazibe veren* (s.17) (isim unsurları: sıfat-fiil grubu)
- *teninin rengi ve mafsalsal yerlerinin narinliği* (s.25) (isim unsurları: isim tamlaması)
- *yemek masasını ve yatak odasındaki karyolayı* (s.44) (birinci isim unsuru: isim tamlaması, ikinci isim unsuru: sıfat tamlaması)
- *çene çaldığı veya onları söylettiği* (s.44) (isim unsurları: sıfat-fiil grubu)
- *ipek çorap ve uzun ökçeli iskarpin* (s.50) (isim unsurları: sıfat tamlaması)
- *bir rütbe ve bir üniforma* (s.59) (isim unsurları: sıfat tamlaması)
- *toprağa, maddeye ve hesaba bağlı bulduğu ve bunu açıktan açığa yüzüne vurduğu* (s.60) (isim unsurları: sıfat-fiil grubu)
- *Neşveli bir at ve mahmuz şakırtısı* (s.68) (birinci isim unsuru: sıfat tamlaması, ikinci isim unsuru: isim tamlaması)
- *gündelik hayatın kaygıları ve istikbale ait kısır tasavvurlar* (s.80) (birinci isim unsuru: isim tamlaması, ikinci isim unsuru: sıfat tamlaması)

- *bütün bir milletin ıstırabıyla yaşayan ve bu ıstırabın içinde peşin bir bahtıyarım* (s.80) (birinci isim unsuru: sıfat-fiil grubu, ikinci isim unsuru: sıfat tamlaması)
- *barut kokusu ve silah sesleri* (s.83) (isim unsurları: isim tamlaması)
- *kızgın bir güneş ve koyu bir toz tabakası* (s.88) (isim unsurları: sıfat tamlaması)
- *taştan taşa sekerek ve elleriyle kerpiç duvarlara tutunarak* (s.89) (isim unsurları: zarf-fiil grubu)
- *samimi ahbap veya resmi tanıdık* (s.107) (birinci isim unsuru: sıfat tamlaması, ikinci isim unsuru: sıfat-fiil grubu)
- *onun yanına sokulduğu ve onu harekete getirmeye çalıştığı* (s.116) (isim unsurları: sıfat-fiil grubu)
- *yapanın bilgisine ve yaptıranın zevkine* (s.127) (isim unsurları: isim tamlaması)
- *birbirinden örnek alan ve bazıları hep bir mimarının elinden çıkmış bulunan* (s.127) (isim unsuru: sıfat-fiil grubu)
- *İstanbul'dan bir misafir veya Berlin'den bir mühendis* (s.128) (isim unsurları: sıfat tamlaması)
- *toprağın karakterini ve makinaların huyunu* (s.182) (isim unsurları: isim tamlaması)
- *fabrikaların büro işlerinde veya paket ve ambalaj dairelerinde* (s.183) (isim unsurları: isim tamlaması)

f) Bağlama grubu, kelime gruplarında veya cümlelerde isim, sıfat ve zarf görevinde bulunur.

- Selma Hanım, genç adamı *uzun ve derin* bir bakışla süzdü. (s.132) (sıfat)
- Öyle ki dönenler arasından Selma Hanım'ın kendisine birkaç *nezaket ve dostluk işareti* gösterdiğinin farkına bile varmadı. (s.133) (isim)
- Türk kadınları, *çarşaf ve peçelerini* işe gitmek, çalışmak için daha kolaylık olur diye çıkarıp atacaklardı. (s.135) (isim)
- Oturduğu mahallede henüz hiçbir evin *ne elektriği ne suyu* vardı. (s.137) (isim)

- Derken bir sokak başından kadınlı erkekli bir küme insan ellerinde **mumlu ve yağlı** fenerlerle önüne çıkıverdiler. (s.137) (sıfat)
- Doğrusu, Neşet Sabit kendisini **ne onlardan ne bunlardan** addedebiliyordu. (s.139) (isim)
- Ve bunu söylerken genç adamın **geniş, güzel ve yuvarlak** alını üstüne düşen **gür, kara ve dağınık** saçlarına baktı. (s.140) (sıfat, sıfat)
- **Sert ve keskin** ruhlu bir idealistti. (s.141) (sıfat)
- Bütün bu **ahbap ve akran kalabalığı** içinde, bu aslını hüviyetini iyice bilmediği genç, ona herkesten **daha yakın, daha dost ve daha munis** geliyordu. (s.144) (isim, zarf)
- Genç kadının, bu şampanyanın rengini andıran gözleri **siyah ve uzun** kirpiklerinin arasından pırıl pırıl parlıyordu. (s.145) (sıfat)
- Bütün bu soğuk aile nizamları, Selma Hanım'ın **sıcak ve samimi** ruhuna uygun gelmemekle beraber sesini çıkarmıyor, sesini çıkarmasına kadınlık gururu mani oluyordu. (s.148) (sıfat)
- Kendi aralarında da daimi bir **rekabet ve geçimsizlik** havası hüküm sürmekteydi. (s.148) (isim)
- Yenişehir'de bütün evler sanki bir **benlik ve benlikçilik** kalesi gibidir. (s.149) (isim)
- Selma Hanım'ın bu soğuk atmosfer içinde Tacettin mahallesindeki **eski hayatını ve eski tanıdıklarını** hasretle aradığı zamanlar çoktur. (s.149) (isim)
- Selma Hanım'ın **anladığı ve özlediği** tarzda çalışanlarına pek rast gelinmiyordu. (s.152) (sıfat)
- Ooo... Mademki mutlaka hayatınızı kendiniz kazanmak istiyorsunuz, **mali ve ticari** müesseselerin birinde pekâlâ bir vazife bulabilirsiniz. (s.158) (sıfat)
- Genç kadın **bir bankada veya bir şirkette** çalışmayı hiç cazip bulmuyordu. (s.158) (isim)
- Selma Hanım'ın sırtında **ince ve gümüşü** bir kürk başında bir küçük siyah kadifeden şapka ellerinde de beyaz eldivenler vardı. (s.161) (sıfat)

- O rahibeler ki ***gönül açıklıklarını ve ruh sıtmalarını*** dindirmek için çıplak vücutlarını kamçılatırlardı. (s.162) (isim)
- Lakin o köşede bütün sokak başını kaplayan bir ***geniş ve kirli*** su birikintisi hasil olmuştu. (s.163) (sıfat)
- Buraya bir ucuna basılınca öbür ucu havaya kalkan ***ince ve uzun*** bir tahta uzatılmıştı. (s.163) (sıfat)
- Selma Hanım yalnız çocukluğunu bildiği bu delikanlının yüzüne değil hemen Ankara'nın ***herkesine ve her şeyine*** aynı ***şefkat ve dikkatle*** bakıyordu. (s.177) (isim, zarf)

8.1. Bağlama Grubunun Diğer Kelime Grupları İçindeki Durumu

8.1.1. Bağlama Grubunun Sıfat Tamlamalarında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması

- ***uzak ve dağınık*** bir ses (s.13)
- ***ince ve duygulu*** deri (s.14)
- ***acayip ve eğlenceli*** bir hadise (s.19)
- ***çıplak ve süfli*** dekor (s.21)
- ***imkânsız ve hazine*** bir düşünce (s.21)
- ***yuvarlak ve çıkıntılı*** surat (s.26)
- ***vahşi ve bakımsız*** saç (s.26)
- ***hantal ve galiz*** mahlûklar (s.32)
- ***kısa ve kalın*** ses (s.32)
- ***kalın ve bol*** eldiven (s.39)
- ***basit ve iptidai*** dekor (s.39)
- ***keskin ve sert*** bir ruh (s.41)
- ***uzun ve derin*** bir uyku (s.44)
- ***bodur ve sıska*** bir ağaç (s.51)
- ***canlı, soluk ve kirli*** tabiat (s.51)
- ***genç ve güzel*** kadın (s.55)
- ***sivri ve keskin*** bir ses (s.58)
- ***geniş ve boş*** bir saha (s.62)

- *yeni ve yabancı bir mesele* (s.73)
- *tek ve تنها* kelimeler (s.75)
- *toy ve mahcup gençler* (s.93)
- *masum ve acıklı gaflet* (s.193)
- *mahzun ve mazlum bir hal* (s.195)
- *sert ve asık surat* (s.195)
- *güldürücü ve yüreğe dokunucu piyes* (s.200)
- *canlı ve coşkulu kalabalık* (s.200)
- *yerli ve yabancı dans* (s.201)

8.1.2. Bağlama Grubunun Belirtili İsim Tamlamalarında Tamlayan Unsur Olarak Kullanılması

- *ana olmanın ve kim bilir ne büyük zahmetlere katlanmış bulunmanın ağırlığı* (s.26)
- *eşyaların ve resimlerin yerleri* (s.44)
- *kocasının ve Hakkı Bey'in yardımları* (s.53)
- *Nazif' in ve bütün Ankara' daki ahbablarının itirazları* (s.84)

8.1.3. Bağlama Grubunun Belirtisiz İsim Tamlamalarında Tamlayan Unsur Olarak Kullanılması

- *hücum ve istila hareketi* (s.14)
- *kaçış ve kurtuluş parolası* (s.17)
- *ümit ve intizar ışığı* (s.17)
- *şefkat ve otorite kudreti* (s.19)
- *iş ve ticaret âlemi* (s.28)
- *taş ve toprak yığınları* (s.64)
- *köy ve kır hayatı* (s.122)
- *medrese ve imarethane mimarisi* (s.127)

8.1.4. Bağlama Grubunun İsim Tamlamalarında Tamlanan Unsur Olarak Kullanılması

- *insanların neşesi ve heyecanı* (s.35)
- *kocasının hesaplılığı ve maddeye bağlılığı* (s.60)

- *Bugünün heyecanları, sıkıntıları, öfke ve dayakları* (s.74)
- *Avrupalı erkeklerin hali ve tavırları* (s.117)

8.1.5. Bağlama Grubunun Edat Gruplarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması

- *hayret ve korku ile* (s.14)
- *siyah ve beyaz tire ile* (s.50)
- *merhamet ve himaye ile* (s.87)
- *Avrupa adap ve muaşeretine dair* (s.117)

8.1.6. Bağlama Grubunun Birleşik Fiil Gruplarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması

- *ceza ve cefa çekmek* (s.14)

9. Unvan Grubu

Kişi isimleriyle birlikte akrabalık, rütbe veya meslek bildiren kelimelerin yan yana gelerek oluşturduğu kelime grubudur. Bu grubu oluşturan unsurlar birbirlerine eksiz bir biçimde bağlanırlar. Unvan grubunda vurgu ilk unsur olan kişi ismi üzerindedir. Bu grupta ilk önce kişi ismi sonra unvan isimleri gelir.

Bazı dil bilimcilerin unvan grubu hakkındaki görüşleri şu şekildedir:

Leylâ Karahan unvan grubunu “Bir şahıs ismiyle, bir unvan veya akrabalık isminden kurulan kelime grubu” şeklinde tanımlamıştır (2020, s. 68).

Halil Açıkgöz ve Muhammet Yelten unvan grubunu şu şekilde açıklamıştır “Türkçede hısımlık, akrabalık, rütbe, unvan bildiren kelimeler vardır: dede, baba, hanım, teyze, anne, dayı, ağabey, paşa, gazi, hakan, kağan, hoca, yüzbaşı, kız, oğlan, meslek adları vb. gibi. Unvan grubu, insan adlarından biriyle teşkil edilen bir kelime grubudur” (2005, s. 42).

H. İbrahim Delice unvan grubunu “Bir şahıs, unvan veya akrabalık isminden kurulan kelime öbeğidir: **Fevziye** / Hanım, **Veli** / Bey, **Osman** / Bey, **Mehmet** / Efendi” şeklinde açıklamıştır. Delice, unvan grubunda birleşim esnasında grubun herhangi bir unsurunun ek almadığını ve bu grupta kişi isminin özel isim öbeği olabileceğini ifade etmiştir (2018, s. 32).

Tuncay Böler unvan grubunu “Bir kişi adıyla ondan sonra gelen unvan, akrabalık adı, meslek adı, rütbe, mesleki aşama veya toplumsal düzey bildiren kelimenin eksiz olarak meydana

getirdikleri kelime grubu” şeklinde tanımlamıştır. Böler bu grubun temel ögesinin, birinci öge olan kişi adı olduğunu dile getirmiştir (2019, s. 132).

İsmet Cemiloğlu unvan grubunu “Şahıs isimlerinin sonuna bir unvan veya akrabalık isimleri getirilerek yaptığımız kelime grupları” şeklinde tanımlamıştır (2001, s. 39).

Zeynep Korkmaz unvan grubunu “Bir şahıs ismi ile bir unvan ve akrabalık gösteren adın eksiz olarak yan yana gelerek oluşturduğu belirtme grubu” biçiminde tanımlamıştır. Korkmaz ayrıca unvan bildiren ismin şahıs adından önce de sonra da gelebileceğini ifade etmiştir (2019, s. 233).

Özellikleri

Yukarıda unvan grubuyla ilgili genel bilgiler verilmiştir. Bu genel bilgilerden hareketle unvan grubunun özellikleri ve bu özellikler ile ilgili romandan tespit edilen örnekler şu şekildedir:

- a) Unvan grubu iki unsurdan oluşur. İlk unsur bir şahıs ismidir ve başta bulunur; ikinci unsur ise bir unvan, akrabalık veya meslek ismidir ve sonda bulunur. Bu iki unsur arasındaki birleşme eksiz bir şekilde gerçekleşir.

- *Nazif Bey* (s.15)
- *Selma Hanım* (s.18)
- *İsmail Çavuş* (s.23)
- *Ömer Efendi* (s.24)
- *Hatice Hanım* (s.25)
- *Vehbi Bey* (s.27)
- *Veysel Efendi* (s.28)
- *Cemile Hanım* (s.42)
- *Nuri Hoca* (s.42)
- *Hüseyin Efendi* (s.47)
- *Sabire Hanım* (s.48)
- *Hakkı Bey* (s.49)
- *Murat Bey* (s.51)
- *Halime Hanım* (s.66)
- *Esmâ Hanım* (s.165)

- *Yıldız Hanım* (s.210)
- *İsmet Paşa* (s.233)

b) Bu grupta şahıs isimleri, birleşik isim şeklinde de karşımıza çıkabilir.

- *Ahmet Nazif Bey* (s.17)
- *Halide Edip Hanım* (s.18)
- *Neşet Sabit Bey* (s.82)
- *Mustafa Kemal Paşa* (s.85)

c) Unvan grubu, kelime gruplarında ve cümle içerisinde isim görevi üstlenir.

- Lâkin, o ilk İnebolu gecesi *Selma Hanım*'ın taze ruhunun bütün taravetine ve tatlılığına rağmen türlü bedeni işkenceler içinde bir kabus gibi geçti. (s.22)
- Bunun eteklerinde ihtiyar *İsmail Çavuş*'un hanı, temiz merdivenleri, temiz hanayları, geniş, ferah yatak odaları ve nihayet o tatlı yoğurt çorbasıyla bir baba ocağı kadar rahat ve munisti. (s.22)
- Gerçi, ev sahibi *Ömer Efendi*'nin ihtiyar anasından başka her iki karısı ve kız kardeşi üç gün sırayla onun imdadına koşmuşlardı. (s.24)
- *Veysel Efendi*, rengi atmış zibidi cer mollası üniformasını hâlâ sırtında taşıyordu. (s.29)
- *Murat Bey*, onu misafirlerine takdim ederken Kuva-yı Milliye'nin birkaç mühim muvaffakiyetini saymış: "İşte, onların kahramanı bu *Hakkı Bey*'dir" demiştir. (s.40)
- Bu sefer ne yaz sonu ne kış sonu olmamasına ve işlerin tam durgun zamanına rasgelmesine rağmen efendisinin bu vakitsiz uykusuzluğu *Hatice Hanım*'ı baya şaşırttı. (s.76)
- Burada, *Nazif Bey*'in hareminden başka Mebus Murat Bey'inkiler, bir vekil ailesi, bir doktor haremi ve onun hemşiresi bir genç kız vardı. (s.81)
- *Cemile Hanım*, süvariye geldiği dakikadan beri...(s.116)
- *Esma Hanım* kuzum sen misin? (s.165)
- Bir defa *Yıldız Hanım*, benim içinde büyüdüğüm, tahsilimi yaptığım, gözümü açıp kendimi bildiğim devirlere ait hiçbir şey hatırlamıyor. (s.218)

d) İlk unsuru unvan, meslek, rütbe ya da akrabalık ismi olan “*Sultan Orhan, Dede Korkut, Hoca Nasrettin, Doktor Murat, Hemşire Selma, Baba Necmi*” gibi kelime grupları, unvan grubu değil birleşik isim grubudur (Karahana, 2020, s. 69)

- Binbaşı Hakkı Bey (s.39)
- Şeyh Emin (s.54)
- Gazi Mustafa Kemal (s.171)

9.1. Unvan Grubunun Diğer Kelime Grupları İçindeki Durumu

9.1.1. Unvan Grubunun Sıfat Tamlamalarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması

- *ihtiyar İsmail Çavuş* (s.22)
- *mücevher taşıyan Murat Bey* (s.116)

9.1.2. Unvan Grubunun İsim Tamlamalarında Tamlayan Unsuru Olarak Kullanılması

- *Nazif Bey’in karısı* (s.15)
- *Ahmet Nazif Bey’in karısı* (s.17)
- *Halide Edip Hanım’ın menkıbeleri* (s.18)
- *Nazif Bey’in haremi* (s.81)
- *Hatice Hanım’ın sesi* (s.164)
- *Ömer Efendi’nin anası* (s.165)
- *Selma Hanım’ın omuzları* (s.165)
- *Selma Hanım’ın etrafı* (s.165)
- *Hakkı Bey’in haremi* (s.166)
- *Selma Hanım’ın huzuru* (s.168)
- *Ömer Efendi’nin eve dönme saati* (s.168)
- *Gazi Mustafa Kemal’in Türk milletine hitabesi* (s.171)
- *Selma Hanım’ın coşkunuğu* (s.172)
- *Selma Hanım’ın hassasiyeti* (s.173)
- *Selma Hanım’ın dizleri* (s.175)
- *Selma Hanım’ın aklı* (s.182)
- *Selma Hanım’ın kalbi* (s.195)

- *Selma Hanım'ın yüreğine* (s.218)
- *Yıldız Hanım'ın düğünü* (s.226)
- *Selma Hanım'ın düğünü* (s.226)
- *Neşet Sabit'in romanı* (s.226)
- *Neşet Sabit'in saçları* (s.228)
- *Neşet Sabit'in kolu* (s.231)

9.1.3. Unvan Grubunun Edat Grubunda İsim Unsuru Olarak Kullanılması

- *Selma Hanım'a karşı* (s.215)
- *Selma Hanım'a göre* (s.220)
- *Selma Hanım için* (s.234)

10. Birleşik İsim Grubu

Birleşik isim, birden fazla ismin yan yana gelerek oluşturduğu kelime grubudur. Birleşik isim grubunda vurgu son isim üzerindedir. Grubun oluşturan isim unsurları herhangi bir ek almadan birleşirler.

Birleşik isim grubunun adlandırılması ve tanımı konusunda dil bilimciler arasında farklı görüş ve düşünceler mevcuttur. Özellikle Abdurrahman Özkan'ın “Bir Söz Dizimi Terimi: Özel İsim Grubu” adlı makalesi bu farklılığı ortaya koyar cinstendir. Dil bilimcilerin birleşik isim konusundaki görüş ve düşünceleri şu şekildedir:

Mustafa Özkan ve Veysi Sevinçli birleşik isim grubunu “Birden çok ismin meydana getirdiği ve bir şahsa ad olan kelime grubudur *Faruk Nafiz, Mehmet Emin Yurdakul, Kemal Tahir, Orhan Veli* vb. gibi” biçiminde açıklamış ve birleşik isimlerin çoğunlukla özel isimlerden meydana geldiğini ifade etmişlerdir (2009, s. 37) .

Bilal Aktan birleşik isim grubunu, bir kişinin ismi olmak üzere bir araya gelen isimlerin oluşturduğu kelime grubu şeklinde tanımlamıştır. Aktan aynı zamanda bu grubu meydana getiren isimlerin hepsinin özel isim olduğunu belirtmiştir (2016, s. 26).

Muharrem Ergin birleşik isim grubunu “Bir nesnenin ismi olmak üzere yan yana gelen birden fazla ismin meydana getirdiği kelime grubu” şeklinde tanımlayıp birleşik isimlerin eksiz olarak birleştiğini söylemiştir. Ergin ayrıca birleşik kelime ile birleşik ismin birbirine

karıştırılmamasını ifade etmiştir. Birleşik isimlerin özel isimlerden, birleşik kelimelerin cins isimlerden oluştuğunu dile getirmiştir (2009, s. 356-357) .

Leylâ Karahan birleşik isim grubunu, bir kişi ismi olmak için en az iki ismin bir araya gelerek oluşturduğu kelime grubu biçiminde tanımlamıştır. Karahan iki ve ikiden fazla tüm kişi adlarının birleşik isim olduğunu ifade etmiştir (2020, s. 68).

H. İbrahim Delice birleşik isim grubunu “*özel isim öbeği*” şeklinde ele almış ve şu şekilde tanımlamıştır: “Birden fazla yalın veya kalıplaşmış kelimenin bir kişi veya varlık ismi oluşturmasıyla ortaya çıkan kelime öbeğidir (*Mehmet/ Kaplan, Halide/Edip/Adıvar, Orhan/Veli, Faruk Nafiz/ Çamlıbel*) gibi” (2018, s. 31).

Mehmet Özmen birleşik isim grubunu “Birleşik isim, iki veya daha fazla özel adın, bir kişiyi, bir yeri veya bir nesneyi karşılamak üzere, arka arkaya gelmesiyle oluşur. Aralarında asıl öge yardımcı öge ayrımı yoktur; ancak, asıl isimlerle soyadlarının işlevleri birbirinden farklıdır.” şeklinde açıklamıştır (Özmen, 2013’ten akt; Özkan A. , Bir Söz Dizimi Terimi: Özel İsim Grubu, 2018).

Abdurrahman Özkan, Mustafa Toker, Ufuk Deniz Aşçı birleşik isim grubunu “*özel isim grubu*” olarak ele almış ve şu şekilde açıklamıştır:

“Bir şahsa özel ad olmak üzere iki veya daha fazla özel ismin bir araya gelmesiyle oluşan kelime grubuna özel isim grubu denir. Özel isim grubunda en az iki özel isim bulunur. İkili üçlü bütün şahıs isimleri özel isim grubunu oluşturur. Özel isim grubunda isimler doğrudan doğruya herhangi bir ek almaksızın yan yana gelirler: *Yahya Kemal Beyatlı, Peyami Safa, Muharrem Ergin* vb.” (Özkan , Toker , & Aşçı, 2020, s. 73).

Abdurrahman Özkan “*Bir Söz Dizimi Terimi: Özel İsim Grubu*” adlı makalesinde birleşik isim hakkındaki görüşlerini şu şekilde aktarmıştır:

“Birleşik isim, değişik kelime grubu kalıplarıyla oluşturulan ve fiil özelliği göstermeyen birleşik kelimelerin ortak adı olduğuna göre özel isimlerden oluşan kelime grubunu *özel isim grubu* olarak adlandırmak yerinde olacaktır. *Birleşik isim grubu* terimi yerine *özel isim grubu* terimini tercih etmek, değerlendirilen örnekler açısından en uygun olanıdır. *Mehmet Kaplan, Ahmet Caferoğlu, Reşat Nuri Güntekin* gibi yapıları karışıklığı önlemek ve kullanılan örnekleri dikkate alarak *özel isim grubu* olarak adlandırmak daha doğrudur” (Özkan A. , 2018, s. 9).

Özellikleri

Yukarıda birleşik isim grubuyla ilgili genel bilgiler verilmiştir. Bu genel bilgilerden hareketle birleşik isim grubunun özellikleri ve bu özellikler ile ilgili romandan tespit edilen örnekler şu şekildedir:

a) İki veya ikiden fazla tüm kişi adları birleşik isim grubu içerisinde yer alır.

Bu grubu meydana getiren isimler eksiz bir biçimde birleşirler.

- Ahmet (is.) / Nazif (is.) (s.17)
- Halide (is.) / Edip (is.) (s.18)
- Selim (is.) / Necati (is.) (s.82)
- Neşet (is.) / Sabit (is.) (s.156)
- Mustafa (is.) / Kemal (is.) (s.171)
- Napoleon (is.) / Bonaparte (is.) (s.190)

b) Birleşik isim grubu, kelime grubu ve cümlelerde isim görevi üstlenir.

- İşte **Mustafa Kemal**, bu tribünlerin birinden, bu çöl parçası üstünde kaynaşan halka hitap ediyordu ve Selma Hanım, başına ayrılmış iskemlelerin birinden onu dinliyordu. (s.171)
- **Neşet Sabit**, kuzgun, siyah saçlı başını bir adak gibi Selma Hanım'ın dizleri üstüne bırakıyor ve Selma Hanım, gözlerini kapayıp dakikalarca uzun, sonsuz ve sayısız dakikalarca, bu genç başın asi perçemlerini okşuyordu. (s.175)
- **Napoleon Bonaparte**, istediği vakit ve istediği kadar uyku uyurmuş. (s.190)

11. Ünlem Grubu

Bir ünlem ile bir ismin bir araya gelerek oluşturdukları kelime grubudur. Bu grupta birinci unsur ünlem ögesi iken ikinci unsur isim ögesidir. Bu grupta vurgu birinci öge olan ünlem ögesindedir.

Leylâ Karahan ünlem grubunu bir isim unsuru ile bir ünlemin bir araya gelerek oluşturduğu kelime grubu biçiminde tanımlamıştır (2020, s. 70).

Zeynep Korkmaz ünlem grubunu “Bir ünlem ile bir veya daha fazla ad ögesinin oluşturduğu kelime grubu. Bu grup içindeki ad ögesi bir kelime grubu olabilir.” biçiminde açıklamıştır. Korkmaz ünlem grubunun cümle dışı bir öge olduğunu bu özelliğinden dolayı da cümlelerin herhangi bir yerinde bulunabileceğini belirtmiştir (2019, s. 238).

Muharrem Ergin ünlem grubunu şu şekilde açıklamıştır:

“Bir seslenme edatı ile bir isim unsurundan meydana gelen kelime grubudur. Seslenme edatı önce, isim sonra gelir. Eksiz bir birleşme olur. Edat tek kelime halinde, isim unsuru ise bir isim veya isim yerine geçen bir kelime grubu halinde bulunur: *a beyim, be birader, be adam, bre kız, ey arkadaş, hey Allahın kulu, yâ Ali, ey bu topraklar için toprağa düşmüş asker* misallerinde olduğu gibi” (Ergin, 2009, s. 362-362).

Bilal Aktan ünlem grubunu “Bir ünlem ve bir isim unsurunun bir araya gelmesiyle oluşan kelime grubu” şeklinde açıklamıştır. Aktan ayrıca ünlemlerin yoğun olan duyguların anlatılmasını sağladığından dolayı tabii yapılarında vurgu bulunduğunu ve bu yüzden de bu grubun vurgusunun ünlem unsuru üzerinde olduğunu ifade etmiştir (2016, s. 55).

Özellikleri

Yukarıda ünlem grubuyla ilgili genel bilgiler verilmiştir. Bu genel bilgilerden hareketle ünlem grubunun özellikleri ve bu özelliklerle ilgili örnekler şu şekildedir:

a) Ünlem grubunda önce ünlem sonra da isim ögesi gelir. Bu ögeler birbirleriyle eksiz olarak birleşirler.

- *Vah yavrucuğum*, sana pek yazık oldu. (s.24)
- Kimsesiz cenneti âlâ bile çekilmezmiş, *a yavrum* (s.35)
- *Ah efendim*, hakkınız var. (s.52)
- *A hanım abla*, nereden buldun bu gülleri? (s.66)
- *A canım*, Ankara muhiti, bu kadarını götürmez. (s.67)
- *A beyim*, yola çıkmak kolay mı? (s.89)
- *Aman Allah*, yaradana kurban olayım (s.111)
- Hakkı Bey: “*A hanım*” diyordu. (s.117)
- Çok uzağa düşmüşsün, *a Hanım!* (s.162)
- Kendi kendine diyordu ki: “Buralara gelip nasıl oturabileceğim? *Eyvah bana, eyvah bana!* (s.167)
- Ele baş ortaya çıkıp da “*haydi çocuklar*”... diye söze başlarken...(s.202)

b) Ünlem grubunda isim unsuru kelime grubundan oluşabilir.

- *Ah / bu yamru yumru boz duvar!* (s.31) (isim unsuru: sıfat tamlaması)
- *Ah / bir gramofonumuz olsa!* (s.33) (isim unsuru: sıfat tamlaması)

c) Ünlem grubu hitap bildiren ifadelerde bulunur. Cümlelerde cümle dışı öge olarak kullanılır ve cümlelerin herhangi bir yerinde bulunabilir.

- Kimsesiz cennetiâlâ bile çekilmezmiş, *a yavrum* (s.35)

- *A canım*, Ankara muhiti, bu kadarını götürmez (s.67)
- *Aman Allah*, yaradana kurban olayım (s.111)

12. Sayı Grubu

Basamak sistemine göre oluşan sayıların yer aldığı kelime grubudur. Bu kelime grubunda büyük sayılar başta, küçük sayılar sonda yer alır. Yani sayılar basamak sistemine göre sıralanır. Bu gruptaki sayılar eksiz olarak birleşir ve birbirlerinden ayrı olarak yazılır. Grubun vurgusu ise son unsur olan küçük sayı üzerindedir.

Bazı dil bilimcilerin sayı grubu hakkındaki görüşleri şu şekildedir:

Leylâ Karahan sayı grubunu “Basamak sistemine göre sıralanmış sayı isimleri topluluğu” olarak tanımlamıştır (2020, s. 72).

Muharrem Ergin Türkçede sayıların üç biçimde karşılık bulunduğunu ifade etmiştir. Birinci biçimi tek kelime; ikinci biçimi sıfat tamlaması; üçüncü biçimi ise sayı grubu biçiminde olduğunu ifade etmiştir. Sonra da sayı grubunu “Demek ki sayı grubu arka arkaya gelen iki veya daha fazla büyük sayı- küçük sayı unsurlarının meydana getirdiği kelime grubu” şeklinde açıklamıştır (2009, s. 363-364).

Bilal Aktan sayı grubunu şu şekilde açıklamıştır:

“Basamak sistemine göre sıralanmış sayı isimleri topluluğuna *sayı grubu* denir. Türkçede sayılar üç şekilde karşılanır; ya tek kelime olarak: *bir, iki, on, kırk, yüz, bin* vb. ya sıfat tamlaması kuruluşunda: *üç yüz, beş bin, yetmiş milyon* vb. ya da sayı grubu şeklinde: *kırk dokuz, yetmiş bir, yüz elli beş, bin dokuz yüz elli altı* vb.” (Aktan, 2016, s. 53).

H. İbrahim Delice sayı grubunu “Birleşimi eksiz olan ve basamak sistemine göre sıralanan sayı isimleri topluluğudur: (*on/iki, yirmi/üç, kırk/beş*) gibi” şeklinde açıklamıştır. Sayıları; tek kelimelik sayılar, sayı öbeği yapısındaki sayılar ve sıfat tamlaması biçimindeki sayılar olmak üzere üç grupta incelemiştir. Delice, sayı öbeği yapısındaki sayılar ile sıfat tamlaması biçimindeki sayıların arasında matematiksel bir ilişkinin varlığından da söz etmiştir (2018, s. 32).

Özellikleri

Yukarıda sayı grubuyla ilgili genel bilgiler verilmiştir. Bu genel bilgilerden hareketle sayı grubunun genel özellikleri ve bu özelliklerle ilgili romandan tespit edilen örnekler şu şekildedir:

a) Bu grupta unsurların sıralanışı basamak sistemine göredir. Yani sayılardan en büyük olanı en başta en küçük olanı ise en sonda yer alır. Sayılar arasında büyükten küçüğe doğru bir diziliş vardır. Bu sayılar eksiz bir biçimde birleşirler.

- on / beş (s.28)
- kırk / iki (s.38)
- otuz / iki (s.61)
- on / iki (s.138)
- on / üç (s.138)
- otuz / sekiz (s.209)
- yirmi / üç (s.218)
- on / altı (s.225)
- on / yedi (s.226)
- kırk / beş (s.227)

b) Kelime grubu biçimindeki sayılar ya sıfat tamlaması ya da sayı grubudur. Sıfat tamlamalarında vurgu başta olurken sayı grubunda sondadır.

- İstanbul'da **on beş** gün evvelinden başlayan göç hazırlıkları onun arkasından İnebolu seyahati, İnebolu'dan buraya o uzun giriş, bu odayı temizleyiş. (s.14) (sayı grubu)
- İnebolu'da yapılan pazarlığa göre her durakta bir gece kalmak şartı varken arabacı **kırk sekiz** saatlik bir işkenceye mahkûm etti ve ondan sonra Ankara'ya kadar yolculuğun hiçbir tatlı tarafı kalmadı. (s.23) (sayı grubu)
- **Kırk ikinci** bulutları gene gökyüzünde birbirinin üstüne yığılmaya başladı. (s.38) (sayı grubu)
- Binbaşı Hakkı Bey **otuz beş** yaşında ya var ya yoktur. (s.39) (sayı grubu)
- Bu Avrupalı'nın uydurduğu **yüz bin** yalandan biridir. (s.41) (sıfat tamlaması)
- Mamafih benim görüşüme göre iki sene zarfında Ankara şehrine **yüz elli bin** kişiye yetiyecek miktarda su akıtmak mümkün olacaktır. (s.104) (sıfat tamlaması)
- Şimdiki hesaplarımıza göre **iki milyon** lira kâfi geliyor. (s.104) (sıfat tamlaması)
- Bunun **beş yüz bin** lirası Şehremaneti'nde hazırdır. (s.104) (sıfat tamlaması)
- **iki yüz elli** voltluk ampulleri ...(s.137) (sayı grubu)

- *iki üç yüz* adım ilerledikten sonra... (s.138) (sıfat tamlaması)
- c) Sayı grubunda milyon basamağına kadar iki unsur vardır. Milyon basamaklı sayılar üç, milyar basamaklı sayılar dört unsurludur. Bu unsurlar kendi içerisinde sayı grubu, sıfat tamlaması ya da tek kelimeden oluşabilir.
- Binbaşı Hakkı Bey *otuz beş* yaşında ya var ya yoktur. (s.39)
otuz / beş: sayı grubu
 - Bunun *beş yüz bin* lirası Şehremaneti'nde hazırdır. (s.104)
beş yüz / bin: sıfat tamlaması
beş / yüz: sıfat tamlaması
 - *iki yüz elli* voltluk ampulleri... (s.137)
iki yüz / elli: sayı grubu
iki / yüz: sıfat tamlaması
- d) Bu grup söz dizimi içerisinde isim ve sıfat görevleri üstlenir.
- Kapının eşğinde *on iki, on üç* yaşlarında bir çocuk duruyordu. (s.138) (sıfat)
 - Selma Hanım'ın bundan *on iki, on üç* yıl evvel bir kere Eskişehir İstasyonu'nda işittiği sıcak ve tesirli ses. (s.172) (sıfat)
 - Selma Hanım bu *on beş* günlük yalnızlık ve işsizlik devrinde kendini tetkik ederken saçları arasında da birkaç tel ak buldu. (s.208) (sıfat)
 - Nitekim Selma Hanım da *otuz dokuz* yaşına rağmen kendini hâlâ ümit ve sevgi ile dolu hissetmek kudretini bu gençlikten alıyordu. (s.209) (sıfat)
 - Neşet Sabit bu kadar uzaktan ve en az on, *on beş* kişilik bir grubun içinde birdenbire onu nasıl seçebilmişti? (s.210) (sıfat)
 - Zira eğer Yıldız *yirmi üçünde* ise Neşet Sabit'ten *on iki, on üç* yaş küçük demektir. (s.218) (isim, sıfat)
 - *Otuz beşine* henüz geçmiş bir adamın *yirmi üç* yaşında bir kızla sevişmesinde akliselimi incitecek bir şey yok. (s.218) (isim, sıfat)
 - Ona göre tabiat, bundan *on altı* yıl evvel Nazif'le beraber İnebolu'dan Ankara'ya yaptıkları seyahat esnasında bir yaylıdan seyrettiği şeyler ve bunlarda çektiği zahmetler demektir. (s.225) (sıfat)
 - Ucu bucağı görünmeyen yeşil bahçelerin gölgeliklerinde bu son *on altı, on yedi* yıllık hummalı ömrünün bütün yorgunluklarını dindirdi. (s.226) (sıfat, sıfat)

- Selma Hanım, şimdi kırkıma, şimdi *kırk ikime* basıyorum (s.227) (isim)

12.1. Sayı Grubunun Diğer Kelime Grupları İçindeki Durumu

12.1.1. Sayı Grubunun Sıfat Tamlamasında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması

- *otuz beş* yaş (s.39)
- *otuz iki* diş (s.61)
- *iki yüz elli* voltluk ampuller (s.137)
- *on iki, on üç* yaş (s.138)
- *on altı* yıl (s.225)

13. Birleşik Fiil Grubu

Birleşik fiil, bir hareketi veya durumu karşılamak için birden fazla kelimenin bir araya gelerek oluşturduğu kelime grubudur. Birleşik fiillerin tanımı ve sınıflandırılması hususunda dil bilimcilerin farklı görüş ve önerileri mevcuttur. Araştırmacıların bazılarının birleşik fiil grubu hakkındaki görüşleri şu şekildedir:

Leylâ Karahan birleşik fiili “Bir hareketi karşılamak veya bir hareketi tasvir etmek üzere yan yana gelen kelimeler topluluğudur. Bu işlevlerinden dolayı birleşik fiiller, “*bir hareketi karşılayan birleşik fiiller*” ve “*bir hareketi tasvir eden birleşik fiiller*” olmak üzere iki grupta incelenir.” şeklinde açıklamıştır (2020, s. 73).

Bilal Aktan birleşik fiili “Bir isim ile bir yardımcı fiilin veya iki ayrı fiil şeklinin yahut da isim soylu bir veya birden fazla kelime ile bir esas fiilin birleşerek tek kavramı karşılayan fiil türüne *birleşik fiil* denir.” biçiminde tanımlamıştır. Aktan birleşik fiilleri bir isim ile yardımcı fiilin birleşmesinde oluşan birleşik fiiller, isim ile fiil birleşmesinden oluşan (deyimleşmiş) birleşik fiiller, bir sıfat-fiil ile yardımcı fiilin birleşmesinden birleşik fiiller, bir fiil ile yardımcı fiilin birleşmesinden oluşan birleşik fiiller olmak üzere dört grupta incelemiştir (2016, s. 43-53).

Günay Karaağaç birleşik fiilleri “Bir isim veya yardımcı fiillerden birini getirerek oluşturduğumuz söz öbekleri” biçiminde tanımlamıştır. Karaağaç birleşik fiil öbeklerini *isimlerden oluşanlar ve fiillerden oluşanlar* olmak üzere iki grupta incelemiştir (2017, s. 190).

H. İbrahim Delice birleşik fiilleri şu şekilde tanımlamıştır:

“Osmanlıcada fi’l-i mürekkeb diye adlandırılan, bir yardımcı fiil veya yardımcı fiil gibi kullanılan öz anlamından boşanmış bir fiilin isim, isim öbeği veya bir fiil şekline eklenmesiyle meydana gelen kelime öbeğidir: (rica/etmek, red/etmek, hesap /eylemek; gel / ivermek, düş/eyazmak, bak/ adurmak; küplere/ binmek, öne / çıkmak) gibi” (Delice, 2018, s. 30-31).

Yapılan bu çalışmada birleşik fiiller, Leylâ Karahan’ın yaptığı tasnif olan “*bir hareketi karşılayan birleşik fiiller*” ve “*bir hareketi tasvir eden*” birleşik fiiller olarak iki grupta incelenmiştir.

13.1. Bir Hareketi Karşılayan Birleşik Fiiller

Bu yapıdaki birleşik fiiller bir isim ile bir fiil ögesinden oluşur. Burada fiil ya yardımcı fiildir ya da gerçek anlamını kaybetmiş başka bir sözcüktür (Karahan, 2020, s. 73).

13.1.1. Ana Yardımcı Fiillerle Kurulan Birleşik Filler

Bu birleşik fiiller, bir isim unsuruyla et-, ol-, kıl-, yap-, bulun- yardımcı fiillerinin bir araya gelerek oluşturdukları fiil yapılarıdır.

Yukarıda birleşik fiil gruplarıyla ilgili genel bilgiler verilmiştir. Bu genel bilgilerden hareketle birleşik fiil gruplarının genel özellikleri ve bu özelliklerle ilgili örnekler şu şekildedir:

Özellikleri

- a) Bu yapıdaki birleşik fiillerde “et-, ol-, yap-, kıl-, eyle-, bulun-” yardımcı fiilleri kullanılır. Grubun temel unsuru olan isim başta, yardımcı fiil sonda bulunur. Yardımcı fiilin bu gruptaki görevi isim unsurunu fiil haline getirmektir.

isim unsuru + yardımcı fiil = birleşik fiil

- hücum (is.) + et- (yf.) = hücum et- (s.14)
- ifade (is.) + et- (yf.) = ifade et- (s.18)
- tedarik (is.)+ et- (yf.) = tedarik et- (s.19)
- sirayet (is.) + et- (yf.) = sirayet et- (s.19)
- teneffüs (is.) +et- (yf.) = teneffüs et- (s.20)

b) Yardımcı fiiller içerisinde en yaygın olarak kullanılan “et-” ve “ol-” yardımcı fiilleridir. Bu yardımcı fiillerden sonra yaygın olarak kullanılan diğer yardımcı fiiller “yap-, bulun-” fiilleridir. En nadir kullanılan yardımcı fiiller ise “kıl-” ve “eyle-” yardımcı fiilleridir.

- Nazif: “Ecevit’te inşallah **rahat ederiz**” diyordu. (s.22)
- Bu konakta öyle bir han vardı ki, Selma Hanım eşliğinden içeri bir adım atmaya **cesaret edemedi**. (s.23)
- Ama **hak ettik** değil mi? (s.23)
- Bu söz dudaklarından dökülürken önünde duran bu beyaz ve ince vücudu, bir an için, elinde bir ıslak bezle tahta silen, cam temizleyen veya iki yanında iki ağır güğümle avludan yukarıya su taşıyan, mafsalları şişmiş, beli kalınlaşmış bir kadın olarak **tasavvur etmişti**. (s.24)
- Doğrusu, ev sahipleri de bana çok **yardım ettiler**. (s.24)
- Ömer Efendi’yle evlenişi de bir **acayip olmuştu**. (s.27)
- ...alışkın bir tavırla **kabul etti**. (s.28)
- Hiçbir **reklam yapmadılar**. (s.29)
- ... gene onu **muhafaza ettiler**. (s.29)
- ...sıra ile **istifade ediyorlardı**. (s.29)
- ...onu **ziyaret ettiler**. (s.31)
- Benden çok **rica etti**, görüşelim diye.. (s.34)
- Lakin bütün bunlara rağmen Selma Hanım burasını Ankara’nın içine bin kere **tercih etti**. (s.35)
- Sıhhatli kız hem gülüyor hem söylüyor hem herkese **hizmet ediyor** hem de vire atıştırıyordu. (s.37)
- Fakat Selma Hanım bir kahramanı hele bir Kuvayı Milliye kahramanını hiç böyle **tasavvur etmiyordu**. (s.40)
- O gittikçe acılaştan bir tavırla sözüne **devam ediyordu**. (s.41)
- Selma: “Hanımlar, bir defa benim ziyaretimi **iade etmediler**, ben nasıl tekrar giderim?” diyordu. (s.49)
- “Murat Beylere geleceğiniz günü haber verin de atları **hazır edeyim**” dedi. (s.50)

- Bu şişman adamın akliselimle dolu ameli zekâsı genç kadın üzerinde rahatlık verici bir **tesir yaptı**. (s.53)
 - Buradan itibaren Hakkı Bey, hafif bir rahvan yürüyüşüne **müsaade etti**. (s.57)
 - Biz Yunan’a **yesir olduk**. (s.58)
 - Çünkü Çankaya’ya gitmek için bu suretle şehrin içinden **geçmemiş olacağız**. (s.60)
 - Kadının zihninden geçen fikri **tenkit ediyormuşçasına...** (s.65)
 - Bakışlarından ve duruşundan bu fikre hiç **iştirak etmediği** anlaşılıyordu. (s.67)
 - Selma Hanım, bu meseleyi açtığına **pişman olmuştu**. (s.67)
 - Onun içindir ki bütün bir hafta bu konuşmanın tesirini dağıtmaya çalıştı ve **muvaffak oldu**. (s.68)
 - Çünkü Cuma günü öğle yemeğine ahabları bizzat Nazif **davet etti**. (s.68)
 - Selma Hanım misafirlerini layıkıyla **kabul edebilmek** için elinden gelen her şeyi yapmış bütün koketliğini **sarf etmişti**. (s.68)
 - Hepsi, hepsi **emin olunuz**, fitrattan böyledirler. (s.69)
 - ...paldır küldür koşuşmaları **takip etti**. (s.70)
 - Gidip kardeşleriyle **istişare etmek** istedi. (s.73)
 - Pek **tayin edemiyordu**. (s.73)
 - Nazif Bey’i şöyle bir kenara çekip artık bu rezaletlere bir nihayet vermesini mi **talep edecekti?** (s.73)
 - O dikkatle yüzüne baktıkça öbürü başını önüne eğiyor gittikçe **süklüm büküm oluyordu**. (s.75)
 - Selma Hanım’ın sözlerine **devam edercesine...** (s.78)
- c) Tek başlarına kullanılmayan veya kullanıldığı zaman gerçek biçimlerini muhafaza edemeyen bazı isimler, yardımcı fille bitişik yazılır (Karahan, 2020, s. 74).
- Dokuz on saatlik yekpare bir uykuya rağmen vücudunun ve kafasının henüz lazım geldiği kadar dinlenmemiş olduğunu **hissediordu**. (s.14)
 - Anadolu’nun ortasında bu basit ve iptidai dekor içinde böylesine de rast geleceğini hiç **zannetmemişti**. (s.39)
 - Halime, Selma’nın inanmadığına **hükmederek** isim **zikrediyor** şahit ve vesika gösteriyordu. (s.48)

- Zira görüyorum ki siz ona **hükmedemiyorsunuz** o size **hükmediyor**. (s.57)
 - Çünkü tam o esnada ev sahipleri tarafından üç kadın, bir mahalle kedisi sinsiliğiyle birbirlerinin ardı sıra bu yana doğru geliyor, yavaş adımlarla merdivenlerden çıkıyor, yemek yenen odanın, sofaya açılan penceresi arkasına sokuluyor ve perde aralıklarından içeriyi **seyretmeye** çabalıyordu. (s.70)
 - Ömer Efendi, şimdiye kadar hiç bu çeşit meseleler **halletmeye** alışmamıştı ki bunun nasıl **halledilebileceğine** karar versin. (s.73)
 - ...ok yayının kaykılıp gerilişlerini **resmediyordu**. (s.83)
 - Selma Hanım hiç değilse bunlardan olmadığına ve bunlar arasında görülmediğine **şükrediyordu**. (s.88)
 - ...olmadığı kadar bağlanacağını **zannediyordu**. (s.97)
 - Hakkı Bey, bu kadar sade, bu kadar emin, bu kadar iyi ve faydalı bir teklifin hükümet tarafından niçin böyle isteksizlikle karşılandığını **keşfedemiyordu**. (s.104)
 - Eski fırka kumandanı, Alman silah arkadaşının sözlerini dinlerken kalbinden yüzüne doğru sıcak bir kan tabakasının çıktığını **hissediordu**. (s.104)
 - Eskiden, Neşet Sabit, istasyonun lambalarını, alelade bir medeniyet hasretiyle **seyrederdi**. (s.137)
 - Onunla bir dert ortağı olduğunu **hissetti**. (s.143)
 - Fakat **zannetmeyiniz** ki... (s.157)
- d) Ana yardımcı fiillerle oluşan birleşik fiillerde isim unsuru, bir sıfat-fiilden oluşabilir.**
Buradaki sıfat-fiil “ol-” veya “bulun-” yardımcı fiillerinden biriyle birleşir.
- Cuma günü buyurun hem **gezmiş eğlenmiş olursunuz**. (s.34)
 - Çünkü Çankaya’ya gitmek için bu suretle şehrin içinden **geçmemiş olacağız**. (s.60)
 - En uçta ayaklarını toprağa uzatmış, sırtını ağaca dayamış oturan Selma Hanım’ın yanı başında da Neşet Sabit Bey, bir taşın üstüne **ilişmiş bulunuyordu**. (s.82)
 - Benim gördüğümü sen de **görmüş olsan** inanırdın. (s.85)
 - Hele, Kayseri’ye son kafileler gittikten sonra artık bunlara kimse dönüp **bakmaz oldu**. (s.88)

- Ve o vakte kadar karanlık da **basmış olurdu**. (s.89)
- Huzurunu neden hiç **çekemez oldu**? (s.96)
- Karısına kaçmayı teklif ettiği “eğer sen gitmezsen ben yalnız başıma giderim” dediği dakika artık manevi hezimetin son derecesine **düşmüş bulunuyordu**. (s.96)
- Yatak odalarının ayrılmasıyla **tamamlanmış bulunuyordu**. (s.148)
- “Ben her ikimiz için de çalışamaz mıyım?” **diyecek oldu**. (s.158)
- Akla uygun bir mana **bulamaz olmuştu**. (s.190)
- Ama bunlardan evvel konuşulan sözlerden gündemin mevzusu hakkında seyirciler kâfi derecede **aydınlanmış bulunuyordu**. (s.196)
- İşte ellerini arkasına doğru götürüp göğsünü ileriye uzatıyor ve başı hafifçe yana **eğilmiş olarak** Neşet Sabit’e bakıyordu. (s.211)
- Selma apartmanın merdivenlerinden çıkarken adamakıllı **yorulmuş olduğunu** hissetti. (s.234)

e) Bu yapıdaki birleşik fiillerin isim unsuru kelime grubundan oluşabilir.

- Üç küçük yer odasının içinde sekiz dokuz kişi **haşır neşir oluyorlar**. (s.30) (isim unsuru: tekrar grubu)
- Bu şişman adamın akliselimle dolu ameli zekâsı genç kadın üzerinde **rahatlık verici bir tesir yaptı**. (s.53) (isim unsuru: sıfat tamlaması)
- Bundan bile **birçok Ankaralının haberi olmadı**. (s.90) (isim unsuru: isim tamlaması)
- Gerçi **milli felaketlerde bulunmuştu**. (s.96) (isim unsuru: sıfat tamlaması)
- Bu Almanlardan biriyle, Hakkı Bey, Cihan Harbi’nde **silah arkadaşlığı etmişti**. (s.103) (isim unsuru: isim tamlaması)
- Ayrıldı ama bu, genç kadınla **konuşmalarının sonuncusu oldu**. (s.122) (isim unsuru: isim tamlaması)
- Selma Hanım, gitgide **bunların tiryakisi oldu**. (s.124) (isim unsuru: isim tamlaması)
- İnsan bir defa tanıdığı ile ikinci rast gelişinde **kırk yıllık dost gibi oluyordu**. (s.150) (isim unsuru: edat grubu)
- Selma Hanım, ara sıra başını alıp **babasının yanına gidecek gibi oluyordu**. (s.150) (isim unsuru: edat grubu)

- ...birlikte **seyahat ettikleri** oluyordu. (s.154) (isim unsuru: sıfat-fiil)
- Hakkı Bey, bundan iki hafta evvel üç gün için diye **İstanbul'a gitmiş** bulunuyordu. (s.157) (isim unsuru: sıfat-fiil grubu)
- Ankara artık **pek sıkıntılı bir yer** olmuştu. (s.178) (isim unsuru: sıfat tamlaması)

13.1.2. Diğer Fillerle Kurulan Birleşik Fiiller

Bu yapıdaki birleşik fiiller bir isim ile bir gerçek fiilin yan yana gelerek oluşturduğu birleşik fiil birlikleridir. Bu yapıdaki fiil birlikleri gerçek anlamını kaybederek deyimleşmiştir.

Özellikleri

- a) Bu birleşik fiillerde yardımcı fiiller (*et-, ol-, kıl-, yap-, bulun-*) yerine asıl fiiller (*al-, ver-, tut-, bak-, gör- vb.*) yer alır. Bu yapıdaki birleşik fiillerde sözcüklerden biri veya tamamı ya gerçek anlamını kaybetmiş ya da deyimleşmiştir.

isim unsuru + asıl fiil unsuru = birleşik fiil

göz (isim) + gezdir (asıl fiil) = göz gezdirmek (birleşik fiil)

- Fakat bir türlü **kendine gelemiyordu**. (s.13)
- Onun yerini almak için **can atıyordu**. (s.18)
- Nazif, daha ilk adımda karısının **gözünü korkutmak** istemiyordu. (s.20)
- Beyaz, kar gibi beyaz geceliğinin yakasından sıyrılan narin ve yuvarlak omuz başlarından, ponponlu terlikleri içinde lüzumundan fazla görünen çıplak ayaklarına kadar vücudunun her tarafına **göz gezdirdi**. (s.24)
- Zavallı Halimecik **kendini tutamamış** (s.27)
- İşte Sungurlu Zedeler bu tarzın hiçbirini göstermedikleri içindir ki muhitte derhal tutumlu insanlar **şöhretini kazandılar**. (s.29)
- ...uzun bir **kahkaha kopardı**. (s.29)
- Misafirlerini, bağın sınırında karşıladı: “Yolumuz çok bozuk, çok bozuk” diyordu, “ fakat buranın havası, suyu için **kahrını çekiyoruz**.” (s.35)
- Ona acımak **aklından geçmeyecekti**. (s.36)
- Nazif, bu bulut oyunlarını **seyre dalmış** olan karısına... (s.38)
- Binbaşı Hakkı Bey, hiç **istifini bozmadı**. (s.42)

- ...**gönlünü avutmak** için türlü hoppalıklar yapıyordu. (s.44)
- **Aklından çıkıvermiş...** (s.45)
- kuzum meğerse amcasının oğluna **gönül vermiş**. (s.46)
- Nazif, karısından “ata binmeye bayılırım” sözünden dolayı böyle takılarak **öç alıyordu**. (s. 50)
- ...tatlı **diller dökmeye** başladı. (s.51)
- Hanımlar, derhal **söze karıştılar**. (s.52)
- **Kendini topladı** “ Ya sen, sen ne dedin? Beni hiç arkalamadın mı?” (s.67)
- Hakkı Bey derhal **sözlerini kesiyor** (s.69)
- ...pencereden yana bakmaktan **kendini alamıyordu**. (s.70)
- Onun için ocakta mutlaka biraz ateş bulundurulurdu ve Ömer Efendi’nin zihnen meşgul görüldüğü akşamlar, karıları başka bir odada yatmayı her vakitkinden daha ziyade **cana minnet bilirdi**. (s.76)
- ...hayretle **kulak kabartmaya** başladılar. (s.81)
- Hiç **ümitsizliğe düşmezdin**. (s.85)
- ...fikri denebilecek bir **haz duymakta** idi. (s.122)
- Zavallı Neşet Sabit, Nazif’in bundan beş altı yıl evvel o kadar ısırap ve şikâyetle ancak iki üç ayına dayanabildiği bir hayatı **ses çıkarmadan** sürüp gidiyordu. (s.122)
- ...herkesle beraber **mihnet çekmek...** (s.123)
- ...yeni bir **kabuk bağlar**. (s.123)

b) Bu yapıdaki birleşik fiillerin isim unsuru, isim çekim eki alabilir.

- Bir gün **aklını oynattı**. (s.46)
- Selma’ya adeta bir acımak hissi geldi ve düğümlenmiş kalbi çözülerek sağa sola tatlı **diller dökmeye** başladı. (s.76)
- Bunlar böyle bağdaşırken bir üçüncü **söze karıştı**. (s.111)
- Selma Hanım, yanına yaklaşıncı büsbütün **suratını astı**. (s.116)
- Cemile **omuzlarını silkti**. (s.116)
- ...genç adamla konuşmaktan **kendini alamadı**. (s.125)
- ...türlü fena **rüyalara dalıyorlardı**. (s.128)
- ...tahta kapıdan **içeriye dalıyorlardı**. (s.138)

- Bir üçüncüyü de istemek üzere iken yanı başında, ta yanı başında bir ses, *kulağına fısıldadı.* (s.145)
 - Burada herkes, o kadar kendi içine, *kendi kabuğuna çekilmiştir.* (s.149)
 - Kendi başımın *rahatına bakacağım.* (s.167)
 - Levh, *meydana gelmişti.* (s.174)
- c) Bu grubun isim veya fiil unsuru, kelime grubu biçiminde olabilir.
- *Ceza ve cefa çek-* (s.14) (isim unsuru: bağlama grubu)
 - *tatlı diller dökmek-* (s.51) (isim unsuru: sıfat tamlaması)

13.2.Bir Hareketi Tasvir Eden Birleşik Filler

Zarf-fiil eki almış bir fiil ile tasvir fiilinin bir araya gelerek oluşturduğu bir birleşik fiil türüdür. Buradaki tasvir fiili, gerçek fiile ihtimal, tezlik, yaklaşma, yeterlik vb. anlamlar katar.

Özellikleri

- a) Bu yapıda oluşan birleşik fiiller, zarf-fiil eki (-A, -I, -Ip) taşıyan bir fiil unsuru ve tasvir fiilinden oluşur. Bu yapıda oluşan birleşik fiillerde, asıl unsur olan fiil başta yardımcı unsur olan tasvir fiili sonda bulunur.

fiil + zarf-fiil eki (-A, -I, -Ip) + tasvir fiili = birleşik fiil

- don + a + kal-: *donakaldı* (s.15)
- yıka + a+ bil-: *yıkayabilmek* (s.20)
- ol + u + ver-: *oluvermiş* (s.25)
- bak + ı + ver-: *bakıverin* (s.25)
- kıy + ı + ver-: *kıyıvermişti* (s.27)
- bağır + ı + ver-: *bağırıvermişti* (s.27)
- yapıştır + a+ bil-: *yapıştırabilir* (s.142)
- çevir + i + ver-: *çeviriverdi* (s.202)
- katılaş + ı + ver-: *katılaşıvermişti* (s.207)
- gir + i + ver-: *giriveriyordu* (s.215)

- sokul + u + ver-: **sokuluvermişti** (s.215)
- yap + a + bil-: **yapabiliyorsunuz** (s.217)
- sor + a + bil-: **sorabilirsiniz** (s.217)
- ayır + a + bil-: **ayırabilir** (s.218)
- bak + a + bil-: **bakabilirim** (s.219)
- bul + a + bil-: **bulabilirsiniz** (s.219)
- sal + ı + ver-: **salıverecek** (s.232)
- seç + e + bil-: **seçebilirdi** (s.232)

b) “ver-, bil-, dur-, gel-, git-, kal-, koy-, gör-, yaz-” gibi yardımcı filleri, esas fiile *yeterlik, tezlik, devamlılık, beklenmezlik, yaklaşma, kolaylık, ihtimal* gibi anlamlar kazandırır.

- Karyolada yorgun, bitkin **düşüp kaldılar.** (s.22) (**devamlılık**)
- Böylece **uyuyup kaldılar.** (s.23) (**devamlılık**)
- Ömer Efendi’nin büyük karısı üstüne atıldı, kolundan yakalayıp **itiverdi.** (s.25) (**tezlik**)
- aha şöyle **kakıverecek** oldum, **düşeyazdın.** (s.25) (**kolaylık, yaklaşma**)
- mahallenin imamı gelmiş, nikâhlarını **kıyıvermişti.** (s.27) (**tezlik**)
- Selma Hanım kocasından ev sahiplerinin çok zengin adamlar olduğunu işittiği vakit hayretten **donakaldı.** (s.29) (**beklenmezlik**)
- ikide bir bu kelimeyi **söyleyip duruyorlardı.** (s.31) (**devamlılık**)
- Birer gölge sessizliğiyle, birer gölge hüznüyle duvar diplerinden teker teker geçerler ve evlerine sanki bir tehlikeden kaçır gibi çarçabuk **giriverirler.** (s.33) (**tezlik**)
- Selma Hanım içinde başlayan yurt yerimini ancak bunlar arasından **avutabiliyordu.** (s.33) (**yeterlik**)
- Zavallı Murat’ım evin her eksiğini gediğini hatırında tutamaz ya; gelirken en mühim bir şeyi **unutuveriyor.**(s.35) (**tezlik**)
- Onları, akşam geç vakte kadar **salıvermediler.** (s.38) (**tezlik**)
- Derken, nasıl oldu bilmem, gözleri gözlerine **değiverdi.** (s.41) (**tezlik**)
- Aklımdan **çıkıvermiş.** (s.45) (**tezlik**)
- Bir de ne görelim; anamla Sabire akşam dönüp **gelivermesinler** mi? (**tezlik**)

- Hanımefendi, marifet koşturmakta değil, kafiyle beraber *yürüyebilmektedir.* (s.57) **(yeterlik)**
- İlk görüşmelerinde eğer bu, ağzından istemeyerek çıkmış bir teklif idiyse, Nazif'e son rasgelişinde bunu *hatırlamayabilirdi.* (s.59) **(ihtimal)**
- Gerçi bu yol o kadar dardı ki, iki hayvan yan yana ancak *sıkışabiliyordu.* (s.63) **(yeterlik)**
- Selma Hanım, Halime ile bütün konuşmalarında yaptığı gibi uzun kahkaha *salıverdi.* (s.66) **(tezlik)**
- Gerçi yemeğin en esaslı kısmını ev sahiplerinin yardımıyla *başarabilmişti.* (s.68) **(yeterlik)**
- Denilebilir ki hepsi hayretten *donakaldı.* (s.69) **(beklenmezlik)**
- Değilse bile Ömer Efendi bunu böyle telakki etti ve vicdanı her türlü şüpheden azade bir hâkim huzuruyla mindere uzanıp akşam geç vakte kadar *uyuyakaldı.*(s.74) **(devamlılık)**
- Hanım abla şu yarayı sar da *dönüvereyim.*(s.85) **(tezlik)**
- Akşamüstü ancak davetli oldukları çayda biraz kendilerine *gelebildi.* (s.105) **(yeterlik)**
- Belki de bir insanın adı *olabilirdi.* (s.111) **(ihtimal)**
- İstiklal Harbi esnasında bir gün Aktepe'de tanıdığı doktorun hanımı ile kız kardeşi onu aralarına almışlardı ve suarenin şimdiden birer dedikodu mevzu haline girmiş birçok hadiselerini *anlatıp duruyorlardı.* (s.114) **(devamlılık)**
- Neşet Sabit bir kahkaha *salıverdi.* (s.121) **(tezlik)**
- Altı metre boyunda ve yedi metre eninde bir Acem halısı, sedef kakmalı bir parkenin dörtte üçünü ancak *örttebiliyordu.* (s.129) **(yeterlik)**
- Derken, bir sokak başından kadınlı erkekli bir küme insan, ellerinde mumlu ve yağlı fenerlerle önüne *çıkıverdiler.* (s.138) **(tezlik)**
- Derme çatma ayakkabılarıyla onlara zor *yetişebiliyorlardı.*(s.138) **(yeterlik)**
- Fenerli insan kümesi, büyük bir ayak takırtısı ile iki üç yüz adım ilerledikten sonra büyükçe bir dükkâna benzeyen bir binanın önünde *duruverdi.* (s.138) **(tezlik)**
- Ah, ne bahtiyardı bu adamlar ki kendilerini kaybedinceye kadar *içebiliyorlardı!* (s.145) **(yeterlik)**

- O, kaç defa bunu, oradan söktürmek istemiş fakat ne bunu yapacak bir adam ne de oraya yetişecek kadar uzun bir merdiven ***buldurabilmişti.*** (s.164) **(yeterlik)**
 - Neşet Sabit, bu gibi buhran saatlerini ancak hummalı bir çalışma içinde ***geçistirebilirdi.*** (s.189) **(yeterlik)**
 - “Öyle değil mi?” diyordu ve genç adam, neyin öyle olup olmadığını sormaya lüzum görmeden birbiri ardı sıra taze ve pürüzsüz kahkahalarını ***salıveriyordu.*** (s.202) **(tezlik)**
 - Hâlbuki bu tahmine göre Selma Hanım, Yıldız’ın hemen hemen anası ***olabilirdi.*** (s.218) **(ihtimal)**
- c) Bu yapıdaki bazı birleşik fiillerde ilk unsur kip eki taşıyabilir. Buradaki kip eki zarf-fiil eklerinin görevini yapar.
- Bu dilek her akşam yemeğinden sonra genç karı koca arasında hemen hiçbir harfi değişmeksizin ***tekerrür eder dururdu:*** Ah, bir gramofonumuz olsa! (s.33)
- d) Bu yapıda oluşmuş birleşik fiillerin ilk unsuru bir kelime grubu olabilir.
- Bu dilek her akşam yemeğinden sonra genç karı koca arasında hemen hiçbir harfi değişmeksizin ***tekerrür eder dururdu:*** Ah, bir gramofonumuz olsa! (s.33) **(birleşik fiil)**
- e) “başla-, çalış-, iste-” gibi gerçekte yardımcı fiil görevinde bulunmayan bazı fiiller, “-mAyA başla-, -mAk iste-, -mAyA çalış-” biçimlerinde yardımcı fiil olarak da kullanılabilir ve kullanıldığı zaman da isimleri tasvir eder.
- Yeniden uykuya ***dalmak istedi.*** (s.14)
 - ...hepsi bir yana ***kaçışmaya başladı.*** (s.15)
 - Eşek başını çıkarıp ***anırmaya başladı.*** (s.16)
 - Bomboş bir mahiyet ***almaya başlamıştı.*** (s.18)
 - Karısının gözünü ***korkutmak istemiyordu.*** (s.20)
 - Nazif, hayalinden geçen şeyi ***anlatmak istemedi.*** (s.24)
 - Ve parmağıyla yanağına ***dokunmak istedi.*** (s.26)
 - Nazif, bir banka şefi ciddiyeti ile genç kadını nafile yere ***inandırmaya çalışıyordu.*** (s.29)
 - ...bekleme uzun sürünce nasıl ***böğürmeye başlar.*** (s.32)

- Artık odasından dışarıya **çıkma** istemiyordu. (s.33)
- Murat Bey, gramofonunu evin penceresine koydurup **çaldırmaya başladı**. (s.38)
- Kırkikindi bulutları gene gökyüzünde birbirinin üstüne **yığılmaya başladı**. (s.38)
- Nazif, **söze karışmak istiyordu**. (s.40)
- Herkes Cemile de dahil olmak üzere **gülümsemeye başladı**. (s.42)
- Yeniden sıcak su getirip **soyunmaya başlıyordu**. (s.44)
- İhtiyar kadın daha fazla **söylemek istemezdi**. (s.46)
- Ankara'nın kuru ve sıtmal yazı kendini **hissettirmeye başlamıştı**. (s.51)
- ...sağa sola tatlı diller **dökmeye başladı**. (s.51)
- Hâlbuki Murat Bey'in annesi, onu yanaklarından **öpmek istemişti**. (s.51)
- Nefer üzengileri kısalttı ve hepsi birden **yürümeye başladılar**. (s.53)
- Genç kadın, bunlardan birkaç tanesini **koparmak istedi**. (s.63)
- Ankara'nın bu yoksulluğu, bu çaresizliği içinde böyle bir sofrayı kurup meydana getirmenin ne kadar güç olduğunu söyledi ve komplimanlarını bütün Türk kadınlarına teşmil ederek onların zevkinden, görgüsünden, zarafetinden uzun uzadıya **bahsetmeye başladı**. (s.69)
- Hakkı Bey, öfkeden dudaklarını **ısırmaya başladı**. (s.71)
- ...üstüme doğru **gelmeye başladı**. (s.72)
- Yarım saat ya gitti ya gitmedi, birden bire eşeğin kafasını arkaya çevirdi ve hayvanı ters yüzü şehre doğru **sürmeye başladı**. (s.73)
- Şimdiden imtihana girmek zere olan bir mektepli çocuk gibi yüreği **atmaya başladı**. (s.74)
- ...hedefin içini delik deşik **etmeye başlamıştı**. (s.82)
- Fakat beyni hummalı bir faaliyetle **işlemeye başlamıştı**. (s.96)
- Ankara' daki hayatının bu son üç yıllık safhasını bir şimşek aydınlığında perde perde tekrar **yaşamaya başladı**. (s.96)
- ...adeta bir öfke ve hınç **duymaya başladı**. (s.96)
- Onun içindir ki bazı ince ve duygulu kimselere Murat Bey'in eskiden hoş giden bu samimi arkadaşı edası tahammül edilemez bir kalabalık gibi **gelmeye başlamıştı**. (s.107)

- Onları kendi sahalarında *yenmeye çalışıyordu*. (s.108)
- İstanbul terzilerine taşındıkları *görölmeye başladı*. (s.109)
- Bu yığın onun çarpmasıyla yavaş yavaş yukarı doğru uzanmaya ve kanatları yarı açılmış bir kocaman, bir korkunç kuş şekli *almaya başladı*. (s.112)
- İlk önce kalabalıktan sinerek büyükannelerinin eteğine yapışıp kalan bu çocuklar yavaş yavaş muhite alışmışlar ve halkın arasında dolaşp *koşuşmaya başlamışlardı*. (s.114)
- Yeşilli yaldızlı saçaklar ortadan *kalkmaya başladı*. (s.128)
- Genç adam *terlemeye başlamıştı*. (s.133)
- ...birtakım garip snopluk 'larla *avutmaya çalışmaktadırlar*. (s.149)
- Ve akşamüzerleri mektepten dönen afacan mahalle çocuklarının yaygaralarını tekrar *duymak isterdi*. (s.150)
- Lakin şimdi bir tiyatro şanosuna benzeyen bu aile ocağında aşk odu çoktan sönmüş ve perde yavaş yavaş *inmeye başlamıştı*. (s.151)

14. Kısaltma Grupları

Dil birliklerindeki yıpranmalar veya aşınmalar sonucu ortaya çıkmış kelime gruplarıdır. Bazı dil bilimcilerin kısaltma grubu hakkındaki görüşleri şu şekildedir:

Zeynep Korkmaz kısaltma gruplarını “Ad-fiil, sıfat-fiil, zarf-fiil gibi kelime gruplarından kısalmış ya da cümlelerin aşınma, kısaltma ve kalıplaşması ile oluşmuş bulunan kelime grupları” biçiminde açıklamıştır. Korkmaz, bu grupta vurgunun ikinci öge üzerinde olduğunu ve kısaltma gruplarını 6 grupta incelemiştir (2019, s. 177).

Leylâ Karahan kısaltma gruplarını “Kelime grupları ve cümlelerden yıpranma veya kalıplaşma yoluyla ortaya çıkan gruplar” biçiminde tanımlamıştır. Karahan, kısaltma gruplarını yapıları bakımından 11 grupta incelemiştir (2020, s. 79-84).

Arzu Sema Ertane Baydar ile Turgut Baydar kısaltma gruplarını “Kelime grupları ve cümlelerden yıpranma ve kalıplaşma yoluyla ortaya çıkan gruplar” olarak tanımlamış ve kısaltma gruplarının iki isim unsurundan oluştuklarını ve vurgunun ikinci isim unsurunun üzerinde olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca kısaltma gruplarını 6 grupta incelemiştir (2001, s. 44-45).

Bilal Aktan kısaltma gruplarının bazı kelime gruplarının ve cümlelerin eksilmesi ya da yıpranması sonucu ortaya çıkan kelime grupları biçiminde tanımlamıştır. Aktan, kısaltma gruplarının bazılarının kurallı bazılarının da tamamen kuralsız bir şekilde ortaya çıktığını ifade etmiş ve kısaltma gruplarını 8 başlık altında incelemiştir (2016, s. 70-79).

Özellikleri

Yukarıda kısaltma gruplarıyla ilgili genel bilgiler verilmiştir. Bu genel bilgilerden hareketle “Ankara” romanından tespit ettiğimiz kısaltma grubu örnekleri şu şekildedir:

a) Kısaltma grupları çoğunlukla isim-fiil, sıfat-fiil ya da zarf-fiil gruplarının kısalması sonucu ortaya çıkmış ve bunların bir kısmı da kalıplaşmıştır.

- Kocası, *yarı uykuya gömülü* (olarak), uzak ve dağınık bir sesle sordu. (s.13) (zarf-fiil grubu)
- Karşiki evin *ağır saçaklı* (olan) çatısında sabah güneşinin ilk parıltıları seziliyordu. (s.14) (sıfat- fiil grubu)
- ...karılar, *saçı başı açık* (olarak) dolaşırlarmış. (s.48) (zarf-fiil grubu)
- ...*herkesle kavgaya* (etmeye) hazır bir insan suratı (s.51) (isim-fiil grubu)
- İhtiyaten *alçak ökçeli* (olan) spor kunduralarını giymişti. (s.63) (sıfat-fiil grubu)
- Nazif, *yumuşak başlı* (olan) bir adamdır. (s.67) (sıfat-fiil grubu)
- *Bu karışık düşünceler ve hislerle dolu* (olarak), eşeğine bindi. (s.73) (zarf-fiil grubu)
- Muhasara edilmiş bir kaleyi veya sadece *ahalisi çoktan göçmüş* (olan) bir eski şehir harabesini andırıyordu. (s.88) (sıfat-fiil grubu)
- asil ve *ağır başlı* (olarak) göründüler. (s.99) (zarf-fiil grubu)
- Bir tanesi, bütün Orta Avrupa’da *şöhret kazanmış* (bir ihtiyar) su mühendisi idi. (birinci unsur: sıfat tamlaması, ikinci unsur: sıfat-fiil) (s.103)
- O zamanın modasına göre etekleri diz kapaklarını ancak örten *yarı açık kollu* (olan) bir saten çay elbisesi içinde, Selma Hanım, bir genç kız gibi körpe ve sade görünüyordu. (s.105) (sıfat-fiil grubu)
- Yeni Ankara *baş döndürücü* (olan) bir süratle inkişaf ediyordu. (s.127) (sıfat-fiil grubu)

- Sedir biçiminde geniş ve derin kanepeler, koltuk ve tabureler yeşil zemin üzerine **sırma işlemeli** (olan) kumaşlarla kaplanmıştı. (s.130) (sıfat-fiil grubu)
- Şimdi mütemadiyen dönerek dolaşarak hep aşağıya indiğini hissediyordu ve bu tarz yürüyüş ayak parmaklarının ucuna **can acıtıcı** (olan) bir sızı veriyordu. (s.162) (sıfat-fiil grubu)
- Avlu, gene eskisi gibi, kapalı bir mahzen rutubetiyle ıslaktı ve abdesthane, taze gübre, bulaşık suyu, yanık tezek, kuyrukyağı, insan teri vesaire birtakım **gönül bulandırıcı** (olan) kokularla doluydu. (s.164) (sıfat-fiil grubu)
- Halimecik **kolları sıvalı** (olarak) mutfağın kapısından göründü. (s.165) (zarf-fiil grubu)

b) Kısaltma gruplarının unsurları da farklı birer kelime grubu olabilir.

- **yarı uykuya gömülü** (olarak) (s.13) (birinci unsur: sıfat tamlaması)
- **saçı başı açık** (olarak) (s.48) (birinci unsur: tekrar grubu)

c) Kısaltma grupları, kelime gruplarında ve cümlelerde isim, sıfat ve zarf görevi üstlenirler.

- Altı metre boyunda ve yedi metre eninde bir Acem halısı, **sedef kakmalı** bir parkenin dörtte üçünü ancak örtebiliyordu. (s.129) (sıfat)
- Sedir biçiminde geniş ve derin kanepeler, koltuk ve tabureler yeşil zemin üzerine **sırma işlemeli** kumaşlarla kaplanmıştı. (s.130) (sıfat)
- Şimdi mütemadiyen dönerek dolaşarak hep aşağıya indiğini hissediyordu ve bu tarz yürüyüş ayak parmaklarının ucuna **can acıtıcı** bir sızı veriyordu. (s.162) (sıfat)
- Artık işe başlayınca **kısa ökçeli** ayakkabıları giyerim, dedi. (s.162) (sıfat)
- Halimecik, **kolları sıvalı**, mutfağın kapısından göründü. (s.165) (zarf)
- Önlerinde duran bu kürklü, **kadife şapkalı ve beyaz eldivenli** mahlûk... (s.166) (sıfat)
- Büyük gelinin **tehditle dolu** gözlerinin birer maden parlaltısıyla ağzına saplandığını hissediyordu. (s.168) (sıfat)
- **...yeşil çimenle örtülü** saha... (s.171) (sıfat)

14.1.Kısaltma Gruplarının Yapısı

14.1.1. İsnat Grubu

Yapısında herhangi bir çekim olmayan ya da ilk unsurunun iyelik eki aldığı kısaltma gruplarına denir.

- *Tüyleri yolunmuş* bir iri puhukuşunu andırıyordu. (s.26)
- *Suyu çekilmiş* bir sel yatağı gibi...(s.32)
- Çankaya’ da kısa fistanlı, çorapsız karılar *saçı başı açık* dolaşırlarmış. (s.48)
- Yeni Ankara *baş döndürücü* bir süratle inkişaf ediyordu. (s.127)
- Dudakları ve tırnakları *kızıla boyanmış* kadınlar... (s.131)
- Halimecik, *kolları sıvalı* mutfağın kapısından göründü. (s.165)

14.1.2. Yönelme Grubu

İlk unsurunun yönelme hali eki aldığı kısaltma gruplarına denir.

- Bunlar, bir nokta kadar küçük idiler ve *pembeye yakın* renkleri kanından henüz emmiş olduklarını gösteriyordu (s.15)
- *...birbirine yabancı* en az dört beş müşteri... (s.18)
- ...ailesiyle birlikte *cana en yakın*...(s.142)
- ...hiçbir hususta *erkeğine muhtaç* (s.153)

14.1.3. Bulunma Grubu

İlk unsurunun bulunma hali eki aldığı kısaltma gruplarına denir.

- Selma Hanım’ın, bu kadar Hakkı Bey’e, *ikide bir* “Nerede o tunç rengin? Nerede o çelik gövden? Nerede o sert ağzın? O koyu kumral bıyıkların?” / diye soracağı geliyordu. (s.98)
- Fakat Neşet Sabit, *arada bir* Selma Hanım’ın eski hayatını kıskanmaktan kendini alamıyordu. (s.189)

14.1.4. Uzaklaşma Grubu

İlk unsurunun uzaklaşma hali eki aldığı kısaltma gruplarına denir.

- ...*üç kardeşten biri* Veysel Efendi (s.28)
- ...*öbüründen kıymetli* ipekten seccadeler (s.129)
- ...*kendi gücünden emin* bir yumruk gibi (s.172)
- ...*operalarından seçme* parçalar çalınıp söyleniyordu. (s.178)

14.1.5. Vasıta Grubu

İlk unsurunun vasıta hali eki aldığı kısaltma gruplarına denir.

- Bu karışık *düşünceler ve hislerle dolu*, eşeğine bindi, yola çıktı. (s.73)
- Şimdi *yeşil çimenle örtülü* saha... (s.171)
- ...*karlarla örtülü* tepeler zannederdi. (s.224)

14.1.6. İlk Unsuru Uzaklaşma Hali, İkinci Unsuru Yönelme Hali Eki Taşıyan Kısaltma Grupları

- Merkezdeki bütün terfi ve terakki terk edip Anadolu'nun en ıssız bir köşesinde bir şube müdürlüğünde bütün Ankara hayatını unutmaya gitmiş ve unutamadığı oradaki ihtilaflı hareketleriyle kaç kere *uzaktan uzağa* hissettirmişti. (s.97)
- Büfe başında içenlerden biri, yaşlı ve matruş bir adam, elindeki kadehi kaldırıp Selma Hanım'a işaret ediyor ve onu *açıktan açığa* birlikte içmeye çağırıyordu. (s.118)
- Uzun müddet bunların zaaflarını, kalabalıklarını ve gülünçlüklerini *inceden inceye, yakından yakına* müşahade etmek fırsatını bulmuştu. (s.193)
- Onu, sanki ilk defa görüyormuş gibi dalgın dalgın *derinden derine* tetkik ediyordu. (s.205)

14.1.7. İkinci Unsurunun Yönelme Hali Eki Taşıdığı Kısaltma Grupları

- İki *karşı karşıya* oturup gene “ Ah bir gramofonumuz olsaydı..” teranesini tekrar ettikleri bir anda (s.34)
- Bu vücudun *üst üste* konulmuş bohçalardan farkı yoktu. (s.26)

- Ankara'nın bu yoksulluğu, bu çaresizliği içinde böyle bir sofrayı kurup meydana getirmenin ne kadar güç olduğunu söyledi ve komplimanlarını bütün Türk kadınlarına teşmil ederek onların zevkinden, görgüsünden, zarafetinden *uzun uzadıya* bahsetmeye başladı. (s.69)
- Lakin yorganlı adam *kendi kendine* söylenir gibi mırıldandı. (s.113)

14.1.8. Diğer Yapıda Oluşan Kısaltma Grupları

- Bu kısır derenin, şu cılız ağaçların ve bunların ardındaki *taşlık dikenlik* tepelerin bütün sıtması onlardadır. (s.79)

14.2. Kısaltma Gruplarının Diğer Kelime Grupları İçindeki Durumu

14.2.1. İsnat Gruplarının Sıfat Tamlamalarında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması

- *ağır saçaklı çatı* (s.14)
- *kısa etekli entari* (s.25)
- *sırma işlemeli kumaş* (s.130)

14.2.2. Yönelme Gruplarının Sıfat Tamlamalarında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması

- *pembeye yakın renk* (s.15)
- *cana en yakın, en sempatik ve en halis insan* (s.142)

14.2.3. Uzaklaşma Grubunun Sıfat Tamlamalarında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması

- *öbüründen kıymetli ipekten seccade* (s.129)
- *insanlıktan üstün gayret* (s.143)

14.2.4. Vasıta Grubunun Sıfat Tamlamalarında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması

- *isimsiz kızıl çiçeklerle işlenmiş bu filiz* (s.130)
- *yeşil çimenle örtülü saha* (s.171)

- *karlarla örtülü tepeler* (s.224)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Dil bilim; dilin yapısını, işleyişini, görevlerini kısacası “dili” tüm yönüyle inceleyen bir bilim dalıdır. Dil bilimin inceleme alanları arasında ses bilgisi, yapı bilgisi, sözcük bilimi, söz dizimi gibi alanlar yer almaktadır. Bu çalışmada, özellikle son zamanlarda araştırmacıların ilgi ve dikkatini çeken bir alan olan söz dizimi ile ilgili bir araştırma ve inceleme çalışması ortaya konmuştur.

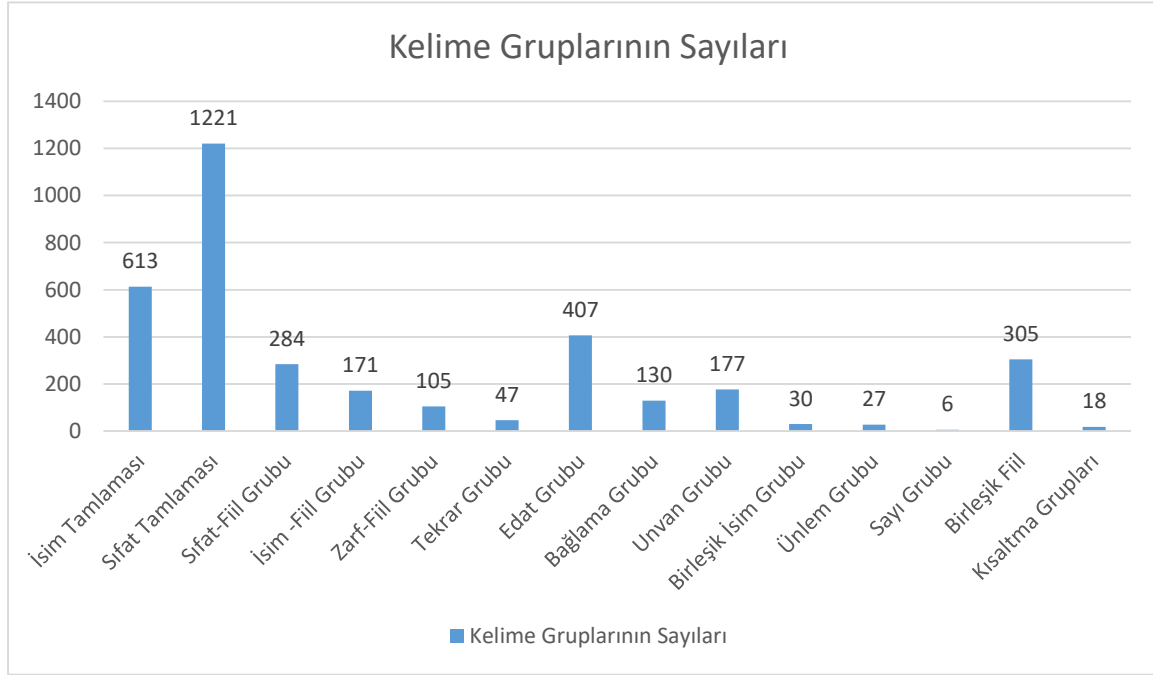
Söz dizimin inceleme alanı cümleler ve kelime gruplarıdır. Cümleler yargı bildiren dil birlikleriyken, kelime grupları yargı bildirmeyen dil birlikleridir. Yapılan bu çalışmada edebiyatımızın önde gelen şahsiyetlerinden olan Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun “Ankara” adlı romanındaki kelime grupları incelendi. Çalışmada temel kaynak olarak Leylâ Karahan’ın “Türkçede Söz Dizimi” adlı kitabının 27. baskısı esas alınmıştır.

İncelenen “Ankara” adlı roman, toplamda 235 sayfadan oluşmaktadır. Bu bölümde tesadüfi örneklem yoluyla seçilen sayfalardaki (13-22, 62-71, 111-120, 160-169, 209-218) kelime gruplarının sayısı ve kullanım yüzdeliği saptanmıştır. Böylelikle kelime gruplarının “Ankara” romanının genelinde hangi sayı ve oranlarda kullanıldığı tespit edilmeye çalışılarak bir takım bulgu ve verilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Romanda toplamda 50 sayfa incelenmiştir. İncelenen sayfalarda 3541 adet kelime grubu tespit edilmiştir. Tespit edilen kelime gruplarıyla ilgili veriler ve değerlendirmeler aşağıda verilmiştir.

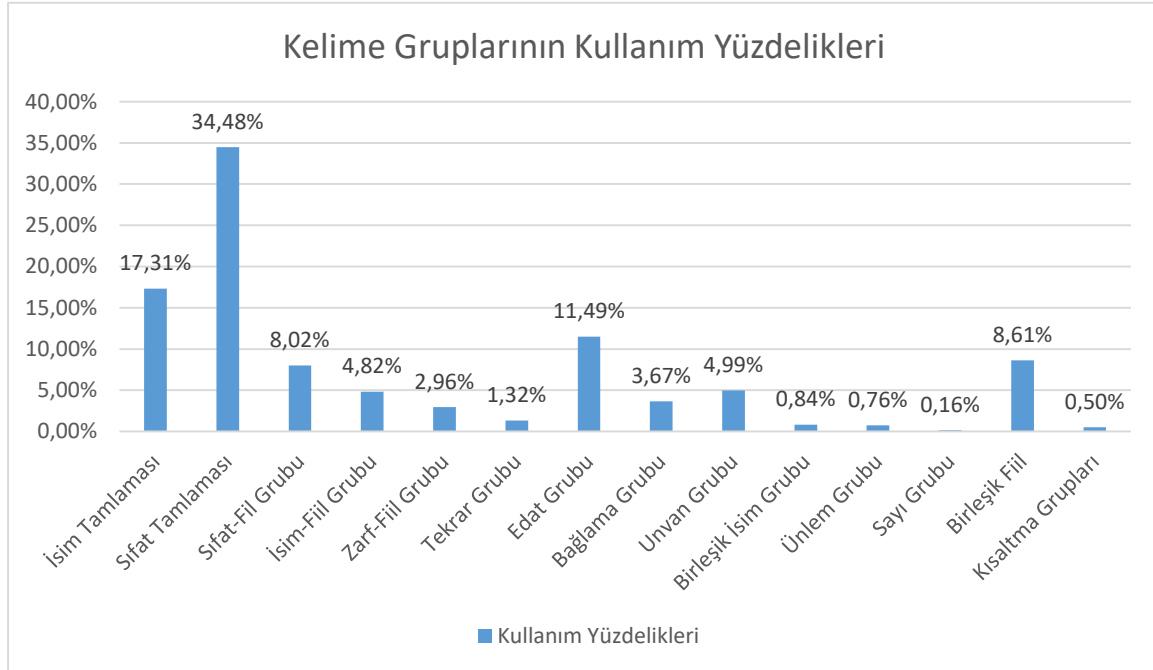
Tablo 1. Ankara Romanında İncelenen Sayfalardaki Kelime Gruplarının Sayısı ve Kullanım Yüzdeliği

Sıra	Kelime Grubu		Kullanım Sayısı	Kullanım Yüzdeliği	
1	İsim Tamlaması		613	% 17,31	
	Belirtili İsim Tamlaması	386			
	Belirtisiz İsim Tamlaması	227			
2	Sıfat Tamlaması		1221	% 34,48	
3	Sıfat-Fiil Grubu		284	% 8,02	
4	İsim-Fiil Grubu		171	% 4,82	
5	Zarf-Fiil Grubu		105	% 2,96	
6	Tekrar Grubu		47	% 1,32	
7	Edat Grubu		407	% 11,49	
8	Bağlama Grubu		130	% 3,67	
9	Unvan Grubu		177	% 4,99	
10	Birleşik İsim Grubu		30	% 0,84	
11	Ünlem Grubu		27	% 0,76	
12	Sayı Grubu		6	% 0,16	
13	Birleşik Fiil		305	% 8,61	
	A. Bir Hareketi Karşıl原因 Birleşik Filler				268
	I. Ana yardımcı fiillerle kurulan birleşik filler	156			
	II. Diğer fiillerle kurulan birleşik filler	112			
	B. Bir Hareketi Tasvir Eden Birleşik Filler				37
14	Kısaltma Grupları		18	% 0,50	
Toplam Kelime Grubu Sayısı			3541	% 100	

Şekil 1: Ankara Romanında İncelenen Sayfalardaki Kelime Gruplarının Toplam Sayıları

Şekil 2: Ankara Romanında İncelenen Sayfalardaki Kelime Gruplarının Kullanım Yüzdelikleri

Yukarıda Ankara romanında tesadüfî örneklem yoluyla belirlenen sayfalarda tespit edilen kelime gruplarının kullanım sayıları ve yüzdelikleri hem tablo hem de grafik biçimlerinde verilmiştir. İncelenen sayfalarda kelime gruplarıyla ilgili değerlendirmeler şu şekildedir:

- Romanın incelenen bölümlerinde en çok tespit ettiğimiz kelime grubu 1221 adet ile sıfat tamlamasıdır. Yazarın sıfat tamlamasını çok kullanılması olayları, olayların geçtiği yerleri, olaylardaki kişileri ayrıntılı, titiz ve ilgi çekici bir şekilde okuyucuya aktardığının göstergesidir. Aynı zamanda yazarın gözlem ve tahlil yeteneğinin de iyi olduğunun kanıtıdır. Sıfat tamlamasının çok kullanılmasının bir diğer sebebi de romana konu olan Ankara'nın üç farklı döneminin anlatılması ve mekânsal tasvirlerin çokça yer almasıdır.
- Romanın incelenen bölümlerinde ikinci olarak en çok tespit edilen kelime grubu 613 adet ile isim tamlamasıdır. İncelenen bölümlerde belirtili isim tamlaması 386 adet, belirtisiz isim tamlaması ise 227 adet olarak tespit edilmiştir. Romanda isim tamlamalarının fazla kullanılmasının sebebini, isim tamlamalarının söz dizimi içerisinde işlevsel olarak farklı görevlerde kullanılıyor olması (isim, sıfat, zarf görevlerinde) ve farklı şekillerde karşımıza çıkıyor olması (tamlayan ile tamlanan arasına farklı unsurların girebilmesi, tamlanan ile tamlayanın yer değiştirebilmesi vb.) olarak da gösterebiliriz.
- Romanın incelenen bölümlerinde üçüncü olarak en çok tespit edilen kelime grubu 407 adet ile edat grubudur. Edat grubu cümlede yardımcı unsur olarak görev yapmaktadır. Bu görevi sebebiyle incelenen romanda farklı görev ve şekillerde karşımıza çıkmıştır. Edatlar, cümle içerisinde kullanım kolaylığı sağlarlar. Eserin yazarı tarafından da fazla kullanılan kelime grupları arasında yer alır.
- Romanın incelenen bölümlerinde dördüncü olarak en çok tespit edilen kelime grubu 305 adet ile birleşik fiil grubudur. Birleşik fiiller bir hareketi karşılayan ve tasvir eden kelime gruplarıdır. İncelenen bölümlerde bir hareketi karşılayan fiillerden 268 adet, bir hareketi tasvir eden fiillerden 37 adet tespit edilmiştir. Bir hareketi karşılayan birleşik fiiller içerisinde diğer fiillerle kurulan birleşik fiillerden (deyimleşmiş birleşik fiiller) ise 112 adet tespit edilmiştir. İncelediğimiz bölümlerde diğer fiillerle kurulan birleşik fiillerin (deyimleşmiş birleşik fiiller) karşımıza çokça çıktığı görülmüştür. Bu da yazarın deyimlerden çokça faydalandığını bizlere göstermiştir.
- Romanın incelenen bölümlerinde fiilimsi grupları içerisinde en çok tespit edilen 284 adet ile sıfat-fiil grubu, sonra 171 adet ile isim-fiil grubu, daha sonra da 105 adet ile

zarf-fiil grubu gelmektedir. Sıfat-fiilin grubunun diğer fiilimsi gruplarına göre fazla kullanılması sıfat-fiillerin cümle içerisinde farklı görev ve işlevlerde (isim, sıfat ve zarf görevleri) kullanılabilmesinden kaynaklanmaktadır. İsim-fiil grupları cümle içerisinde sadece isim, zarf-fiil grupları ise sadece zarf göreviyle kullanılmaktadır. Bundan dolayı da incelenen bölümlerde sıfat-fiil grubuna oranla isim-fiil ve zarf-fiil grupları daha az yer almıştır.

- Romanın incelenen bölümlerinde 177 adet unvan grubu, 30 adet de birleşik isim grubu tespit edilmiştir. Unvan grubunun birleşik isim grubuna oranla fazla olmasının sebebi metin içinde aynı unvan grubunun birden fazla yerde kullanılmasından kaynaklanmaktadır.
- Romanın incelenen bölümlerinde 130 adet bağlama grubu, 47 adet tekrar grubu, 27 adet ünlem grubu tespit edilmiştir. Yazar; bağlama, tekrar ve ünlem gruplarını eserinde kullanarak anlatımını daha kuvvetli ve etkileyici hale getirmeye çalışmıştır.
- Romanın incelenen bölümlerinde, oluşumu yönünden genellikle fiilimsi gruplarının yıpranması yoluyla ortaya çıkan kısaltma gruplarından 18 adet tespit edilmiştir.
- Romanın incelenen bölümlerinde 6 adet ile en az sayı grubu tespit edilmiştir. Sayı grubunun az olması nedeni olarak incelenen eserin edebî bir tür olmasından, rakamların ve sayıların ikinci planda kalmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Sonuç olarak incelediğimiz bu eserde bütün kelime grubu örneklerine rastlanmıştır. Eserde bütün kelime grubu örneklerinin yer alması yazarın Türk dilinin imkânlarını kullandığını ve Türk diline hâkim bir şahsiyet olduğunu bizlere göstermektedir.

Söz dizimi ile ilgili yapılan araştırma ve çalışmalar bir dilin doğru bir şekilde tanınması, öğrenilmesi ve kullanılması açısından oldukça önemlidir. Edebiyatımızın önde gelen eserleriyle yapılan söz dizim çalışmaları hem dilimizin iyi bir şekilde öğrenilmesini hem de bireyler tarafından doğru bir şekilde kullanılmasını sağlayacaktır. Son zamanlarda Türk dilinin bilinçsizce kullanılması dilimizin zarar görmesine yol açmakta ve söz dizimi çalışmalarının önemini arttırmaktadır. Edebiyatımızın önemli eserleri arasında yer alan “Ankara” romanı özelinde yapılan bu çalışmanın da söz dizim çalışmalarına katkı sağlayacağı ve bireyler arasında ‘dil bilinci’ oluşturacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, H., & Yelten, M. (2005). *Kelime Grupları*. İstanbul : Doğu Kütüphanesi Yayınları.
- Aktan, B. (2016). *Türkiye Türkçesinin Söz Dizimi*. Konya: Eğitim Kitabevi.
- Akyüz, K. (2010). *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri*. İstanbul: İnkilap Kitabevi.
- Altun, M. (2011). *Türkçede Kelime Grupları Çözümlemeleri Türk Romanlarından Örneklerle*. İstanbul: MVT Yayıncılık.
- Banguoğlu, T. (2019). *Türkçenin Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Böler, T. (2019). *Türkiye Türkçesi Söz Dizimi*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Cemiloğlu, İ. (2001). *Dede Korkut Hikayeleri Üzerinde Söz Dizimi Bakımından Bir İnceleme*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Delice, H. İ. (2018). *Türkçe Sözdizimi*. İstanbul: Asistan.
- Ergin, M. (2009). *Üniversiteler İçin Türk Dili*. İstanbul: Bayrak.
- Ertane Baydar, A., & Baydar, T. (2001). Türkiye Türkçesinde Kelime Grupları. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*(16), 27-47.
- Gökdayı, H. (2010). Türkiye Türkçesinde Öbekler. *Turkish Studies*, 5(3), 1298-1319.
- Hatipoğlu, V. (1963). Kelime Grupları ve Kuralları. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten*, 203-204.
- Karaağaç, G. (2017). *Türkçenin Söz Dizimi*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Karahan, L. (2020). *Türkçede Söz Dizimi*. Ankara: Akçağ.
- Karaosmanoğlu, Y. K. (2020). *Ankara*. İstanbul: İletişim.
- Kerimoğlu, C. (2006). Türkçe Dil Bilgisi Öğretiminde Söz Dizimi ile İlgili Kabuller Üzerine I. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*(20), 106-118.
- Koç, N. (1996). *Yeni Dil Bilgisi*. İstanbul: İnkilap Kitapevi.
- Korkmaz, Z. (2019). *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumları Yayınları.
- Özkan , A., Toker , M., & Aşcı, U. D. (2020). *Türkiye Türkçesi Söz Dizimi*. Konya: Palet Yayınları.
- Özkan, A. (2018). Bir Söz Dizimi Terimi: Özel İsim Grubu. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*(43), 1-11.
- Özkan, M., & Sevinçli, V. (2009). *Türkiye Türkçesi Söz Dizimi*. İstanbul: Akademik Kitaplar.

- Özmen, M. (2013). *Türkeçenin Söz Dizimi*. Adana: Karahan Kitabevi.
- Şimşek, R. (1987). *Örneklerle Türkçe Sözdizimi*. Trabzon: Kuzey Gazetecilik.
- Usta, H. İ. (2007). Kelime Grupların Nasıl Tasnif Edelim? *İstanbul Kültür Üniversitesi Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Kongresi UTEk* (s. 413-421). İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları.

TEZ DEĞERLENDİRME FORMU		
Öğrencinin Adı Soyadı: Onur BUZUNOĞLU		EVET
Kapak		
1	Tez Başlığı tutanaktaki başlıkla aynı mı?	
2	Kapaktaki ay ve yıl savunmaya girilen tarihle tutarlı mı?	
3	Kapak format kılavuzdaki kapak formatına uygun mu?	
4	Kapakta yazılan tüm yazılar doğru olarak verilmiş mi?	
İçindekiler		
5	Sayfa numaraları tam verilmiş mi?	
6	Sekil, Çizelge vb. listeleri verilmiş mi? Sıralaması doğru mu?	
7	Özet, Abstract, Giriş, Sonuçlar vb. bölümler var mı?	
8	Yazım hataları kontrolü yapıldı mı?	
Giriş		
9	Hazırlanan tezin önemini anlatıyor mu?	
10	İkinci ve Üçüncü dereceden başlık içermemeli kuralına uyuldu mu?	
Özet/Abstract		
11	Kılavuza uygun mu?	
12	Ay ve yıl savunmaya girilen tarihle tutarlı mı?	
13	Özet; tek sayfa, tek aralık, tek paragraf kuralına uygun olarak yazıldı mı?	
14	Bilim kodu, sayfa adedi, anahtar kelimeler ve tez danışmanı yazıldı mı?	
Kaynakça		
15	Kaynakların tamamına metin içinde atıf yapıldı mı?	
16	Kaynak formatı Kılavuzdaki kaynak formatına uygun olarak hazırlanmış mı?	
17	Atıf formatı kılavuzdaki atıf formatına uygun mu?	
Atıf Yöntemi APA 6 ☐ CMS ☐ İSNAD ☐		
Genel Değerlendirme		
18	Etik Beyan açıklaması okundu, uyuldu ve imzalandı mı?	
19	Kabul/Onay sayfası kılavuzdaki formata uygun olarak düzenlenmiş mi?	
20	Kabul /Onay sayfasında belirtilen oy birliği/oy çokluğu seçeneklerinden uygun olanı savunmayla tutarlı olacak şekilde belirlenmiş mi?	
21	Sayfa kenar boşluklar ve sayfa numaraları kılavuzdaki formatına uygun mu?	
22	Paragraf boşlukları ve metin satır aralığı kılavuza uygun olacak şekilde düzenlenmiş mi?	
23	Başlık yazımları kılavuzdaki başlık formatlarına uygun mu?	
24	Yazı tipi ve boyutu kılavuzdaki yazı tipi ve boyutu formatına uygun mu?	
25	Şekil, Çizelge vb. açıklama ve numaralandırmaları kılavuzdaki formata uygun olarak yazılmış mı?	

Bu tezin tarafımdan “Tez yazım kuralları” okunarak dikkatlice hazırlanmış olduğunu ve doğabilecek her türlü olumsuzluktan sorumlu olacağımı kabul ederim.

Öğrencinin imzası